

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ**

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Б.ХОЛМИРЗАЕВ, А.АСРАҚУЛОВ

**«АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИҚТИСОДИЁТИ»
ФАНИ БЎЙИЧА МАЪРУЗА МАШҒУЛОТЛАРИНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ**

ФАРҒОНА - ФДУ

Холмирзаев Б., А.Асракулов «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фани бўйича маъруза машғулотларини ташкил этиш

Ушбу услубий кўрсатмада, “Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти” фанидан маъруза машғулотларини ташкил этишда илғор педагогик технологияларни қўллаш, дарсларни педогогик технологиялар қонуниятлари асосида лойиҳалаштириш технологияси келтирилган.

Тақризчилар:

Иқтисод фанлари доктори, профессор М.Адхамов,
Иқтисод фанлари номзоди М.Шарипов.

М У Н Д А Р И Ж А

	КИРИШ	5
1.	«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг мазмуни	8
2.	«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» ўқув фани бўйича таълим технологияларининг концептуал асослари	15
1-мавзу	"Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг предмети, вазибалари ва ўрганиш усуллари	18
1.1.	Кириш маъруза машғулотининг таълим технологияси (1-машғулот)	19
1.2.	Кириш маъруза машғулотининг таълим технологияси (2-машғулот)	20
1.3.	Иловалар	21
2-мавзу	Агросаноат мажмуасининг моҳияти ва таркиби	27
2.1.	Ахборот-мавзуий маъруза машғулотининг таълим технологияси (1-машғулот)	28
2.2.	Кўргазмали (кўргазмали) маъруза машғулотининг таълим технологияси (2-машғулот)	29
2.3.	Иловалар	3.
3-мавзу	Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳа	33
3.1.	Кўргазмали-ахборот маъруза машғулотининг таълим технологияси (1-машғулот)	34
3.2.	Кўргазмали-ахборот маъруза машғулотининг таълим технологияси (2-машғулот)	35
3.3.	Иловалар	36
4-мавзу	Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳаси	39
4.1.	Мавзуий – кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологиялари (1-машғулот)	40
4.2.	Кўргазмали маъруза маъруза машғулотининг таълим технологиялари (2-машғулот)	40
4.3.	Иловалар	41
5-мавзу	Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмаси	45
5.1.	Маълумотли – кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологияси (1-машғулот)	46
5.2.	Ахборот – кўргазмали маъруза маъруза машғулотининг таълим технологияси (2-машғулот)	47
5.3.	Иловалар	48
6-мавзу	Агросаноат мажмуасининг ижтимоий инфратузилмаси	53
6.1.	Мавзуий-кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологияси	54
6.2.	Иловалар	55
7-мавзу	Қишлоқ хўжалиги - агросаноат мажмуасининг асосий бўғини	60
7.1.	Мавзуий – кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологиялари (1-машғулот)	61
7.2.	Кўргазмали маъруза маъруза машғулотининг таълим технологиялари (2-машғулот)	62
7.3.	Иловалар	63
8-мавзу	Қишлоқ хўжалиги ер фонди ва ундан фойдаланиш	80
8.1.	Маълумотли-кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологияси	81
8.2.	Иловалар	82
9-мавзу	Агросаноат мажмуасининг меҳнат ресурслари ва улардан фойдаланиш	88
9.1.	Мавзуий – кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологиялари (1-машғулот)	89
9.2.	Кўргазмали маъруза маъруза машғулотининг таълим технологиялари (2-машғулот)	90

9.3.	Иловалар	91
10-мавзу	Агросаноат мажмуасининг моддий-техника ресурслари	98
10.1.	Мавзуий – кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологиялари	99
10.2.	Иловалар	100
11-мавзу	Агросаноат мажмуаси тармоқларида ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулот таннарни	105
11.1.	Шарҳловчи (кўргазмали) маъруза машғулотининг таълим технологиялари (1-машғулот)	106
11.2.	Мавзуий маъруза машғулотининг таълим технологиялари (2-машғулот)	107
11.3.	Иловалар	108
12-мавзу	Агросаноат тармоқлари маҳсулотлари нархлари	114
12.1.	Маълумотли маъруза машғулотининг таълим технологияси	114
12.2.	Иловалар	116
13-мавзу	Агросаноат мажмуасида фан техника тараққиёти ва интенсивлаштириш	118
13.1.	Ахборот – кўргазмали маъруза маърузани олиб бориш технологияси (1-машғулот)	119
13.2.	Кўргазмали (визуаллашган) маъруза машғулотининг таълим технологияси (2-машғулот)	120
13.3.	Иловалар	122
14-мавзу	Агрсаноат мажмуаси маркетинги ва уни самарадорлиги	126
14.1.	Ахборот-визуал тематик маъруза (1-машғулот)	127
14.2.	Ахборот-визуал тематик маъруза (2-машғулот)	128
14.3.	Иловалар	129
15-мавзу	Агросаноат мажмуасини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлаш	135
15.1.	Мавзуий – кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологиялари (1-машғулот)	136
15.2.	Кўргазмали маъруза маъруза машғулотининг таълим технологиялари (2-машғулот)	137
15.3.	Иловалар	138
16-мавзу	Агросаноат мажмуасида молия-кредит тизимининг амал қилиш механизми	143
16.1.	Маълумотли - таҳлилий маъруза машғулотининг таълим технологияси (1-машғулот)	144
16.2.	Маълумотли кўргазмали маъруза машғулотининг таълим технологияси (2-машғулот)	145
16.3.	Иловалар	146
17-мавзу	Европа ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсати	151
17.1.	Маълумотли маъруза машғулотининг таълим технологияси (1-машғулот)	152
17.2.	Маълумотли маъруза машғулотининг таълим технологияси (2-машғулот)	153
17.3.	Иловалар	154

К И Р И Ш

«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанидан маъруза машғулотлари бўйича таълим технологияси маъруза машғулотларини лойиҳалаш технологиялари асосида ишлаб чиқилган.

Мазкур ўқув-услубий кўрсатма кириш, таълим технологиясининг концептуал асослари ҳамда маъруза машғулотларида ўқитиш технологияларидан таркиб топган.

Таълим технологиясининг концептуал асослари бўлимида «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанини ўқитишнинг долзарблиги асосланган, мазкур курснинг тузилмаси келтирилган ҳамда курс бўйича ўқитишнинг мазмуни очиқ берилган.

Сўнгра ўқув фани бўйича ўқитиш технологиялари лойиҳалаштирилган: маъруза машғулотларини олиб боришнинг кириш-маъруза, мавзу асосида маъруза, муаммоли маъруза, бинарли маъруза, конференция маърузалар кўринишлари қўлланилиши.

Мазкур таълим технологияси барча олий ўқув юртларида, малака ошириш курсларида, академик лицей ва касб-хунар коллежларида ўқитувчи томонидан қўлланилиши мумкин.

«АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИҚТИСОДИЁТИ» ФАНИ БЎЙИЧА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ

1. «АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИҚТИСОДИЁТИ» ФАНИНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ ВА ЎҚИТИШ СТРУКТУРАСИ

Агросаноат мажмуаси фаолиятининг асосий мақсади, бош функцияси қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш, уларни тайёрлаш, қайта ишлаш ҳамда истеъмолчиларга етказиб бериш билан ўзаро боғланган тизимнинг мақсадга мувофиқ, бир меъёрда барқарор ишлашини таъминлаш, провардида мамлакат иқтисодиётини мустаҳкамлаш, аҳоли турмуш даражасини оширишга хизмат қилишдан иборат. Ушбу мажмуанинг иқтисодиётини чуқур ўрганмасдан мамлакат озиқ-овқат мустақиллиги ва хавфсизлигини таъминлаш, аҳолининг турмуш даражасини ошириш, мажмуа олдида турган кўплаб иқтисодий, ижтимоий масалаларнинг мўътадил ечимини топиш, соҳани ривожлантириш истикболларани тўғри белгилаш мумкин эмас.

Мамлакат ҳаётининг барча жабҳаларида олиб борилаётган ислохотларнинг самараси уни амалга ошираётган инсон омили, унинг билим ва амалий кўникмаларининг теранлиги ва сифатига боғлиқдир. Хозирда дунёда илм, фан ва техника тараққиёти жуда тез суръатлар билан ривожланмоқда. Илм фаннинг ривожланганлик даражаси мамлакатларнинг рақобатли дунёда ривожланишининг асосий таянчи бўлиб юзага чиқмоқда. Шу сабабдан республикамизда таълим тизимини ривожлантириш, уни сифат жиҳатдан юқори даражага кўтариш, олиб борилаётган ислохотларнинг устивор йўналишларидан бири қилиб белгиланди. Мамлакат олдида турган мураккаб вазифаларни кам сарфлар (вақт, ресурс) билан самарали еча оладиган, рақобатбардош, юқори билимли ва малакали мутахассисларни тайёрлаш мавжуд таълим тизимида янги ғоялар, усуллар ва технологияларни жорий этишни талаб қилмоқда.

Таълимнинг асосий мақсадларидан бири талабаларнинг чуқур назарий ва амалий билимларни эгаллашларини таъминлашдир. Давлат таълим стандартларида белгиланган вазифаларни тўлиқ ва сифатли бажарилишига эришиш анъанавий билим бериш йўлини ривожлантирган ҳолда янги педагогик технологиялардан, ўқитишнинг фаол ва интерфаол усулларида кенг фойдаланишни зарурат қилиб қўймоқда. Хозирда илғор педагогик технологиялардан иқтисодий фанларни ўзлаштиришда ҳам кенг фойдаланиш заруратга айланди. Иқтисодий таълимда илғор педагогик технологияларни қўллаш қисқа муддат ичида бажариш қийин бўлган, жуда сермеҳнат ва мураккаб вазифадир. Республикамиз олий ўқув тизимида бу вазифани ижобий ҳал этиш борасида жиддий ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, Тошкент давлат иқтисодиёт университетида иқтисодий фанларни ўқитишда илғор педагогик технологиялардан самарали фойдаланиш борасида катта ишлар бажарилмоқда.

Ушбу ўқув-услубий кўрсатма Тошкент давлат иқтисодиёт университети олимлари томонидан 2005 йилда “Технология обучения в экономическом образовании” сериясида “Технологии обучения на лекциях и семинарах в экономическом вузе” номда чоп этилган ўқув қўлланманинг мантиқий давомидир.

Бу ўқув-услубий кўрсатма республика таълим тизимида иқтисодий фанлардан дарс берувчи профессор-ўқитувчилар учун мўлжалланган. Ўқув-услубий кўрсатмада турли иқтисодий фанлар бўйича дарс берадиган профессор-ўқитувчиларнинг ишланмаларидан фойдаланилган. Ўқув-услубий кўрсатманинг ўзига хослиги шундаки унда бир иқтисодий фан бўйича тўлиқ ишланма тайёрланган. Шунга қарамадан унда ифода этилган ишланмалар иқтисодий фанларни ўқитаётган профессор-ўқитувчилар учун фойдали деб ҳисоблаймиз. Иқтисодий фанларни ўқитиш жараёнига янги педагогик технологияларни жорий этиш энг

аввало профессор-ўқитувчининг ўз предметини жуда чуқур ва мукамал билишини талаб қилади. Ўқитишнинг фаол ва интерфаол усулларида фойдаланиш профессор-ўқитувчининг иш унумини оширади, ҳар бир академик соат учун дастурда белгиланган илмни чалғимасдан талабаларга етказишни таъминлайди. Шу билан биргаликда бизнинг назаримизда энг муҳими талабаларни ўз устида ишлашга, ўтилган дарсларни максимал ўзлаштиришга олиб келади. Ушбу кўрсатма унинг муаллифлари томонидан бажарилган дастлабки ишланма бўлганлиги сабабли мукамал эмасдир. Муаллифлар ушбу ишланманинг таркиби, мазмуни, масалаларнинг баён этилиши бўйича билдирилган барча таклиф ва мулаҳазаларни миннатдорчилик билан қабул қилиб, уларни кейинги нашрларда эътиборга олишга ҳаракат қиладилар.

Ўқитишнинг мақсад ва вазифалари

“Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти” фани мамлакат агросаноат мажмуаси иқтисодиётининг назарий ва амалий масалаларини ўрганиш ва уни мўътадил ривожлантиришнинг ечимларини топишда ҳамда “иқтисодиёт” таълим йўналиши мутахассисларининг шаклланишида катта аҳамиятга эга. Ушбу фаннинг ютуқ ва хулосаларидан мамлакат агросаноат мажмуасини ривожлантиришнинг қисқа ва узоқ муддатларга белгиланган дастурларини ишлаб чиқишда кенг фойдаланилади. Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётида агросаноат мажмуасининг улуши юқори бўлганлиги сабабли фаннинг аҳамияти ва уни ўрганиш зарурати катта.

“Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти” фанини ўрганишнинг асосий мақсади – талабаларга бозор иқтисодиёти шароитида мамлакат агросаноат мажмуаси иқтисодиётининг назарий ва амалий масалалари тўғрисида талаб қилинадиган билимларни шакллантириш ҳисобланади. Унинг асосий вазифаларига, талабаларни агросаноат мажмуасини бошқариш, иқтисодиётини барқарор ривожланишини таъминлаш учун зарур замонавий билимлар билан қуроллантириш, уларга давлатнинг аграр иқтисодий сиёсатини чуқур англатиш, агросаноат мажмуаси иқтисодиётини бошқа иқтисодий фанлар ютуқлари билан ўзаро ҳамкорликда ўргатиш, иқтисодий қонунларнинг агросаноат мажмуасида амал қилиш хусусиятларини кўрсатиш ва бошқалар киради. Талабаларда Агросаноат мажмуаси корхоналарнинг иқтисодий фаолиятини таҳлил қилиш асосида уларни самарали бошқариш бўйича мустақил қарорлар қабул қилиш кўникмаларни шакллантириш. Агросаноат интеграцияси, унинг ривожланиши ва мажмуасининг шаклланиш қонуниятлари, унинг таркибига кирувчи тармоқларнинг ҳозирги ҳолати ва уларни ривожлантириш йўллари тўғрисида назарий ва амалий билимларга эга бўлишини таъминлаш.

Ўқув режасидаги бошқа фанлар билан алоқаси

“Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти” фани “Иқтисодий назария”, “Иқтисодий статистика”, “Қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти”, “Меҳнатни ташкил этиш ва нормалаштириш”, “Қишлоқ хўжалиги корхоналарида ишлаб чиқаришни ташкил этиш”, “Қишлоқ хўжалиги инфратузилмаси иқтисодиёти”, “Миллий иқтисодиёт”, “Маркетинг”, “Менежмент”, “Минтақа иқтисодиёти”, “Микроиқтисодиёт”, “Макроиқтисодиёт” каби фанлар билан узвий алоқада ривожланади.

**Машигулот мавзулари ва турлари бўйича ўқув
соатларининг тақсимланиши**

№	Мавзу	Аудитория соатлари				Мус-та-қил иш	Жа-ми
		Жа-ми	Шу жумладан:				
			Маъру-за	Амалий (семинар)	Таж-риба		
1.	"Агросаноат мажмуаси иктисодиёти" фанининг предмети, вазифалари ва ўрганиш усуллари		4	2	-	-	6
2.	Агросаноат мажмуасининг моҳияти ва таркиби		4	2	-	4	10
3.	Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳа		4	2	-	4	10
4.	Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳаси		4	2	-	4	10
5.	Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмаси		4	2	-	6	12
6.	Агросаноат мажмуасининг ижтимоий инфратузилмаси		2	2	-	4	8
7.	Қишлоқ хўжалиги - агросаноат мажмуасининг асосий бўғини		4	4	-	4	12
8.	Қишлоқ хўжалиги ер фонди ва ундан фойдаланиш		2	4	-	4	10
9.	Агросаноат мажмуасининг меҳнат ресурслари ва улардан фойдаланиш		4	4	-	4	12
10.	Агросаноат мажмуасининг моддий-техника ресурслари		2	4	-	4	10
11.	Агросаноат мажмуаси тармоқларида ишлаб чиқариш ҳаражатлари ва маҳсулот таннарни		4	4	-	4	12
12.	Агросаноат тармоқлари маҳсулотлари нархлари		2	4	-	4	10
13.	Агросаноат мажмуасида фан техника тараққиёти ва интенсивлаштириш		4	6	-	4	14
14.	Агрсаноат мажмуаси маркетинги ва уни самарадорлиги		4	4	-	4	12
15.	Агросаноат мажмуасини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлаш		4	6	-	6	16
16.	Агросаноат мажмуасида молия-кредит тизимининг амал қилиш механизми		4	4	-	6	14
17.	Европа ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсати		4	4	-	4	12
Жами			60	60	-	70	190

2. «АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИҚТИСОДИЁТИ» ФАНИНИНГ МАЗМУНИ

1-мавзу. «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг предмети, вазифалари ва ўрганиш усуллари

«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг предмети. Агросаноат мажмуасида иқтисодий қонунларни амал қилишининг ўзига хос хусусиятлари. «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг моҳияти ва аҳамияти. Агромаркетинг масалалари. Агросаноат мажмуасининг молия-кредит масалалари. Хорижий давлатлар агросаноат мажмуасининг ҳолати ва мавжуд илғор тажрибалар. Фанининг таркиби. «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг бошқа иқтисодий фанлар билан боғлиқлиги. “Иқтисодий назария” фани «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг назарий асоси. «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг бошқа иқтисодий фанлар ўртасида тугган ўрни. Иқтисодий фанларнинг бир-бирини бойитиб, тўлдириб бориши. «Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг предмети ва ўрганиш усуллари. Иқтисодий таҳлил. Иқтисодий тажриба. Қиёсий таҳлил. Статистика. Индукция ва дедукция. Тарихий диалектика. Монографик. Таққослаш. Иқтисодий математик ва бошқа усуллар. Фанининг вазифалари. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг Ўзбекистоннинг 2005 йилдаги ижтимоий-иқтисодий ривожланиши ҳужжатлари ва 2006 йилдаги иқтисодий ислохотларни энг муҳим устувор йўналишларига доир маърузасининг фанини ўқитишдаги роли ва аҳамияти

2-мавзу. Агросаноат мажмуасининг моҳияти ва таркиби

Агросаноат интеграцияси тўғрисидаги фикрлар. Агросаноат мажмуаси тушунчаси, унинг моҳияти. Агросаноат мажмуасининг таркиби (тузилмаси). Ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи тармоқлар агросаноат мажмуасининг биринчи соҳаси. Қишлоқ хўжалиги агросаноат мажмуасининг марказий бўғини. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, дастлабки ва чуқур қайта ишловчи ҳамда тайёр маҳсулотларни истеъмолчиларга етказиб берадиган тармоқлар. Инфратузилма. Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилма. Агросаноат мажмуасининг мамлакат иқтисодиётида тугган ўрни ва аҳамияти. Агросаноат мажмуасини ривожлантиришнинг асосий мақсадли муаммолари. Агросаноат мажмуаси тармоқларини мутаносиб ривожлантириш масалалари.

3-мавзу. Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳа

Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳанинг таркиби. Қишлоқ хўжалиги, озиқ-овқат ва енгил саноат машинасозлиги. Минерал ўғит ва агросаноат мажмуасида ишлатиладиган кимёвий воситалар ишлаб чиқариш. Чорва моллари учун концентрат ем ишлаб чиқарувчи соҳа. Агросаноат мажмуаси учун махсус транспорт воситалари ишлаб чиқарувчи корхоналар. Ирригация ва мелиорация иншоотлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқариш. Агросаноат мажмуасининг биринчи соҳасининг иқтисодиётда тугган ўрни ва аҳамияти. Соҳа маҳсулотларига ва уларнинг сифатига бўлган талаб. Соҳанинг асосий вазифалари. Биринчи соҳа тармоқ ва корхоналари иқтисодиётининг ҳозирги ҳолати. Биринчи соҳага қириб келувчи тармоқлар иқтисодиётининг самарадорлигини яхшиловчи кўрсаткичлар ва уларни ҳисоблаш усуллари. Меҳнат унумдорлиги. Маҳсулот ва хизматлар тартиб-ишлари. Рентабеллик даражаси. Мавжуд ишлаб чиқариш потенциалидан фойдаланиш даражаси. Соҳани ривожлантиришнинг зарурати. Соҳани ривожлантириш борасида Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг олиб бораётган сиёсати. Соҳани янада ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.

4-мавзу. Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳаси

Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг таркиби. Озиқ-овқат саноати. Донни қайта ишловчи корхоналар ва уларни ривожлантириш. Пахта, пилла, каноп, тери ва жунни қайта ишловчи тармоқлари. Енгил саноат ва уни ривожлантириш. Агросаноат мажмуасининг охириги, тайёр маҳсулотларини истеъмолчиларга етказиб берувчи тармоқлар. Супермаркетлар, озиқ-овқат дўконлари, озиқ-овқат савдо кўргазмалари (ярмаркалари), агробиржалар. Дехқон бозорлари ва уларнинг аҳамияти, ўрни. Дехқон бозорларини ривожлантириш йўналишлари. Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг ҳозирги ҳолати. Соҳага кирувчи тармоқлар ва корхоналар иқтисодиётининг самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар ва уларни ҳисоблаш усуллари. Меҳнат унумдорлиги. Маҳсулот ва хизматлар таннархи. Рентабеллик даражаси. Мавжуд ишлаб чиқариш потенциалидан фойдаланиш даражаси. Агросаноат мажмуасининг учинчи соҳасини ривожлантириш йўналишлари.

5-мавзу. Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмаси

Инфратузилма тушунчаси, унинг моҳияти. Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасининг аҳамияти ва иқтисодиётдаги ўрни. Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг таркиби. Транспорт, йўллар, омборхоналар, музхоналар, техникаларни таъмир этувчи, қурилиш билан шуғулланувчи, минерал ўғит, кимёвий воситалар, техникалар, ёқилғи-мойлаш материаллари ва бошқалар билан таъминловчи корхоналар ва ташкилотлар. Ишлаб чиқаришни сув таъминоти билан шуғулланувчи соҳалар. Алоқа, уруғчилик ва зоветеринария хизматлари. Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасини ташкил этишга бўлган талаблар ва уларни жойлаштириш тамойиллари. Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг иқтисодий ва ижтимоий самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар ва уларни ҳисоблаш усуллари. Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш борасида давлатнинг олиб бораётган сиёсати. Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.

6-мавзу. Агросаноат мажмуасининг ижтимоий инфратузилмаси

Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг мазмуни, унинг таркиби. Аҳолига алоқа, транспорт хизматларини кўрсатиш. Аҳолининг уй-жой билан таъминланганлиги. Аҳолини ичимлик сув ва газ билан таъминловчи соҳалар. Қишлоқ жойларда, таълим, соғлиқни сақлаш тизимлари, аҳолига маданий-маиший хизмат кўрсатиш соҳалар. Аҳолининг соғлигини тиклашга қаратилган тизимлар. Аҳолида жисмоний маданиятни ривожлантиришга хизмат қилувчи тизим ва уларни ривожлантириш. Аҳолини кундалик ахборот билан таъминловчи хизматлар ва уларни ривожлантириш. Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг аҳамияти ва ўрни. Бозор иқтисодиёти шароитида ижтимоий инфратузилмани ривожлантиришнинг ўзига хослиги. Ижтимоий инфратузилманинг хўжалик самарадорлигига таъсирини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими ва уларни ҳисоблаш усуллари. Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг ҳозирги ҳолати. Уни ривожлантириш борасида давлатнинг олиб бораётган сиёсати. Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасини ривожлантиришнинг зарурати ва асосий йўналишлари.

7-мавзу. Қишлоқ хўжалиги – агросаноат мажмуасининг асосий бўғини

Қишлоқ хўжалиги – агросаноат мажмуасининг асосий бўғини ва унинг ўзига хос

хусусиятлари. Ишлаб чиқаришнинг биологик, табиат қонунлари билан боғлиқлиги. Ишлаб чиқаришнинг мавсумийлиги ва иш жараёнининг ишлаб чиқариш даври билан мос келмаслиги. Ернинг асосий ишлаб чиқариш воситаси сифатида ўзига хослиги. Ишлаб чиқаришнинг жуда катта ҳудудларда олиб борилиши. Қишлоқ хўжалигининг иқтисодиётда тутган ўрни ва аҳамияти. Қишлоқ хўжалигининг таркиби. Республикада қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг ихтисослашиши ва унинг жойлашиши. Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигининг ҳозирги ҳолати уни ривожлантириш йўналишлари. Қишлоқ хўжалигининг иқтисодий-ижтимоий самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими ва уларни ҳисоблаш усуллари. Ширкат хўжаликлари ва уларнинг ташкилий-иқтисодий асослари. Уларнинг иқтисодиётда тутган ўрни. Ширкатларни ривожланиш йўналишлари ва истиқболлари. Ширкатларнинг ишлаб чиқариш ресурслари, улардан фойдаланиш даражаси ҳамда самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар ва уларни ҳисоблаш усуллари. Фермер хўжаликлари ва уларнинг ташкилий-иқтисодий асослари. Фермер хўжаликларининг қишлоқ хўжалигида тутган ўрни, аҳамияти. Фермер хўжаликларининг ҳозирги ҳолати. Фермер хўжалиги- қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг бош йўналиши. Фермер хўжаликларининг ишлаб чиқариш потенциали (ресурслари), улардан фойдаланишнинг даражаси ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар. Фермер хўжаликларининг ижтимоий ва иқтисодий самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичларни аниқлаш усуллари. Деҳқон хўжаликлари ва уларнинг ташкилий-иқтисодий асослари. Деҳқон хўжаликларининг республика қишлоқ хўжалигида тутган ўрни. Деҳқон хўжаликларининг ишлаб чиқариш омиллари ва улардан самарали фойдаланиш йўллари. Деҳқон хўжаликларини ривожлантириш борасида давлат сиёсати. Деҳқон хўжаликларини ривожлантириш йўналишлари.

8-мавзу. Қишлоқ хўжалиги ер фонди ва ундан фойдаланиш

Қишлоқ хўжалигида ернинг асосий ишлаб чиқариш воситаси эканлиги. Қишлоқ хўжалигида ернинг асосий ишлаб чиқариш воситаси сифатида ўзига хос хусусиятлари. Ер фондининг чекланганлиги ва унинг бир кишига тўғри келадиган миқдорининг тобора камайиб бориши. Ер сифати. Унумдорликка таъсир этувчи омиллар ва унинг пасайиб боришга мойиллиги. Ер рентаси. Ер баҳоси ва уни аниқлаш усуллари. Ўзбекистон Республикаси ер фонди ва унинг классификацияси. Ер фондининг фойдаланувчилар ўртасида тақсимланиши. Қишлоқ хўжалигига яроқли ерлар ва уларнинг таркиби. Ижобий ва салбий ер трансформацияси. Қишлоқ хўжалигида ердан фойдаланиш даражасини ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими. Уларни аниқлаш усуллари. Қишлоқ хўжалигида ердан фойдаланишнинг даражаси ва самарадорлигига таъсир этувчи омиллар. Ердан фойдаланишнинг даражасини ва самарадорлигини ошириш йўллари. Ўзбекистон Республикасида ердан фойдаланишни яхшилашга қаратилган ҳуқуқий асослар. Ер ижараси. Ер ислохотлари.

9-мавзу. Агросаноат мажмуасида меҳнат ресурслари ва улардан фойдаланиш

Меҳнат тушунчаси. Меҳнат ресурслари тушунчаси. Агросаноат мажмуасида меҳнат бозори. Агросаноат мажмуасида меҳнат ресурслари. Уларнинг таркиби ва сифати. Агросаноат мажмуасида меҳнат ресурсларидан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари. Меҳнатнинг мавсумийлиги. Қишлоқ хўжалигида ишсизлик, унинг турлари ва бандлик. Агросаноат мажмуасида меҳнат ресурсларидан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими. Уларни ҳисоблаш усуллари. Меҳнат унумдорлиги тушунчаси, унинг моҳияти. Агросаноат мажмуасида, меҳнат унумдорлигининг ҳозирги даражаси. Меҳнат унумдорлигини оширишга таъсир этувчи омиллар. Агросаноат мажмуаси соҳаларининг, унинг тармоқларининг ўзаро мутоносиб ривожланиши меҳнатнинг унумдорлигини даражасига таъсир килувчи омил сифатида. Меҳнат ресурслари миграцияси. Меҳнат унумдорлиги. Кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизими.

10-мавзу. Агросаноат мажмуасининг моддий – техника ресурслари ва улардан фойдаланиш

Агросаноат мажмуасининг моддий-техника базаси тушунчаси, унинг моҳияти ва аҳамияти. Агросаноат мажмуасининг моддий-техника базасининг таркиби. Асосий фондлар тушунчаси, иқтисодий моҳияти ва уларнинг таркиби. Ишлаб чиқаришга жалб қилинган асосий ишлаб чиқариш фондлари. Ишлаб чиқаришга жалб этилмаган лекин уни ташкил этишга ёрдам берувчи асосий фондлар. Асосий фондларни баҳолаш турлари ва уларни аниқлаш усуллари. Асосий фондларнинг баланс ёки тўлиқ бошланғич қиймати. Асосий фондларнинг қолдиқ қиймати. Асосий фондларни тиклаш қиймати. Асосий фондлардан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар. Уларни аниқлаш усуллари. Агросаноат мажмуасида асосий фондларнинг жисмонан ва маънавий эскириши. Амортизация фонди ва уни ҳисоблаш усуллари. Амортизация фондидан фойдаланиш. Асосий фондларни янгилаш ва қўпайтириш манбалари. Асосий фондларнинг самарадорлигини оширишга таъсир қилувчи омиллар. Асосий фондларнинг самарадорлигини ошириш йўналишлари. Айланма маблағлар тушунчаси. Айланма маблағларнинг аҳамияти ва таркиби. Айланма фондлар ва уларнинг самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар. Муомиладаги маблағлар. Дебитор ва кредиторлик қарзлар муаммоси ва уни камайтириш йўллари. Омбордаги тайёр маҳсулотлар миқдори ва уларни талаб даражасидан ошиб кетмаслигини таъминлаш. Айланма маблағларнинг манбалари. Айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари.

11-мавзу. Агросаноат мажмуасида ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулот таннархи

Ишлаб чиқариш харажатлари тушунчаси. Таннарх тушунчаси, унинг моҳияти. Агросаноат мажмуасида таннархнинг турлари. Уларнинг бир-биридан фарқлари. Агросаноат мажмуасини маҳсулотлари таннархини ҳисоблаш усуллари. Агросаноат мажмуасинида таннарх калькуляцияси. Агросаноат мажмуасини маҳсулотлари таннархи динамикаси. Маҳсулот таннархига таъсир этувчи омиллар. Маҳсулдор чорва моллари ва серҳосил экин турларини ишлаб чиқаришга жорий этишнинг таннархга таъсири. Ишлаб чиқаришни рационал ташкил этиш ва таннарх. Ишчи, хизматчи ва ходимларни моддий рағбатлантириш тизими ва таннарх. Тежамкорлик ва таннарх муаммолари. Ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун корхоналар ташқаридан сотиб олаётган товарлар (ўғит, ёқилғи-мойлаш материаллари, электр энергия, сув, хизматлар, техника, технология ва ҳ. к.) нархи ва уларнинг ўсиш динамикаси. Тармоқлар ўртасидаги алмашинув баланси ва унинг ўзгариши. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини пасайтириш йўллари.

12-мавзу. Агросаноат мажмуаси тармоқлари маҳсулотлари нархлари

Қиймат тушунчаси. Нарх тушунчаси ва унинг моҳияти. Иқтисодий асосланган нархлар. Талаб ва таклиф қонуни. Нархнинг функциялари. Нархнинг вазифалари. Агросаноат мажмуасида нархлар тизими. Агросаноат мажмуасини маҳсулотларини харид қилиш нархлари. Шартнома нархлар. Ички хўжалик нархлар. Улгуржи нархлар. Чакана нархлар. Комиссион нархлар. Ким ошди савдо нархлари. Дехқон бозори нархлари. Тармоқлараро айрибошлаш мутаносиблигини таъминлашнинг объектив заруратлари. Агросаноат мажмуасини маҳсулотлари ва хизматлари нархларига таъсир қилувчи омиллар. Мамлакат агросаноат мажмуасида нарх сиёсатини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.

13-мавзу. Агросаноат мажмуасида фан, техника тараққиёти ва интенсивлаштириш

Фан, техника тараққиёти тушунчаси, унинг моҳияти ва аҳамияти. Агросаноат мажмуаси фан, техника тараққиётининг асосий йўналишлари. Химиялаштириш, ишлаб чиқаришни механизациялаштириш ва автоматлаштириш, электрлаштириш. Ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг экстенсив ва интенсив йўллари. Агросаноат мажмуасида фан, техника тараққиётининг иқтисодий–ижтимоий самарадорлигини аниқловчи кўрсаткичлар ва уларни ҳисоблаш усуллари. Экстенсив ривожланиш йўлининг тушунчаси, унинг моҳияти. Экстенсив

ривожланиш йўлининг чекланган имкониятга эга эканлиги. Ишлаб чиқаришни иштенсив ривожланиш йўлининг тушунчаси, моҳияти. Интенсивлаштиришнинг иқтисодий моҳияти. Ишлаб чиқаришни интенсив ривожлантиришнинг объектив заруратлари. Ресурслар чекланганлиги. Агросаноат мажмуаси маҳсулотларига бўлган эҳтиёжнинг, талабнинг ошиб бориши. Агросаноат мажмуасида интенсивлаштиришнинг даражаси ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими. Уларни ҳисоблаш усуллари.

14-мавзу. Агросаноат мажмуаси маркетинги тушунчаси, унинг моҳияти, самарадорлиги ва ривожланиш хусусиятлари

Маркетинг тушунчаси, унинг моҳияти. Агросаноат мажмуаси маркетинги. Уни ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари, тамойиллари. Агросаноат мажмуаси маҳсулотларини тайёрлаш, сақлаш, транспортировка қилиш, қайта ишлаш ва тақсимлаш. Агросаноат мажмуаси маркетинги функциялари. Маркетинг стратегиясини ишлаб чиқиш. Маркенг жараёнлари. Агросаноат мажмуаси маркетинг самарадорлиги. Маркетингнинг техник самарадорлиги. Маркетингнинг баҳо самарадорлиги. Бозор таркибини таҳлили. Маркетинг харажатлари. Бозор маржаси. Фьючерс бозори. Фьючерс шартномалари. Марказлашмаган бозорлар. Арбитраж. Маркетингни бошқариш.

15-мавзу. Агросаноат мажмуасини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб – қувватлаш

Давлатнинг иқтисодий функциялари. Агросаноат мажмуасини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлаб турушнинг зарурати, моҳияти, мақсадлари, тамойиллари, асослари. Озиқ-овқат хавфсизлиги. Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашдаги асосий вазифалари, уларни амалга ошириш шакллари ва усуллари. Мамлакат экспорт салоҳиятини ошириш. Протекционизм. Экспорт ва импорт квоталари. Божхона таърифлари. Давлат корхоналарининг даромадчанлигини оширишга қаратилган тадбирлари. Агросаноат мажмуаси маҳсулотларини сотишдан тушадиган тушумларни кўпайтириш чоралари. Ишлаб чиқариш квоталари. Агросаноат мажмуаси маҳсулотларини давлат томонидан харид қилиш. Тўғридан-тўғри баҳо орқали бериладиган субсидиялар. Ташқи савдони тартибга олиш чоралари. Экспорт субсидиялари. Истеъмол субсидиялари. Агросаноат мажмуасида харажатларни тежашга қаратилган чора- тадбирлар. Соҳани бошқариш ва ишлаб чиқариш таркибини ўзгартириш сиёсати. Иқтисодий дастаклар (кредитлар, солиқлар тизими, нархлар) ва улардан фойдаланиш. Ўзбекистон Республикасининг аграр сиёсати ва уни ривожлантириш йўналишлари.

16-мавзу. Агросаноат мажмуаси молия-кредит тизимининг амал қилиш механизми

Агросаноат мажмуаси молия-кредит тизимининг моҳияти ва хусусиятлари. Агросаноат мажмуасини кредитлаш усуллари, шакллари ва уларнинг манбалари. Кредит кооперациялари (иттифоклари). Кредит муддатлари. Қисқа муддатли кредитлар. Ўрта муддатли кредитлар. Узоқ муддатли кредитлари. Ипотека кредити. Товар кредити. Истеъмол кредити. Ишонч шартномалари. Ижара. Ишларни бажаришга буюртмалар. Ссуда фоизи. Молиявий лизинг. Агросаноат мажмуасида ишлаб чиқаришни молиялаштиришнинг бошқа манбалари ва улардан самарали фойдаланиш.

17-мавзу. Европа Ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсати

Европа Ҳамжамияти давлатларининг ягона аграр сиёсат (ЕЯАС) юргизишининг зарурати. Уни вужудга келишининг қисқача тарихи. Европа ҳамжамияти давлатларининг ягона аграр сиёсат юритишининг аҳамияти. Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархларини ва маҳсулот ишлаб чиқарувчилар даромадларини етарли бўлишини қўллаб-қувватлаш механизми. Мақсадли нархлар. Интервенцион нархлар. Остона нархлари. Ўзгарувчан импорт тарифи ва экспорт субсидияси. Экспортни рағбатлантириш механизми. ЕЯАСнинг «яшил пуллари». ЕЯАСнинг

бошқа дастурлари. ЕЯАС нинг умумий ташкилотлари (бошқариш, тартибга олиш органлари). Европа парламенти. Европа Кенгаши. Европа Комиссияси. Аудиторлар палатаси. Адлия палатаси. ЕЯАС даги ислохотлар. Маршал, Мансхольт ва Мак-Шерри режалари.

3. «АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИҚТИСОДИЁТИ» ФАНИ БЎЙИЧА МАЪРУЗА МАНҒУЛОТЛАРИ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётида чуқур сифат ўзгаришлар юз бермоқда. Мамлакат иқтисодиёти марказлаштирилган режалаштириш тизимидан бозор муносабатларига ўтмоқда. Бу ён иқтисодий фанлар олдига жуда ката мураккаб вазифаларни қўйди. Бозор муносабатларининг шаклланиши юзага келаётган жуда кўплаб иқтисодий муаммоларнинг илмий асосланган ечимини топишни, мамлакат иқтисодиётини барқарор ва жадал ривожлантириш истикболларини белгилаб беришни талаб қилади. Арасту ўз вақтида айтганидек, ҳар доим ва ҳар жойда эзгуликка эришиш икки шартнинг бажарилишига:

1. Ҳар қандай фаолият якунидаги мақсадни тўғри белгилашга;
2. Пировард мақсадга эришиш чора-тадбирларини излаб топишга боғлиқдир¹.

Илмий тилда буни фаолиятнинг методологик асосини аниқлаш ва мақсадга етишиш, усул ва услубларини тўғри белгилаш дейилади².

«Ватан, миллат тақдири ҳал бўладиган қалтис вазиятларда тўғри йўлни танлай олиш учун аввало тарихни ва ҳаётнинг аччиқ-чучугини билиш керак»³, деган эди Ислом Каримов.

Республика Президенти таълим-тарбия соҳасига миллий дидактик нуқтаи назардан ёндашиб, уни қуйидагича таърифлайди: «Таълим Ўзбекистон халқи маънавиятига яратувчилик фаолиятини бахш этади. Ўсиб келаётган авлоднинг барча яхши имкониятлари унда намоён бўлади, касб-кори, маҳорати узлуксиз такомиллашади, катта авлодларнинг доно тажрибаси англаб олинади ва ёш авлодга ўтади»⁴.

Президентимиз иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг биринчи сессиясида жамиятимиз тараққиётининг яқин келажагидаги мақсад ва вазифаларини кўрсатди. У ўз нутқида жамият ривожининг етти устивор йўналишини бирма-бир тавсиялаб, уларнинг истикболга қаратилган мақсад ва вазифаларини белгилаб берди. Долзарб масалалар ичида устувор йўналишлар қаторига сиёсат, давлат қурилиши ва иқтисодиёт соҳаларидан кейин таълим-тарбияни қўйди ва унинг мақсади ҳамда унга етишиши чора-тадбирларини белгилаб берди. Таълим соҳасидаги биринчи масала қилиб «...миллий кадриятларимизни тиклаш, ўзлгимизни англаш, миллий ғоя ва мафқурани шакллантириш, муқаддас динимизнинг, маънавий ҳаётимиздаги ўрнини ва ҳурматини тиклаш каби мустақиллик йилларида бошланган эзгу ишларимизни изчиллик билан давом эттириш, уни янги босқичга кўтариш ва таъсирчанлигини кучайтиришдир»⁵ - деб таъкидлади. Президентимизнинг Ушбу кўрсатмалари ижтимоий соҳада фаолият кўрсатаётганларга, шу жумладан таълим-тарбия билан шуғулланувчиларга ҳам, умумий методологик асос вазифасини ўтайди.

Маъсулиятли ва мураккаб бу вазифа, давлатнинг бошқа тадбирлари қаторида, Республика Олий Мажлисининг IX сессиясида қабул қилинган Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини рўёбга чиқариш орқали бажарилади. Бу дастурнинг таркибий қисми сифатида таълимнинг янги модели яратилди.

Президент томонидан илмий асослаб берилган таълим-тарбия моделини амалиётга татбиқ этиш ўқув жараёнини технологиялаштириш билан узвий боғлиқдир. Шу боисдан Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида «Ўқув-тарбиявий жараёни илғор педагогик технологиялар билан таъминлаш» унинг иккинчи ва учинчи босқичларида бажариладиган жиддий вазифалардан бири сифатида белгиланди.

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурининг иккинчи босқичи таълим жараёнидаги сифат кўрсаткичларини яхшилаш, яъни жаҳон андозаларига мос, рақобатбардош, юқори савияга эга бўлган мутахассислар тайёрлашга қаратилгандир. Ушбу мураккаб муаммоларни ечимини

¹ Аристотель. Политика. -М.: 1911. С.330.

² Бўри Эшмухаммедов. Илм ҳикмати. –Т.: Ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти. 1999, 12-бет.

³ Каримов И.А. Ўз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурмоқдамиз. –Т., «Ўзбекистон», 1999. 4-бет.

⁴ Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ўз истиклол ва тараққиёт йўли». –Т., «Ўзбекистон», 1992. 78-бет.

⁵ Каримов И.А. «Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз». –Т., «Ўзбекистон», 2000.

топиб, уларни амалда кенг қўллаш олий таълим тизими ходимлари олдига жуда катта вазифалар белгилайди. Бунда аниқ вазифалар сифатида бевосита ўқув жараёнини яхшилаш, ўқув дастурларини янада такомиллаштириш, ўқитишнинг замонавий педагогик технологияларини амалга жорий қилиш, техник воситаларидан кенг фойдаланиш ва шу асосда масофадан ўқитишни кенг жорий қилишдан иборатдир.

Таълим сифати ва усулига қараб билим ҳосил бўлади. Бу ўқитувчининг маҳоратинигина эмас, балки тингловчининг истак-хоҳиши, қобилияти ва билим даражасини ҳам белгилайди. Таълим узок давом этадиган жараёндир. Билим эса таълимнинг узлуксизлиги воситасида бериладиган мавхум тушунчага эга бўлган ҳодисадир. Билим хусусийликка эга бўлса, таълим умумийликка эгадир. Таълим барча учун бир хилда давом этадиган жараён. Билим объектив борлиқдаги воқеа-ҳодисаларнинг инъикоси натижасида инсон миясидаги мушоҳадалар ва тасаввурлар натижасида ҳосил бўладиган тушунчалар йиғиндиси сифатида намоён бўлади. Таълимдаги сифат уни беришда иштирок этадиган кишилар қобилияти билан белгиланса, билим индивидуалликка эга бўлади. Таълимни амалга оширадиган ёки дарс берадиган кишиларнинг савияси турлича бўлиши мумкин. Лекин гуруҳдаги талабаларга бериладиган таълим бир хилдир. Ўқитувчи билим эмас, балки таълим беради. Талаба эса ана шу таълим жараёнида билимга эга бўлади. Бунинг учун у мустақил ўқийди, тайёрланади, мушоҳада қилади, тасаввурларга эга бўлади, эшитганлари ва ўқитганларини синтез қилади. Натижада билимга эга бўлади.

Ўқув жараёни билан боғлиқ таълим сифатини белгиловчи ҳолатлар қуйидагилар: юқори илмий-педагогик даражада дарс бериш, муаммоли маърузалар ўқиш, дарсларни савол-жавоб тарзида қизиқарли ташкил қилиш, илғор педагогик технологиялардан ва мультимедиа қўллан-малардан фойдаланиш, тингловчиларни ундайдиган, ўйлантирадиган муаммоларни улар олдига қўйиш, талабчанлик, тингловчилар билан индивидуал ишлаш, ижодкорликка ундаш, эркин мулоқот юритишга, ижодий фикрлашга ўргатиш, илмий изланишга жалб қилиш ва бошқа тадбирлар таълим устуворлигини таъминлайди.

Айтилганлардан келиб чиқган ҳолда «Агросаноат мажмуаси иктисодиёти» фани бўйича таълим технологиясини лойиҳалаштиришдаги асосий концептуал ёндошувларни келтирамиз:

Шахсга йўналтирилган таълим. Бу таълим ўз моҳиятига кўра таълим жараёнининг барча иштирокчиларини тўлақонли ривожланиш-ларини кўзда тутади. Бу эса таълимни лойиҳалаштириладиганда, албатта, маълум бир таълим олувчининг шахсини эмас, аввало, келгусидаги мутахассислик фаолияти билан боғлиқ ўқиш мақсадларидан келиб чиқган ҳолда ёндошилишни назарда тутади.

Тизимли ёндошув. Таълим технологияси тизимнинг барча белгиларини ўзида мужассам этмоғи лозим: жарённинг мантикийлиги, унинг барча бўғинларини ўзаро боғланганлиги, яхлитлиги.

Фаолиятга йўналтирилган ёндошув. Шахснинг жараёнли сифат-ларини шакллантиришга, таълим олувчининг фаолиятни активлаштириш ва интенсивлаштириш, ўқув жараёнида унинг барча қобилияти ва имкониятлари, ташаббускорлигини очишга йўналтирилган таълимни ифодалайди.

Диалогик ёндошув. Бу ёндошув ўқув жараёни иштирокчиларнинг психологик бирлиги ва ўзаро муносабатларини яратиш заруриятини билдиради. Унинг натижасида шахснинг ўз-ўзини фаоллаштириши ва ўз-ўзини кўрсата олиши каби ижодий фаолияти кучаяди.

Ҳамкорликдаги таълимни ташкил этиш. Демократлилик, тенглик, таълим берувчи ва таълим олувчи ўртасидаги субъектив муносабатларда ҳамкорликни, мақсад ва фаолият мазмунини шакллантиришда ва эришилган натижаларни баҳолашда биргаликда ишлашни жорий этишга эътиборни қаратиш зарурлигини билдиради.

Муаммоли таълим. Таълим мазмунини муаммоли тарзда тақдим қилиш орқали таълим олувчи фаолиятини активлаштириш усулларида бири. Бунда илмий билимни объектив қарама-қаршилиги ва уни ҳал этиш усуллари, диалектик мушоҳадани

шакллантириш ва ривожлантиришни, амалий фаолиятга уларни ижодий тарзда қўллашни мустақил ижодий фаолияти таъминланади.

Ахборотни тақдим қилишнинг замонавий воситалари ва усулларини қўллаш – янги компьютер ва ахборот технологияларини ўқув жараёнига қўллаш.

Ўқитишнинг усуллари ва техникаси. Маъруза (кириш, мавзуга оид, визуаллаш), муаммовий усул, кейс-стади, пинборд, парадокслар ва лойиҳалар усуллари.

Ўқитишни ташкил этиш шакллари: диалог, полилог, мулоқот ҳамкорлик ва ўзаро ўрганишга асосланган фронтал, коллектив ва гуруҳ.

Ўқитиш воситалари ўқитишнинг анъанавий шакллари (дарслик, маъруза матни) билан бир қаторда - компьютер ва ахборот технологиялари.

Коммуникация усуллари: тингловчилар билан оператив тескари алоқага асосланган бевосита ўзаро муносабатлар.

Тескари алоқа усуллари ва воситалари: кузатиш, блиц-сўров, оралиқ ва жорий ва якунловчи назорат натижаларини таҳлили асосида ўқитиш диагностикаси.

Бошқариш усуллари ва воситалари: ўқув машғулотни босқичларини белгилаб берувчи технологик карта кўринишидаги ўқув машғулотларини режалаштириш, қўйилган мақсадга эришишда ўқитувчи ва тингловчининг биргаликдаги ҳаракати, нафақат аудитория машғулотлари, балки аудиториядан ташқари мустақил ишларнинг назорати.

Мониторинг ва баҳолаш: ўқув машғулотида, бутун курс давомида ҳам ўқитишнинг натижаларини режали тарзда кузатиб бориш. Курс охирида тест топшириқлари ёрдамида тингловчиларнинг билимлари баҳоланади.

МАЪРУЗА МАШҒУЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

1-МАВЗУ. "АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИҚТИСОДИЁТИ" ФАНИНИНГ ПРЕДМЕТИ, ВАЗИФАЛАРИ ВА ЎРГАНИШ УСУЛЛАРИ

МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 4 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулоти шакли	Кириш маърузаси
Маъруза режаси	1-маъруза 1."Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг предмети. 2."Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг предметини ўрганиш усуллари. 3."Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг мутахассислар фаолиятидаги аҳамияти. 4."Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг қисқача ривожланиш тарихи. 2- маъруза 1."Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг вазифалари. 2."Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг ўзга фанлар билан боғлиқлиги. 3."Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг ривожланишига катта ҳисса қўшган олимлар.
Ўқув машғулотининг мақсади:	Фаннинг шаклланиши, АСМ иқтисодиёти фанининг мазмуни, моҳияти, ривожланиш тарихи, бошқа фанлар билан боғлиқлиги ва унинг ташкилий-логик таркиби ҳақида билим ва кўникмаларни шакллантириш.
Педагогик вазифалар: • Талабаларни республика агросаноат мажмуасининг шаклланиши, унинг иқтисодиётдаги ўрни ва аҳамияти билан ташиштириш. • АСМнинг ривожланиш тарихини кўрсатиш. • АСМ иқтисодиёти фанининг ташкилий-логик таркиби билан таништириш. • АСМ иқтисодиёти фанининг бошқа фанлар орасида ва мутахассиснинг амалий фаолиятидаги аҳамиятини кўрсатиб бериш.	Ўқув фаолиятининг натижалари: • Агросаноат мажмуасининг иқтисодиётда тутган ўрнининг кўрсаткичларни санаб ва салмоғини кўрсатиб беради. • Агросаноат мажмуасининг ривожланиш даврларини санаб беради. • Фанни предметини ўрганишнинг кетма-кетлиги бўйича тасаввурга эга бўлади. • Мутахассислик фаолиятида ушбу фандан олган билимларининг зарурий аҳамиятини билиб олишади.
Таълим методлари	Маъруза, блиц-сўров, «ақлий ҳужум», Т-схема, мунозара, муаммоли вазиятлар усули.
Таълим воситалари	Маъруза матни, тарқатма материаллар, слайдлар, проектор.
Ўқитиш шакллари	Жамоа, тўғридан-тўғри ва гуруҳларда ишлаш.

Ўқитиш шарт-шароити	Техник воситалар билан таъминланган аудитория.
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, ўз-ўзини назорат қилиш, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

**«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг предмети, вазифалари ва усуллари
мавзуси маърузасининг технологик харитаси (1-машғулот)**

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Мотивлаштириш ва билимларни актуаллаштириш босқичи (40 мин.).	Фаннинг номини эълон қилади ҳамда фан тўғрисида умумий маълумотлар беради. Фани ўрганишда зарур бўлган асосий адабиётлар рўйхатини (1-илова) талабаларга еткази. Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга еткази. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: • Ушбу фанни ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа фанлар ўртасида тутган ўрни кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу фаннинг ўрни кўрсатилади; • Блиц-сўров ўткази ва талабаларнинг ушбу фан тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади (2-илова); • Фаннинг намунавий дастурини ёки ўқув қўлланмасининг зарур бетини очиб мавзуларнинг тақсимланишини кўришни сўрайди; • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди (3-илова)	Талабалар ёзиб олишади. Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. Алоқаси бўлган фанларни санаб ўтади Саволларга қисқа жавоб беришади. Намунавий дастурни ёки ўқув қўлланмасининг керакли бетини очиб кўради. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда уларнинг моҳиятини айтиб беради.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (30 мин.)	1. Фаннинг предметини ёритади. 2. Фаннинг бошқа фанлар орасида тутган ўрни ёритилади. (4 –илова). 3. Фанни шаклланиш ва ривожланиш давлари тўғрисида қисқача тўхталади.	Талабалар қисқача конспект қилиб боради ва фаннинг предметининг моҳиятини айтиб беради. Талабалар қисқача конспект қилиб боради Фаннинг ривожланиш давларини санаб беради ва ҳар даврнинг моҳиятини айтади.
III. Биринчи дарсни яқунловчи босқич. (10 мин.)	1. Ўтилган масалаларни, ўрганилган саволларни умумлаштиради. Биринчи дарсда ўрганилган масалалар юзасидан қисқача хулосалар қилинади, уй вазифаси (ЗХУ техникаси бўйича ишлаш (5-илова) бажариш берилади ва дарс тугайди.	Талабалар керакли маълумотларни ёзиб олади ва айтиб беради. Хулосаларни ёзиб олишади.

**«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг предмети, вазифалари ва усуллари
мавзуси маърузасининг технологик харитаси (2-машғулот)**

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	1. Дарснинг мақсади айтилади. 2. Дарсда ўтиладиган саволлар эълон қилинади 3. Адабиётлар рўйхатини беради 4. Биринчи дарсда ўтилган масалаларни талабаларга қисқача эслатади.	Талабалар ёзиб олади ва айтиб беради Ёзиб олади. Ёзиб олади.
II. Инфомацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Фаннинг таркиби тўғрисида қисқача маълумот беради. 2. Фаннинг таркибий-логик схемасини талабаларга беради (6-илова). 3. Ушбу фанни ривожига катта ҳисса қўшган олимлар ва уларнинг айримларининг қарашлари тўғрисида қисқа маълумот беради. 4. Фанни ривожланиш истиқболлари тўғрисида фикр билдиради. 5. Фаннинг предметини илмий асослайди, бир тартибга келтиради (таъриф беради) ва талабаларга етказди (7-илова). 6. Фаннинг услубларини санайди ва ҳар бирига таъриф беради (8-илова). 7. Фаннинг вазифаларини моҳиятини ёритади (9-илова).	Талабалар қисқача конспект қилиб боради. Фаннинг таркибий-логик схемаси билан танишади ва уни ёзиб олади. Ёзиб олади. Фаннинг предметини тушунчасини (таърифини) ёзиб олади ва айтиб беради. Фаннинг услублари тушунчаларини ёзиб олади ва ҳар бирининг моҳиятини айтиб беради. Фаннинг вазифаларини ёзиб олади ва уларни санайди.
III. Якунловчи босқич. (20 мин.)	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради. 3. Фанни ўрганиш жараёнида талабаларга қўйиладиган талаблар билан таништирилади. 4. Фан бўйича саволлар тўпламини талабаларга етказди (10-илова). Рейтинг тартиби (жорий, оралиқ ва якуний), вақти ва баллари тўғрисида маълумотлар беради (11-илова).	Талабалар керакли маълумотлар ва хулосаларни ёзиб олади. Ёзиб олишади. Талабаларга уйда ёзиб олишга қабул қилишади. Талабалар ёзиб олишади.

Мавзуни ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

1. Хакимов Р. Ва бошқалар. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. Ўқув қўлланма.-Т.: ТДИУ, 2004.- 160 б.
2. Минаков. И.А и др. Экономика отраслей АПК.-М.: КососС, 2004-364с.
3. “Бозор ислохотларини чуқурлаштириш ва иқтисодиётни янада экинлаштириш соҳасидаги устивор йўналишлар амалга оширилишини жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 15 июн 2005 йил.
4. “Тадбиркорик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизинини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 16 июн 2005 йил.
5. “Тадбиркорлик субъектлари томонидан тақдим этиладиган ҳисобот тизимини такомиллаштириш ва уни ноқонуний талаб этганлик учун жавобгарликни кучайтиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 15 июн 2005 йил.
6. “Микрофирмалар ва кичик корхоналани ривожлантиришни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 20 июн 2005 йил.
7. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келаак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
8. Экономика отаслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
9. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келаак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
10. Экономика отаслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.

“Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти” фанинг предмети, усуллари ва вазифалар мавзусидан талабалар орасида ўтказиладиган блиц-сўров саволлари

1. Интегация деганда нимани тушунаси?
2. Агросаноат интеграцияси деганда нимани тушунаси?
3. Агросаноат мажмуаси, умуман иқтисодиётда мавжуд мажмуалар тўғрисида намалар биласиз?
4. Фаннинг предмети деганда қандай тушунчаларга эга бўласиз?
5. Фаннинг улуслари деганда нималарни биласиз?
6. Иқтисодиётни ривожлантиришда агросаноат мажмуасининг ўрни тўғрисида қандай фикрдасиз?
7. Мутахассис сифатида сизнинг амалий фаолиятингизда ушбу фандан олган билимларни аҳамиятини қандай баҳолайсиз?
8. Ўзбекистон Республикаси ялпи ички маҳсулоти ва унинг таркиби қандай?
9. Ўзбекистон Республикаси нима учун аграр-индустриал давлат ҳисобланади?
10. Аграр сиёсат нимани англатади?

Мавзу бўйича асосий тушунча ва иборалар

Интегрция, агросаноат интеграцияси, аграр сиёсат, агросаноат мажмуаси, агросаноат мажмуасининг кичик бўлинмалари, услубият ва усуллар, иқтисодий таҳлил, монографик изланишлар, статистик ва математик таҳлил, индукция, дедукция, предмет, инфратузилма, агромаркетинг, контактация шартномалари, фьючерс бозорлари, иқтисодий дастаклар.

«Агроиқтисодиёт мажмуаси иқтисодиёти» фанининг бошқа фанлар билан алоқаси

5 –илова

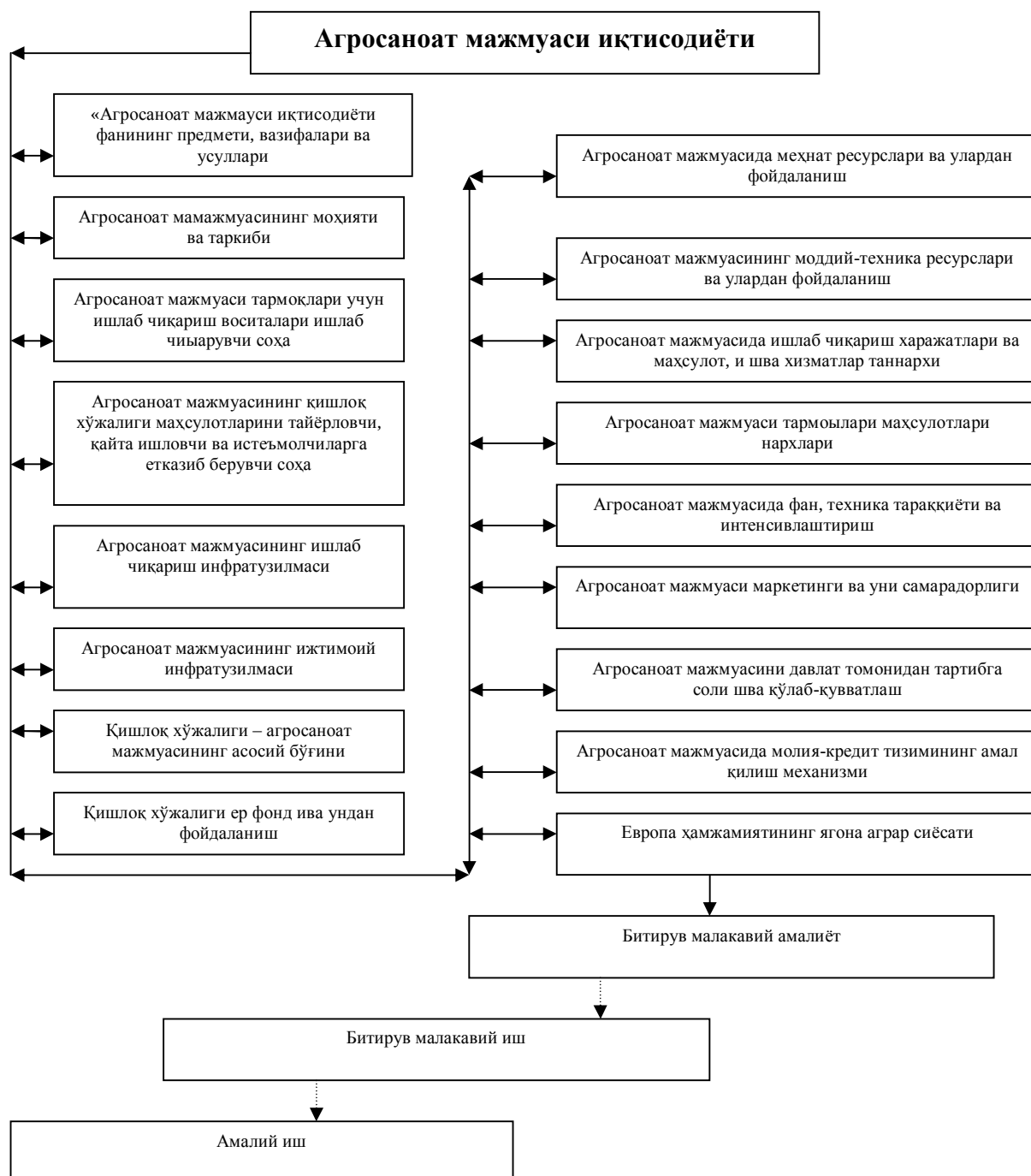
3 X У техникасини қўллаб ишлаш қоидалари

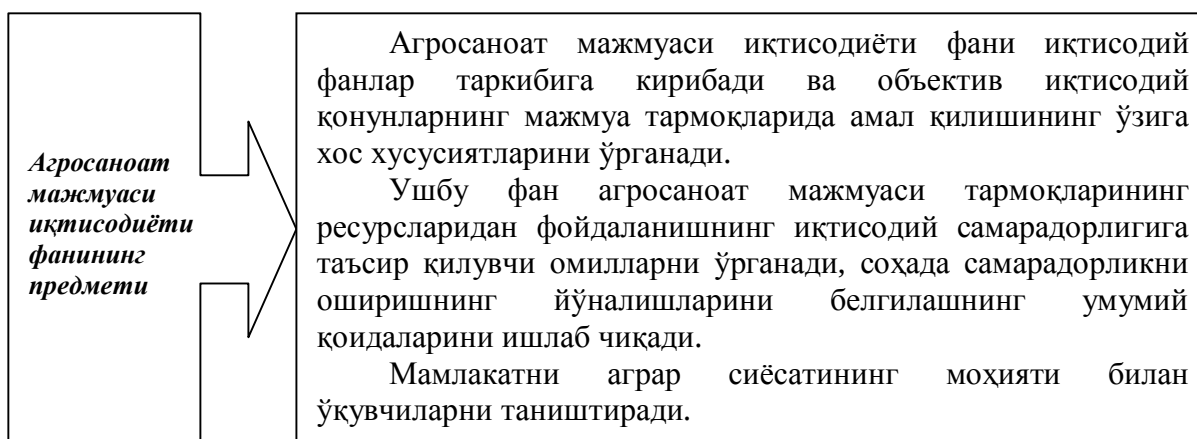
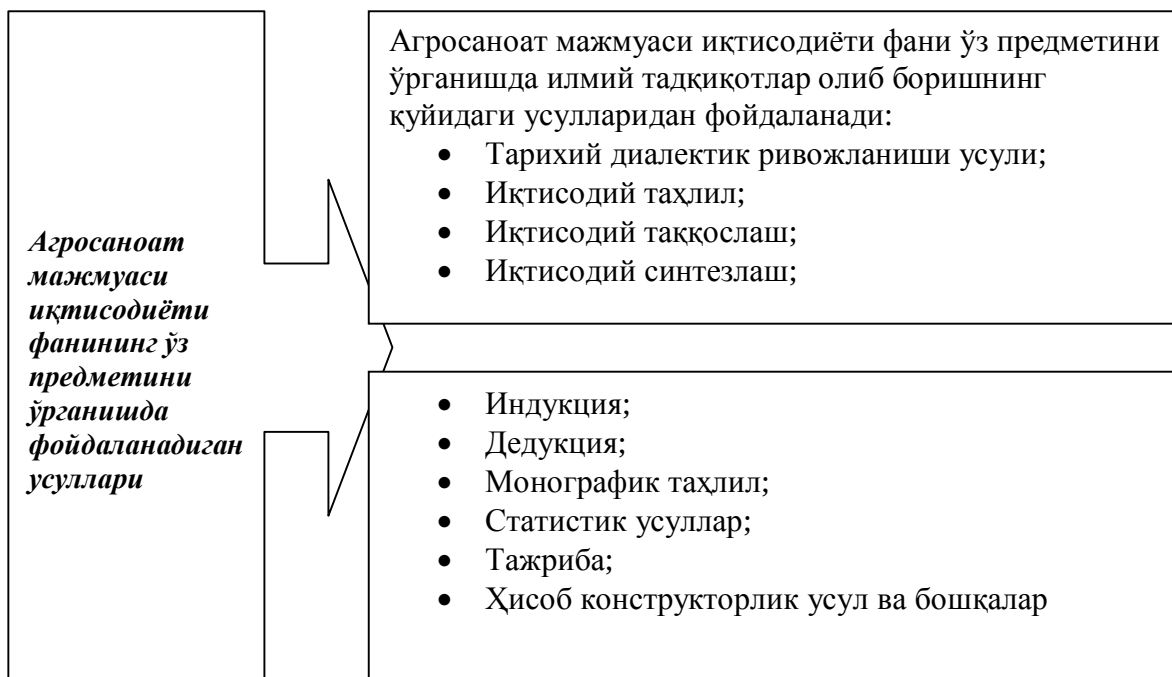
1. Матнни Инсерт техникасидан фойдаланиб ўқинг.
2. Олинган маълумотларни индивидуал равишда тизимлаштиринг – матнда қилинган белгилар асосида жадвалга жойлаштиринг.

3 X У Жадвали (Биламан, билишни хоҳлайман, билиб олдим.)

№	Мавзу саволи	биламан	Билишни хоҳлайман	Билиб олдим
1	2	3	4	5
1				
2				
3				

«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фанининг логик-схемаси

Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти фанининг предмети**Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти фанининг услублари**

Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти фанининг асосий вазифалари

Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти фанининг асосий вазифалари

- Мутахассисларни бозор иқтисодиёти шароитида агросаноат мажмуаси тармоқлари иқтисодиётининг ҳозирги ҳолати, мавжуд иқтисодий муаммолари ва уларнинг мўътадил ечимларини топиш учун зарур билимлар мажмуаси билан қуроллантириш;
- Аграсаноат мажмуасида вужудга келадиган муаммоларни тўғри ечиш учун қабул қилинадиган қарорлар қабул қилишга зарур маълумотлар, билимлар билан мутахассисларни таъминлаш;
- Мамлакатнинг аграр сиёсатини ўзида мужассамлаштириш ва уларнинг моҳияти билан мутахассисларни қуроллантириш;
- Мутахассисларда илмий изланишлар олиб бориш учун зарур билимлар ва кўникмаларни ҳосил қилиш;
- Мутахассисларни ишлаб чиқаришга тайёрлаш ва ижобий инсоний хислатларга эга, кучли шахсларни тайёрлашда ўз ҳиссасини қўшиш.

«Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти» фани бўйича талабаларни рейтинг назоратга тайёрланишлари учун намунавий саволлари рўйхати

1. "Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг предмети ва вазифалари.
2. "Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг предметини ўрганиш усуллари.
3. Агросаноат мажмуасининг асосий мақсадли муаммолари.
4. Иқтисодий фанлар тизимида "Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти" фанининг ўрни.
5. Агросаноат мажмуасининг моҳияти ва таркиби.
6. Агросаноат интеграцияси.
7. Агросаноат мажмуасининг мамлакат иқтисодиётидаги ўрни ва роли.
8. Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи тармоқлар унинг биринчи соҳасидир.
9. Агросаноат мажмуасининг биринчи соҳасининг таркиби, муаммолари ва уларни ечиш йўналишлари.
10. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳа - агросаноат мажмуасининг учинчи соҳасидир.
11. Агросаноат мажмуасининг учинчи соҳаси тармоқларининг ҳозирги ҳолати.
12. Агросаноат мажмуасининг учинчи соҳаси тармоқларини ривожлантириш йўналишлари.
13. Агросаноат мажмуасини ишлаб чиқариш инфратузилмасининг моҳияти ва аҳамияти.
14. Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасининг таркиби.
15. Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш йўналишлари.
16. Агросаноат мажмуасини ижтимоий инфратузилмасининг моҳияти ва аҳамияти.
17. Агросаноат мажмуасини ижтимоий инфратузилмасининг таркиби.
18. Агросаноат мажмуасининг ижтимоий инфратузилмасини ривожлантириш йўналишлари.
19. Қишлоқ хўжалиги - агросаноат мажмуасининг иккинчи соҳасидир.
20. қишлоқ хўжалигининг тармоқ сифатида ўзига хос хусусиятлари.
21. Мамлакат иқтисодиётида қишлоқ хўжалигининг тутган ўрни, аҳамияти ва роли.
22. Мамлакат қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқаришни ташкил этиш шакллари.
23. Қишлоқ хўжалигида ислохотларни янада чуқурлаштириш.

24. Ер қишлоқ хўжалигида асосий ишлаб чиқариш воситаси сифатида.
25. Ўзбекистон Республикаси ер фонди ва унинг таркиби.
26. Ердан фойдаланиш самарадорлигини аниқловчи кўрсаткичлар.
27. Ердан фойдаланиш яхшилаш йўналишлари.
28. Асосий фондлар ва қишлоқ хўжалигида улардан фойдаланиш.
29. Асосий фондлардан фойдаланиш самарадорлигини аниқловчи кўрсаткичлар.
30. Асосий фондларнинг эскириши.
31. Асосий фондлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари.
32. Қишлоқ хўжалигининг айланма маблағлари.
33. Айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини аниқловчи кўрсаткичлар.
34. Қишлоқ хўжалигида айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари.
35. Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг моҳияти.
36. Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг асосий йўналишлари.
37. Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг кўрсаткичлари.
38. Фан техника тараққиёти ва илмий техника революцияси.
39. Қишлоқ хўжалигида илмий техника тараққиётининг асосий йўналишлари.
40. Қишлоқ хўжалигида ихтисослаштириш ва жойлаштириш.
41. Қишлоқ хўжалигининг иқтисодий самарадорлиги.
42. Қишлоқ хўжалиги иқтисодий самарадорлигини аниқловчи кўрсаткичлар.
43. Қишлоқ хўжалигининг меҳнат ресурслари.
44. Қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлиги.
45. Қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигини ҳисоблаш усуллари.
46. Қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигини ошириш йўллари.
47. Қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари.
48. Европа ҳамжамияти давлатларининг ягона аграр сиёсати.
49. Европа ҳамжамияти давлатларида маҳсулот ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш механизми.
50. Агромаркетинг моҳияти ва самарадорлиги.

11-илова (1.1.)

Курс бўйича талабаларни ўзлаштириш, баҳолаш мезонлари

Назорат шакллари		Жами баллар
1. Жорий баҳолаш: а) Тингловчининг маъруза ва амалий машғулотдаги активлиги; б) Уй вазифасини бажариш; в) Берилган топшириқларни бажариши (реферат, таблицалар, слайдлар тайёрлаш ва ҳ.к.)		30 балл
2. Оралиқ баҳолаш (назорат иши ва тестлар ўтказиш)		30 балл
3. Мустақил иш (назорат иши, реферат, бошқа турдаги назоратларни ўтказиш)		25 балл
3. Якуний баҳолаш (ёзма иш, тест ва бошқа турдаги назоратларни ўтказиш)		15 балл
Жами:		100 балл
Ўзлаштириш кўрсаткичлари		Баҳо
86 – 100		Аъло
71 – 85		Яхши
56 – 70		Ўрта
55 гача		Қониқарсиз

2–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИНГ МОҲИЯТИ ВА ТАРКИБИ

2.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати: 4 соат</i>	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Ахборот-мавзуй маъруза (1-машғулот) Кўргазмали (кўргазмали) маъруза (2-машғулот)
<i>Мавзу режаси</i>	1-маъруза 1.Агросаноат интеграцияси. 2.Агросаноат мажмуаси тушунчаси, унинг моҳияти. 3.Агросаноат мажмуасининг таркиби (тузилмаси). 2-маъруза 1.Агросаноат мажмуасининг аҳамияти ва мамлакат иқтисодиётида тутган ўрни. 2.Ўзбекистон Республикаси агросаноат мажмуасининг ҳозирги ҳолати. 3.Республика ва ҳудудий агросаноат мажмуаларини ривожлантириш йўналишлари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Талабаларга республика агросаноат мажмуаси ва унинг соҳаларининг таркиби тўғрисида аниқ билимлар бериш, ҳамда агросаноат мажмуаси таркибининг ўзгаришиб бориши тўғрисида маълумотлар бериш..	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Талабаларга агросаноат интеграцияси тўғрисида тушунча беради. • АСМнинг таркиб топиш қонунлари билан таништиради. • АСМ таркиби билан таништиради. • АСМсининг мамлакат иқтисодиётидаги ўрни тўғрисида маълумотлар беради. • АСМ олдида турган мақсадли вазифалар билан таништиради.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Агросаноат интеграцияси тушунчасига таъриф беради ва унинг моҳиятини айтади. • АСМни шаклланишига таъсир кўрсатувчи омилларни санайди. • АСМ таркибини, унинг 4 та соҳасини номини айтиб беради. • АСМнинг мамлакат иқтисодиётида тутган ўрни тўғрисидаги кўрсаткичлар ва ҳақиқий маълумотларни айтади. • АСМ нинг олдида турган 6 та мақсадли вазифаларни санайди.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Электр энергияси тарқатувчи резетка мавжуд аудитория. Кадаскоп аппарати, доска, мел, доска тозалагич.
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, ўз-ўзини назорат қилиш, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

**«Агросаноат мажмуасининг моҳияти ва таркиби» мавзуси бўйича маъруза
машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)**

<i>Фаолият босқичлари</i>	<i>Фаолиятнинг мазмуни</i>	
	<i>Ўқитувчи</i>	<i>Талабалар</i>
I. Биринчи дарс. (2 соат) Мотивлаштириш ва актуаллаштириш босқичи (20 мин.)	Мавзунинг номини ва режасини ҳамда адабиётлар рўйхатини талабаларга етказди. Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга етказди. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: • Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; • Блиц-сўров (1-илова) ўтказди ва талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади; • Мавзунинг ўрганиш учун асосий адабиётлар рўйхатини беради (2-илова); • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	Талабалар ёзиб олишади. Мавзунинг аҳамиятини ва унинг бошқа мавзулар билан боғлиқлигини айтиб беради. Саволларга жавоб беришда фаол иштирок этади Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади.
II. Инфомацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Агросаноат интеграцияси тўғрисида қисқача маълумот беради. 2. Агросаноат мажмуасининг ривожланиш давлари тўғрисида маълумот беради. 3. “Агросаноат мажмуаси” тушунчасига таъриф беради. 4. Агросаноат мажмуасининг моҳияти очиқ берилади. Олимларнинг ушбу масалага оид турли фикрлари билан талабалар таништирилади. 5. Агросаноат мажмуасининг шаклланиш қонуниятлари ёритилади. 6. Агросаноат мажмуасининг таркиби (тузулмаси) берилади (3-илова).	Агросаноат интеграциясининг таърифини айтиб беради. АСМнинг ривожланиш давларини ёзиб олишади. АСМ таърифининг моҳиятини айтиб беради. Ўз фикрларини мустақил билдиради. АСМ таркибига оид иловани кўчириб олишади ва уни мустақил айтиб беради.
III. Биринчи дарсни яқунловчи босқич. (10 мин.)	1. Ўқилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради.	Талабалар керакли маълумотларни ёзиб олади. Хулосаларни ёзиб олишади ва улар бўйича ўз тушунчаларини айтиб беради.

**«Агросаноат мажмуасининг моҳияти ва таркиби» мавзуси бўйича маъруза
машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)**

<i>Фаолият босқичлари</i>	<i>Фаолият мазмуни</i>	
	<i>Ўқитувчи</i>	<i>Талабалар</i>
I. Иккинчи дарс. (2 соат). Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	1. Иккинчи дарснинг режаси талабаларга етказилади. 2. Биринчи дарсда ўтилган масалалар бўйича блиц-сўров ўтказилади (4–илова). 3. Биринчи дарсда ўтилган масалаларни талабаларга қисқача эслатади.	Режани ёзиб олишади. Саволларга жавоб беришади.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (55 мин.)	1. АСМнинг мамлакат иқтисодиётида тутган ўрни тўғрисида маълумот беради (5-илова). 2. Республика АСМни ривожлантиришнинг асосий йўналишлари бўйича ақлий ҳужум ўтказилади (6-илова). 3. Республика АСМни ривожлантиришнинг асосий йўналишлари (5 та) айтилади.	Талабалар қисқача конспект қилиб боради ва уларни мустақил такрорлайди. Ақлий ҳужумда иштирок этишади. АСМни ривожлантиришнинг мақсадли йўналишларини санаб беради.
III. Яқунловчи босқич. (15 мин.)	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради. 3. Мустақил бажариш учун топшириқ берилади (7-илова).	Талабалар керакли маълумотлар ва хулосаларни ёзиб олади. Топшириқни уйда бажаришади.

**Агросаноат мажмуаси моҳияти ва таркиби мавзусидан ўтказиладиган
блиц-сўров саволлари**

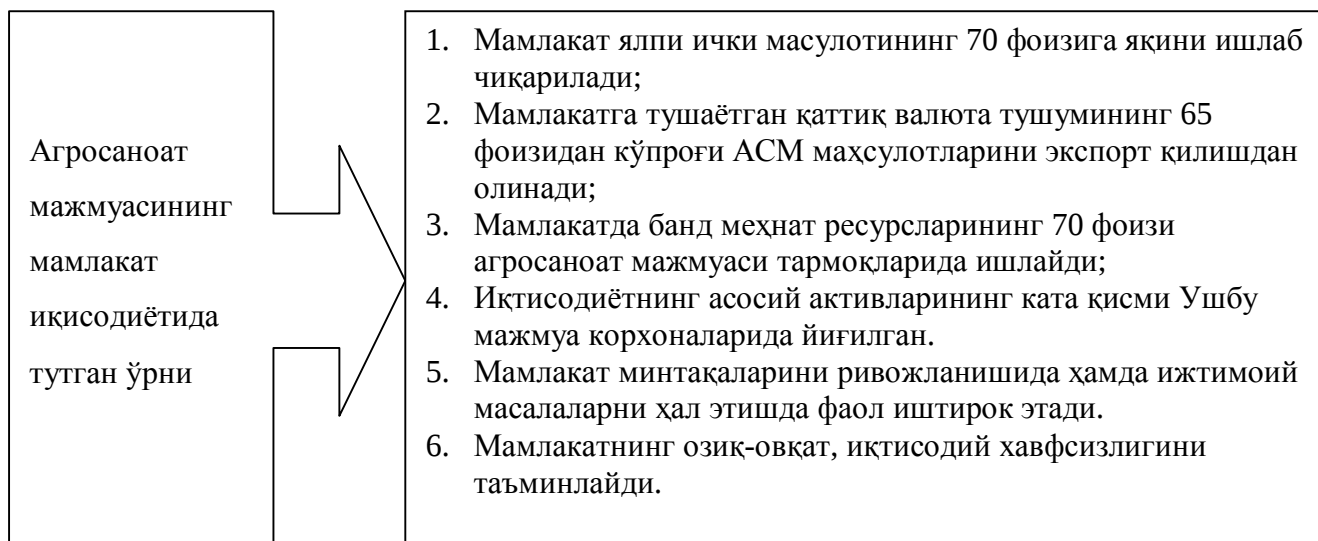
1. Агросаноат мажмуаси деганда нимани тушунаси?
2. Агросаноат мажмуаси нечта соҳадан иборат?
3. Нима учун қишлоқ хўжалиги агросаноат мажмуасининг марказий бўғини ҳисобланади?
4. Инфратузилма нима?
5. Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмаларига нималар киради?
6. Агросаноат мажмуасининг биринчи соҳасига қайси тармоқлар киради?
7. Агросаноат мажмуасининг учунчи соҳасига неча сабабдан тайёрлов ташкилотлари, қайта ишлаш корхоналари ҳамда сотиш корхоналари киритилади?
8. Агросаноат мажмуасига кирувчи тармоқларни мутаносиб ривожлантириш зарур деган концепциянинг моҳияти нимада?

Мустақил ўқиш учун адабиётлар рўйхати

1. “Бозор ислохотларини чуқурлаштириш ва иқтисодиётни янада экинлаштириш соҳасидаги устивор йўналишлар амалга оширилишини жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 15 июн 2005 йил.
2. “Тадбиркорик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 16 июн 2005 йил.
3. “Тадбиркорлик субъектлари томонидан тақдим этиладиган ҳисобот тизимини такомиллаштириш ва уни ноқонуний талаб этганлик учун жавобгарликни кучайтиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 15 июн 2005 йил.
4. “Микрофирмалар ва кичик корхоналани ривожлантиришни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. “Халқ сўзи” газетаси, 20 июн 2005 йил.
5. Экономика отраслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
6. Хакимов Р., Отакулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув қўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
7. Салимов Б, Ўроқов Н. Қишлоқ хўжалиги инфратузилмаси иқтисодиёти. -Т.: ТДИУ 2004. - 167 б.
8. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

Ўзбекистон Республикаси агросаноат мажмуасининг таркиби**Агросаноат мажмуаси моҳияти ва таркиби мавзусидан ўтказиладиган
блиц-сўров саволлари**

1. Агросаноат мажмуаси деганда нимани тушунаси?
2. Агросаноат мажмуаси нечта соҳадан иборат?
3. Нима учун қишлоқ хўжалиги агросаноат мажмуасининг марказий бўғини ҳисобланади?
4. Инфратузилма нима?
5. Ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмаларига нмалар киради?
6. Агросаноат мажмуасининг биринчи соҳасига қайси тармоқлар киради?
7. Агросаноат мажмуасининг учунчи соҳасига нема сабабдан тайёрлов ташкилотлари, қайта ишлаш корхоналари ҳамда сотиш корхоналари киритилади?
8. Агросаноат мажмуасига кирувчи тармоқларни мутаносиб ривожлантириш зарур деган концепциянинг моҳияти нимада?

«Ақлий ҳужум»нинг асосий қоидалари:

- олға сурилган ғоялар баҳоланмайди ва танқид остига олинмайди;
- иш сифатига эмас, сонига қаратилади, ғоялар қанча кўп бўлса шунча яхши;
- исталган ғояларни мумкин қадар кенгайтириш ва ривожлантириш га ҳаракат қилинади;
- муаммо ечимидан узоқ ғоялар ҳам қўллаб-қувватланади;
- барча ғоялар ёки уларнинг асосий мағзи (фаразлари) қайд этиш йўли билан ёзиб олинади;
- «ҳужум»ни ўтказиш вақти аниқланади ва унга риоя қилиниши шарт;
- бериладиган саволларга қисқача (асосланмаган) жавоблар бериш кўзда тутилиши керак.

Агросаноат мажмуаси тақибининг ҳозирги ҳолати ва уни такомиллаштириш йўллари

АСМнинг ҳозирги ҳолатига баҳо беринг	Мавжуд камчиликлар	Такомиллаштириш йўллари
• ... • ... • ... • ... • ...	• .. • .. • .. • .. • .. • ..	• .. • .. • .. • .. • .. • ..

3–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ТАРМОҚЛАРИ УЧУН ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВОСИТАЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ СОҲА

3.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 4 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулотининг шакли	Кўргазмали-ахборот маъруза (1-машғулот) Кўргазмали-ахборот маъруза (2-машғулот)
Мавзу режаси	1-маъруза 1.Агросаноат мажмуаси тармоқларига ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳанинг таркиби. 2.Агросаноат мажмуаси тармоқларига ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳанинг вазифалари, аҳамияти. 3.Соҳанинг мамлакат ижтимоий-иқтисодий ҳаётидаги ўрни. 2-маъруза 1.Агросаноат мажмуаси тармоқларига ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳанинг иқтисодий самарадорлиги. 2.Агросаноат мажмуаси тармоқларига ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳанинг ҳозирги ҳолати. 3.Агросаноат мажмуаси тармоқларига ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳани ривожлантириш йўналишлари.
Машғулотнинг мақсади: Талабаларга агросаноат мажмуасининг биринчи соҳаси (агросаноат мажмуаси учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи)нинг таркиби, уларнинг республикада ривожланиш тенденциялари, мавжуд муаммолари ва уларнинг оптимал ечимлари тўғрисида билимлар бериш.	
Педагогик вазифалар: - Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; - Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; - Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади (3.1.2-илова); - Мавзунинг ўрганиш учун асосий адабиётлар рўйхатини беради; - Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	Ўқув фаолияти натижалари: - Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. - Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради - Саволларга қисқа жавоб беришади. - Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. - Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
Таълим методлари	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
Таълим воситалари	Маъруза матни, ўқув қўлланмаси, ишчи дастур, схема ва чизмалар ҳамда махсус тарқатма материаллар.

<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Электр энергияси таркатувчи резетка мавжуд аудитория. Кадаскоп аппарати, доска, мел, доска тозалагич.
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳа» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

<i>Фаолият босқичлари</i>	<i>Фаолиятнинг мазмуни</i>	
	<i>Ўқитувчи</i>	<i>Талабалар</i>
I. Биринчи дарс. (2 соат) Мотивлаштириш босқич (20 мин.)	Мавзунинг номини ва режасини ҳамда адабиётлар рўйхатини (1-илова) талабаларга етказди. Талабаларни баҳолаш мезонлари билан таништиради (2-илова). Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга етказди. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: • Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; • Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади (3-илова); • Мавзунинг ўрганиш учун асосий адабиётлар рўйхатини беради; • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	Талабалар ёзиб олишади. Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради Саволларга қисқа жавоб беришади. Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Агросаноат мажмуасининг биринчи соҳасининг (агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳа) таркиби (тузилмаси) берилади (4-илова) 2. Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳанинг аҳамияти ва иқтисодиётдаги ўрни ёритилади (5-илова).	Талабалар қисқача конспект қилиб боради, биринчи соҳага кирувчи тармоқларни санаб беради. Талабалар керакли маълумотларни ёзиб олади ва ёддан айтиб беради.

III. Биринчи дарсни якунловчи босқич. (10 мин.)	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради. 3. Биринчи дарсда ўрганилган масалалар юзасидан қисқача хулосалар қилинади, уй вазифаси бажариш (6-илова) берилади ва дарс тугайди.	Хулосаларни ёзиб олишади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Уй вазифасини ёзиб олади ва кейинги дарсда ўқитувчи талаби га кўра айтиб беради.
---	---	--

«Агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳа» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Иккинчи дарс. (2 соат). Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	1. Биринчи дарсда ўтилган масалалар бўйича блиц-сўров ўтказди (7-илова). 2. Биринчи дарсда ўтилган масалаларни талабаларга қисқача эслатади.	Саволларга жавоб беришади.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Республика агросаноат мажмуаси тармоқлари учун ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқарувчи соҳанинг ҳозирги ҳолати таҳлил қилинади. 2. Унинг (биринчи соҳанинг) ривожланиш босқичлари ёритилади. 3. АСМнинг биринчи соҳасини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари аниқланилади.	Талабалар қисқача конспект қилиб боради. Ёзиб олади ва босқичларни санайди ҳамда уларнинг мазмунини айтиб беради. АСМнинг биринчи соҳасини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини санайди.
III. Якунловчи босқич. 20 мин.	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабалага айтиб туради.	Талабалар керакли маълумотлар ва хулосаларни ёзиб олади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради.

Мавзуни ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаравон ҳаёт пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000- 486б.
3. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2001-486б.
4. Экономика отраслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
5. Хакимов Р., Отақулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув қўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
6. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

Талабани баҳолаш жадвали

Талабалар	Жавобларнинг аниқ ва равшанлиги (1,0)	Ахборотнинг ишончлиги (0,5)	Талабанинг фаоллиги (0,5)	Умумий баллар	Баҳо
1.					
2.					
3.					

Гуруҳ бошлиғининг чиқиб масалани ойдинлаштириб бериши:

1,5-2,0 балл - «аъло»

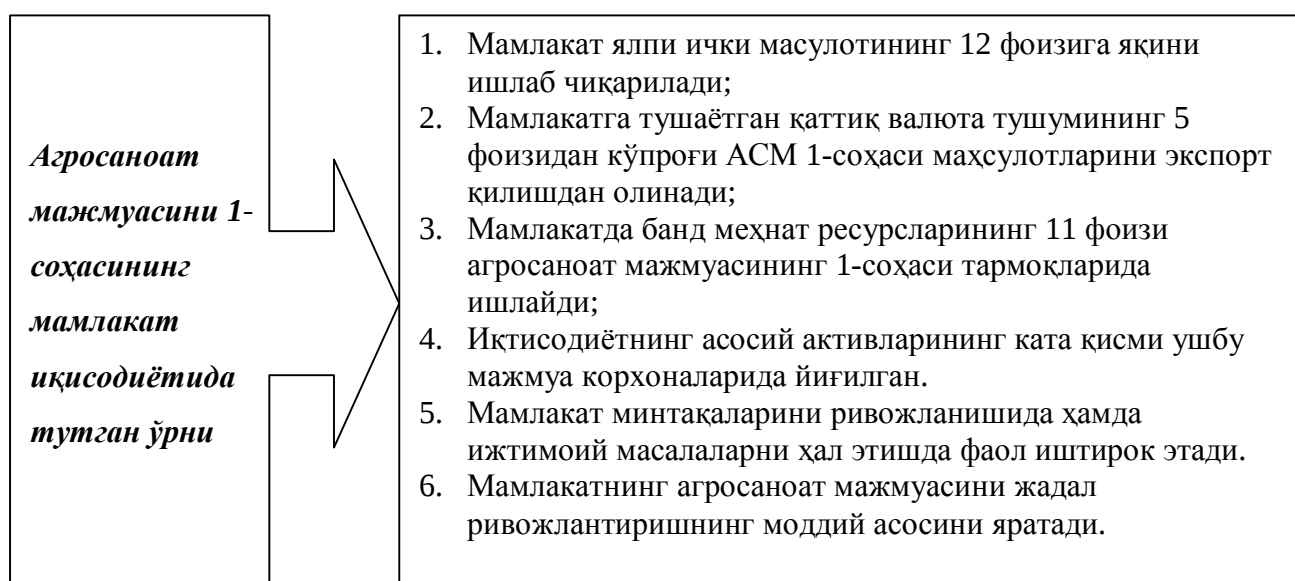
1-1,4 балл - «яхши»

0,5-0,9 балл - «қониқарли»

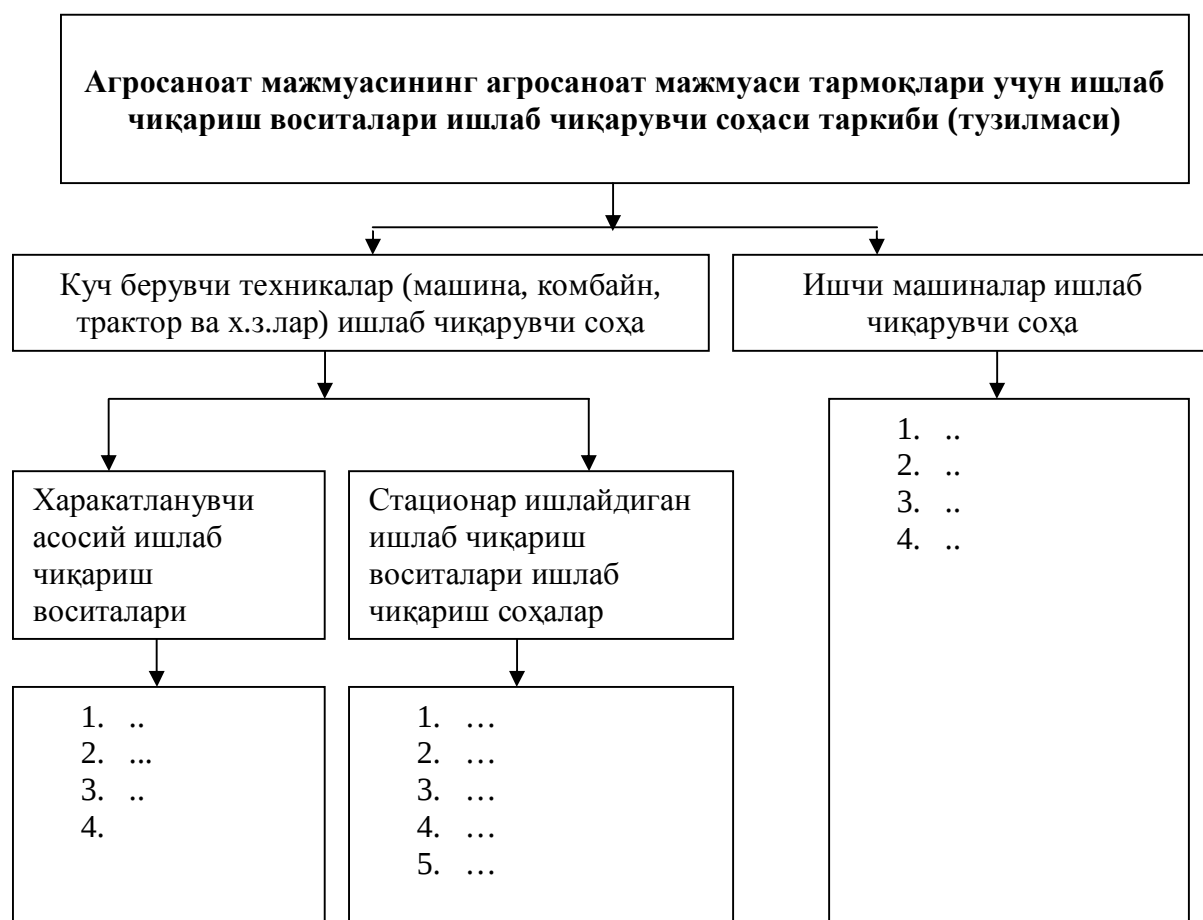
0,5 балл - «қониқарсиз»

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Агросаноат мажмуасининг 1-соҳасининг таркиби қандай?
2. Республикада агросаноат мажмуасининг қайси соҳалари яхши ривожланган?
3. Мамлакат агросаноат мажмуасининг қайси соҳалари бўйича импортга қарам?
4. Республикада агросаноат мажмуасининг 1-соҳасини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари?
5. Енгил саноат агросаноат мажмуасининг 1-соҳасига қарадими?
6. Агросаноат мажмуасининг 1-соҳасининг мамлакат иқтисодиётида тутган ўрнини кўрсатинг.

Агросаноат мажмуасининг биринчи соҳасига кирувчи тармоқ ва соҳаларни таркибини аниқланг

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Агросаноат мажмуасининг 1-соҳасининг таркибини айтиб беринг.
2. Республикада агросаноат мажмуасини 1-соҳасининг қайси соҳалари яхши ривожланган?
3. Озиқ-овқат саноати агросаноат мажмуасининг 1-соҳасига кирадими?

4–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИНГ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ТАЙЁРЛОВЧИ, ҚАЙТА ИШЛОВЧИ ВА ИСТЕЪМОЛЧИЛАРГА ЕТКАЗИБ БЕРУВЧИ СОҲАСИ

4.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати: 4 соат</i>	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Мавзуй – кўргазмали маъруза (1-машғулот) Кўргазмали маъруза (2-машғулот)
<i>Мавзу режаси</i>	1-маъруза 1.Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг таркиби. 2.Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг вазифалари, аҳамияти. 3.Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг мамлакат ижтимоий-иқтисодий ҳаётидаги ўрни. 2-маъруза 1.Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг ҳозирги ҳолати. 2.Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасини ривожлантириш йўналишлари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Талабаларда агросаноат мажмуасининг 3-соҳасини таркиби, унга кирувчи тармоқ ва корхоналарнинг ҳозирги ҳолати ҳамда уларни янада ривожлантириш йўналишлари, тенденциялари тўғрисидаги билимлар билан қуроллантириш, бу соҳани ривожлантириш давлатнинг иқтисодий сиёсатини бош йўналишларидан бири эканлиги ҳақида тушунча ҳосил қилиш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалик маҳсулот-ларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг таркиби, ва аҳамиятини очиб беради. • АСМнинг 3-соҳасига кирувчи тармоқларнинг иқтисодиётда тугган ўрнини ёритади. • АСМнинг 3-соҳасини ривожланишининг ҳозирги ҳолати- ни таҳлил қилади. • АСМнинг 3-соҳасини ривож-	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Агросаноат мажмуасининг 3-соҳасининг таркибини аниқлайди ва соҳанинг иқтисодиётни ривожлантиришдаги аҳамиятини айтиб беради. • АСМнинг 3-соҳасининг иқтисодиётдаги ўрнини санаб беради ва маълумотларга изох беради. • АСМнинг 3-соҳасини ривожланишининг ҳозирги ҳолатин и айтиб беради ва улар бўйича ўз фикрларини билдиради. • АСМнинг 3-соҳасини ривожлантириш- нинг асосий йўналишларни санаб беради.

лантиришнинг асосий йўналишларни белгилаб беради.	
Таълим методлари	Маъруза, баҳс-мунозара, муаммоли вазиятлар усули, ФСМУ технологияси.
Таълим воситалари	Маъруза матни, тарқатма материаллар, слайдлар, проектор.
Таълим шакллари	Жамоа, тўғридан-тўғри ва гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Техник воситалар билан таъминланган аудитория.
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, ўз-ўзини назорат қилиш, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳаси» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Маърузанинг мавзусини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва натижаларини тушунтиради. 1.2. Ҳар бир тингловчига мавзу бўйича тарқатма материалларни тарқатади ва адабиётлар рўйхатини (1-илова) беради. 1.3. Мавзу бўйича маъруза машғулот ининг таянч иборалари ва маъруза режасига изох беради. Мавзу юзасидан блиц-сўров усулида маълум бўлган тушунчаларни фаоллаштиради (2-илова).	Мавзу номини ёзиб оладилар Тарқатма материалларни ва адабиётлар рўйхатини ёзиб олади ЎУМ га қарайдилар. Ўз фикрини эркин намоён этади.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Ўқув машғулотининг биринчи са-воли бўйича маъруза қилади. Агросаноат мажмуасининг 3-соҳаси таркиби тўғрисидаги мулоҳазаларни слайдлар орқали таҳлил қилади. (3-илова). Талабаларнинг фикрини тинглаб, режани биринчи саволини умумлаштиради. 2.2. Агросаноат мажмуасининг 3-соҳасининг аҳамияти, иқтисодиётда тутган ўрни тўғрисидаги мулоҳазаларни билдиради (4-илова).	Ёзадилар. Тинглайдилар. Слайдни ёзиб оладилар ва у бўйича ўз фикрларини билдирадилар Тинглайдилар. Слайдга эътибор қаратади, ёзиб боради.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Биринчи дарсда кўрилган масалалар бўйича хулосалар қилади.	Хулосалар ёзиб олинади ва улар бўйича фикрлар билдиришади

«Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳаси» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи	1.1. Агросаноат мажмуасини қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва	Гуруҳларга бўлиниб, ҳар бир йўналишнинг

(10 дақиқа)	истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасининг ҳозирги ҳолатини таҳлил қилади. 1.2. Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳасини ривожлантириш йўналиш-лари асослаб беради.	ҳозирги ҳолатига баҳо беришади Барча йўналишларни ёзиб олади ва улар бўйича ўз фикрларини билдиради
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Мавзу юзасидан учинчи саволни тушунтиришда ФСМУ технологиясидан фойдаланилади (6-илова). ФСМУ машғулот технологиясида берилган: «Агросаноат мажмуасининг 3-соҳасини жадал ривожлантириш аҳоли турмуш даражасини кўтариш-нинг бош йўналилиши бўла оладими?» - деган фикрларни тинглаб, қўшимча қилади (1-слайд). Шу тариқа учинчи саволни умумлаштириб, хулосалайди. 2.2. Таянч ибораларга қайтилади. Талабалар иштирокида улар яна бир бор такрорланади.	Жуфт-жуфт бўлиб, жадвални тўлдирадилар. Ҳар бир таянч тушунча ва ибораларни муҳокама қиладилар.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Маърузада қилинган ҳар бир савол қандай ҳал қилинганлиги тўғрисида умумий якуний хулоса беради. 3.2. Талабаларнинг билим ва кўникмалари баҳоланади. 3.3. Келгуси машғулотга тайёргарлик кўриш бўйича топшириқлар ва фойдаланиладиган адабиётлар тавсия этилади.	Эшитади. Ўзини қизиқтирган саволлар беради Эшитади ва ЎУМ га қарайдилар.

1-илова (4.1.)

Мавзунини ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

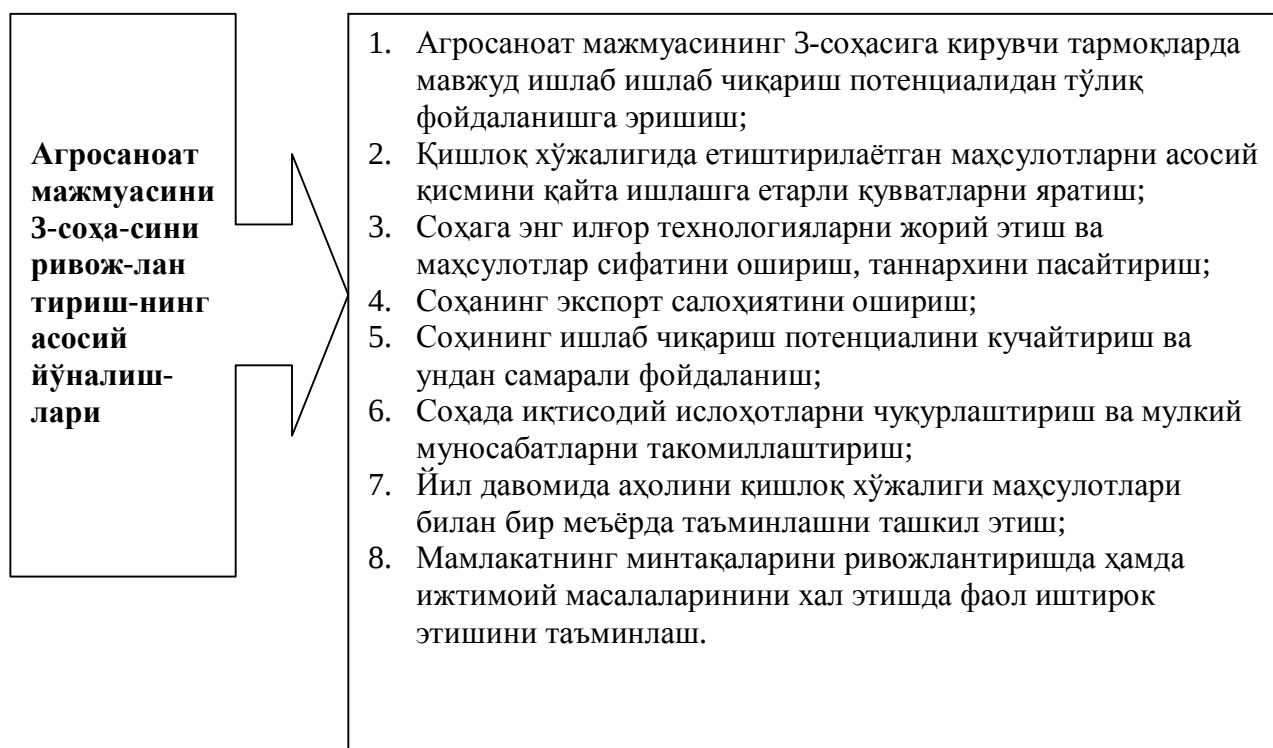
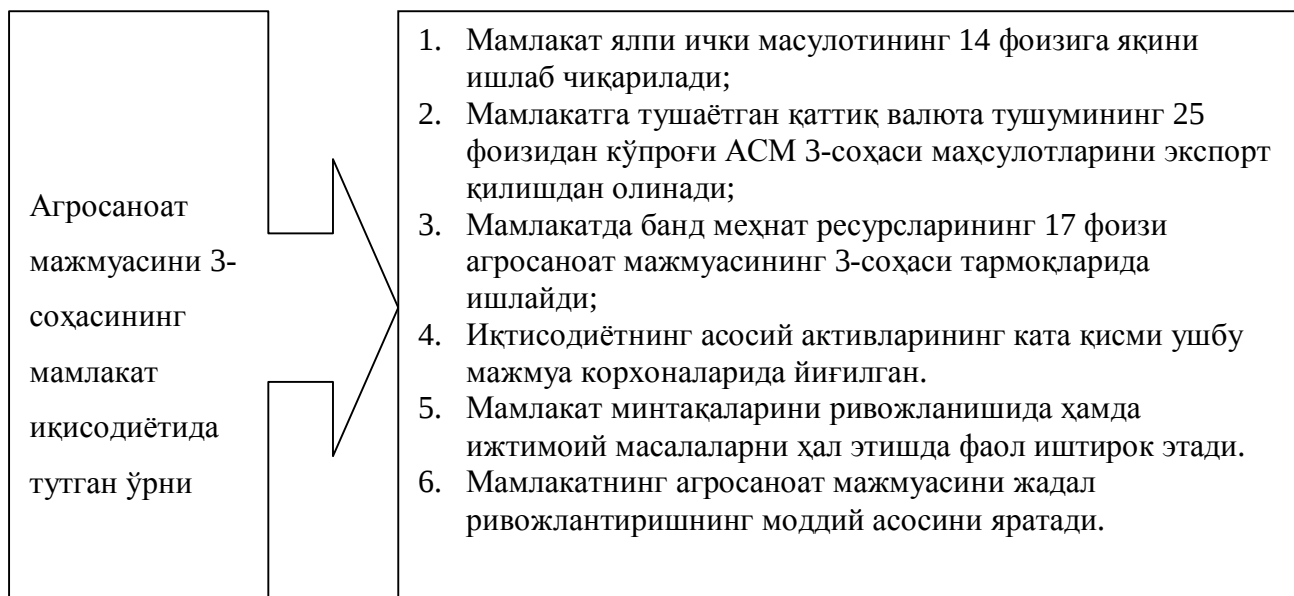
- Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
- Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000- 486б.
- Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2001-486б.
- Экономика отаслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
- Хакимов Р., Отакулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув кўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
- Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Агросаноат мажмуасининг 3-соҳасининг таркиби қандай?
2. Республикада агросаноат мажмуасини 3-соҳасининг қайси соҳалари яхши ривожланган?
3. Мамлакат агросаноат мажмуасининг 3-соҳасининг қайси соҳалари бўйича импортга қарам?
4. Республикада агросаноат мажмуасининг 3-соҳасини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари?
5. Тракторсозлик агросаноат мажмуасининг 3-соҳасига кирадими?
6. Агросаноат мажмуасининг 3-соҳасининг мамлакат иқтисодиётида тутган ўрнини кўрсатинг.

Агросаноат мажмуасининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрловчи, қайта ишловчи ва истеъмолчиларга етказиб берувчи соҳаси таркиби (тузилмаси)

**Тарқатма материалнинг тахминий нусхаси
ФСМУ технологияси**

(F) – Фикрингизни баён этинг.

(C) – Фикрингиз баёнига бирон сабаб кўрсатинг.

(M) – Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

(U) – Фикрингизни умумлаштиринг.

Ушбу технология тингловчиларни ўз фикрини ҳимоя қилишга, эркин фикрлаш ва ўз фикрини бошқаларга ўтказишга, очиқ ҳолда баҳслашишга, эгалланган билимларни таҳлил қилишга, қай даражада эгаллаганликларини баҳолашга ҳамда тингловчиларни баҳслашиш маданиятига ўргатади.

1-слайд

Гуруҳлар учун топшириқ

Агросаноат мажмуасини 3-соҳисини жадал ривожлантириш аҳоли турмуш даражасини кўтаришнинг бош йўналиши бўла оладими?

F - Фикрингизни баён этинг.

S - Фикрингизни баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

M - Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

U - Фикрингизни умумлаштиринг.

5–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИНГ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ИНФРАТУЗИЛМАСИ

5.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати: 4 соат</i>	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Маълумотли – кўргазмали маъруза (1-машғулот) Ахборот – кўргазмали маъруза (2-машғулот)
<i>Мавзу режаси</i>	1-маъруза 1.Инфратузилма тушунчаси, унинг моҳияти. 2.Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг таркиби. 3.Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг вазифалари, аҳамияти. 2-маъруза 1.Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг мамлакат ижтимоий-иқтисодий ҳаётидаги ўрни. 2.Ўзбекистон Республикаси агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг ҳозирги ҳолати. 3.Ўзбекистон Республикаси агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш йўналишлари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Талабаларга агросаноат мажмуасининг тўртинчи соҳаси (агросаноат мажмуасининг инфратузилмаси) нинг таркиби, уларнинг республикада ривожланиш тенденциялари, мавжуд муаммолари ва уларнинг оптимал ечимлари тўғрисида билимлар бериш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> - Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; - Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; - Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади; - Мавзунинг ўрганиш учун асосий адабиётлар рўйхатини беради; - Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> - Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. - Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради - Саволларга қисқа жавоб беришади. - Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. - Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари

	(тарқатма материал).
Таълим шакллари	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Электр энергияси тарқатувчи резетка мавжуд аудитория. Кадаскоп аппарати, доска, мел, доска тозалагич.
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

**«Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмаси» мавзуси бўйича
маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)**

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
I. Биринчи дарс. (2 соат) Мотивлаштириш босқич (20 мин.)	Мавзунинг номини ва режасини ҳамда адабиётлар рўйхатини (1-илова) талабаларга етказди. Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга етказди. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: - Ушбу мавзуни ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; - Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; - Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади (2-илова); - Мавзуни ўрганиш учун асосий адабиётлар рўйхатини беради; - Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздиради.	Талабалар ёзиб олишади. Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради Саволларга қисқа жавоб беришади. Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	3. Агросаноат мажмуасининг тўртинчи соҳасининг (агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмаси) таркиби (тузилмаси) берилади (3-илова) 4. Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасининг аҳамияти ва иқтисодиётдаги ўрни ёритилади (4-илова).	Талабалар қисқача конспект қилиб боради, биринчи соҳага кирувчи тармоқларни санаб беради. Талабалар керакли маълумотларни ёзиб

		олади ва ёддан айтиб беради.
III. Биринчи дарсни якунловчи босқич. (10 мин.)	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради. 3. Биринчи дарсда ўрганилган масалалар юзасидан қисқача хулосалар қилинади, уй вазифаси бажариш (5-илова) берилади ва дарс тугайди.	Хулосаларни ёзиб олишади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Уй вазифасини ёзиб олади ва кейинги дарсда ўқитувчи талаби га кўра айтиб беради.

**«Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмаси» мавзуси бўйича
маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)**

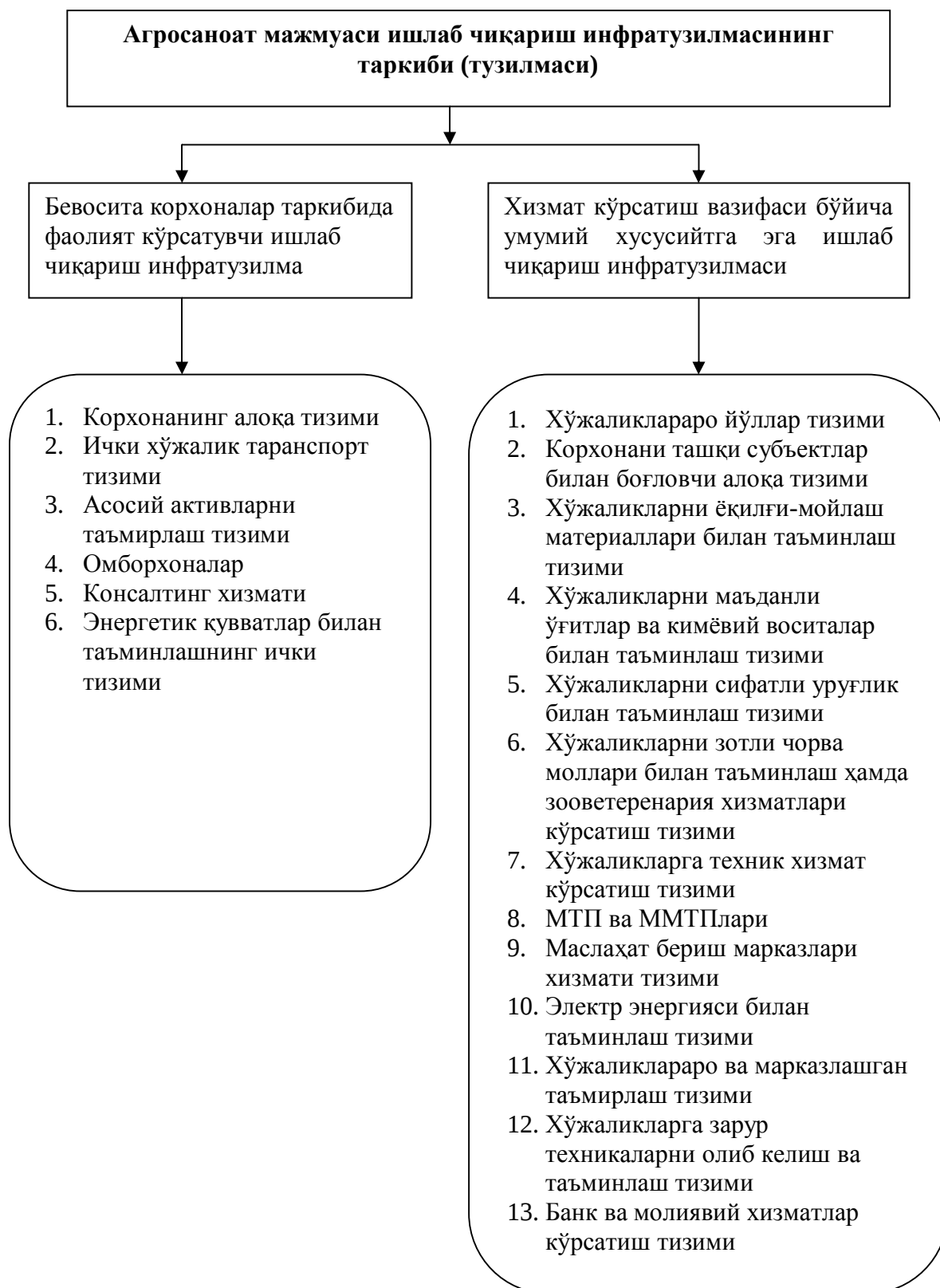
Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
Иккинчи дарс. I. босқич. (2 соат). Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	1. Биринчи дарсда ўтилган масалалар бўйича блиц-сўров ўтказилади (6-илова). Биринчи дарсда ўтилган масалаларни талабаларга қисқача эслатади.	Саволларга жавоб беришади. Тинглайди ва зарурати бўлса саволлар беради
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Республика агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг ҳозирги ҳолати таҳлил қилинади. 2. Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг ривожланиш босқичлари ёритилади. 3. АСМнинг тўртинчи соҳасини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари аниқланилади.	Талабалар қисқача конспект қилиб боради. Ёзиб олади ва босқичларни санайди ҳамда уларнинг мазмунини айтиб беради. Соҳани ривожлантириш-нинг асосий йўналишларини санайди.
III. Якунловчи босқич. 20 мин.	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабалага айтиб туради. 3. Фермер хўжаликлари учун ишлаб чиқариш инфратузилмани тақибини аниқланг (7-илова)	Талабалар керакли маълумотлар ва хулосаларни ёзиб олади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Инсерт техникасидан фойдаланиб уй вазифасини бажарадилар

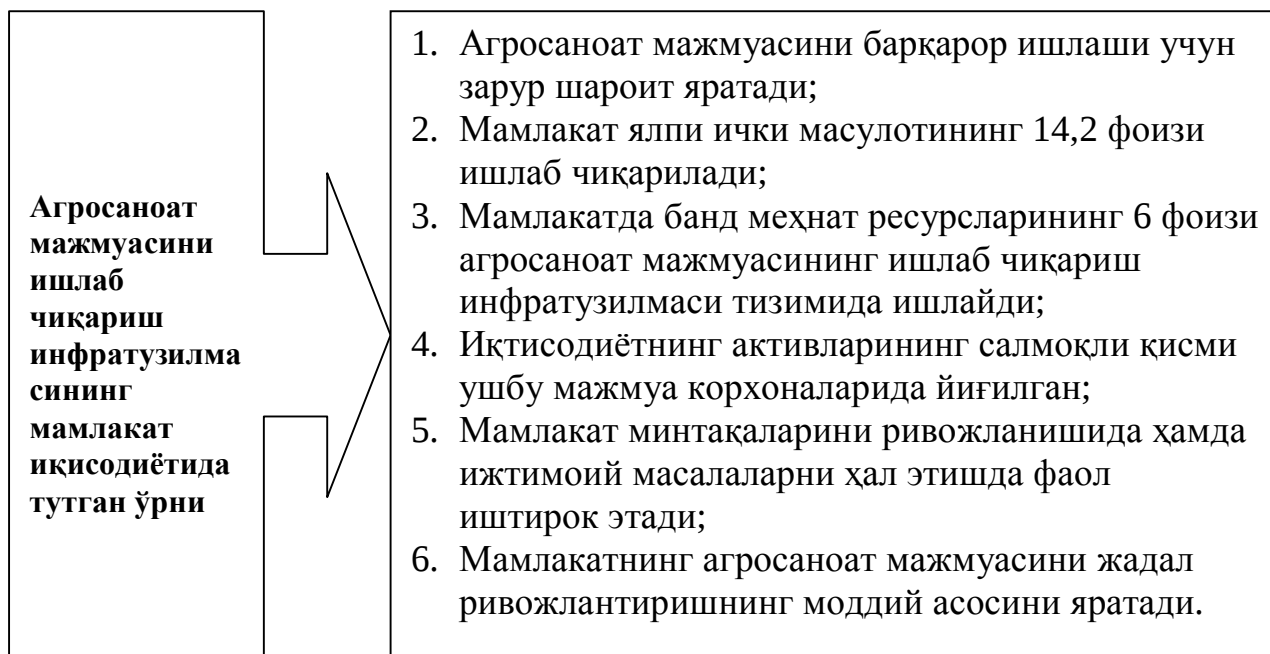
Мавзуни ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаравон ҳаёт пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000- 486б.
3. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2001-486б.
4. Экономика отраслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
5. Хакимов Р., Отакулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув кўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
6. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Агросаноат мажмуаси ишлаб чиқариш инфратузилмасининг таркиби қандай?
2. Республикада агросаноат мажмуасини ишлаб чиқариш инфратузилмасининг қайси соҳалари яхши ривожланган?
3. Республикада агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгиланг?
4. Қайта ишлаш саноати, спорт соғломлаштириш иншоотлари агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасига қирадими?
5. Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасининг мамлакат иқтисодиётида тутган ўрнини кўрсатинг.

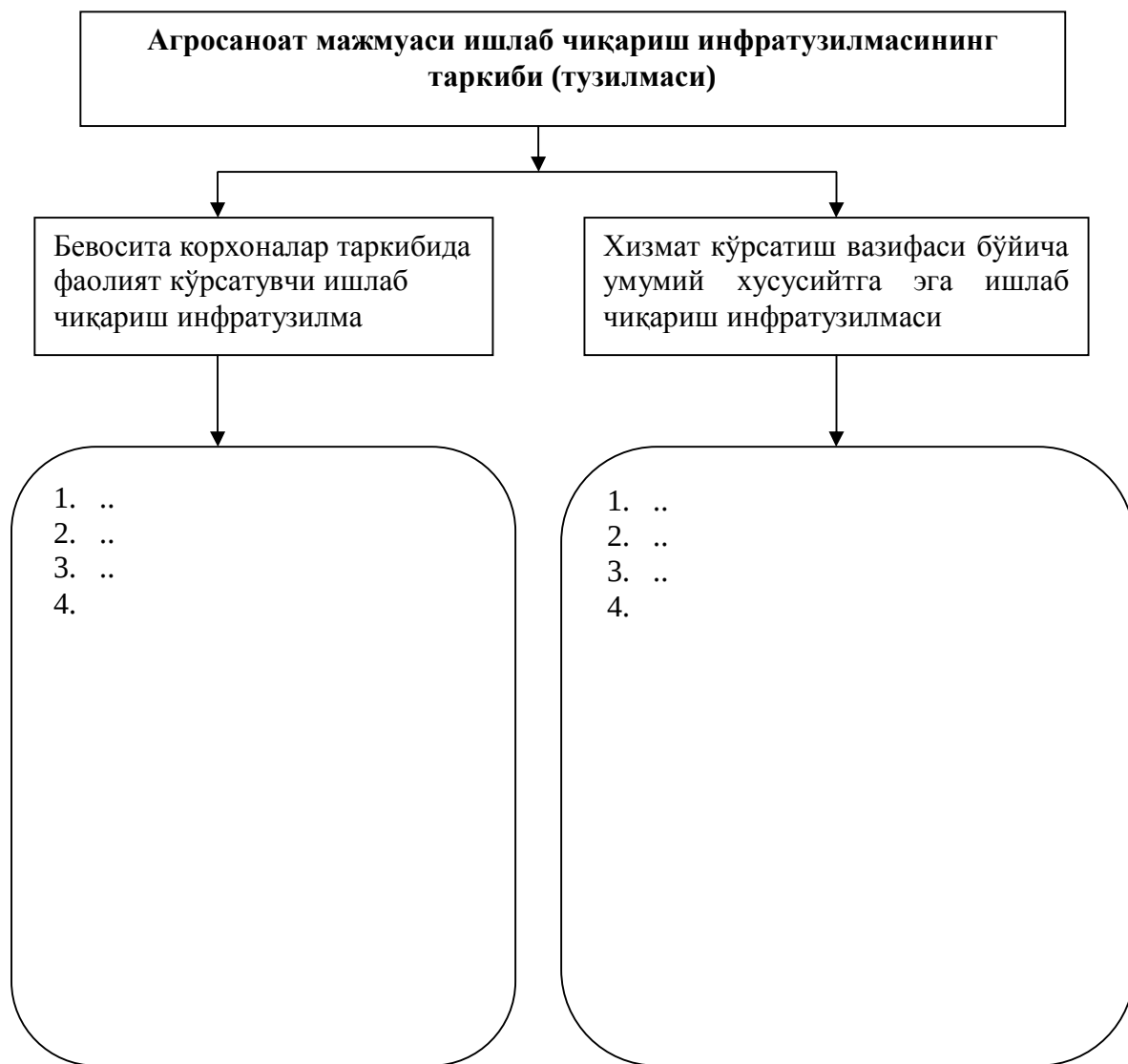

Қуйидаги хизмат кўрсатиш корхона ва соҳалардан агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасини ажратиб олинг ва уларни схема кўринишида ифода этинг

1. Машина трактор парклари
2. Муқобил машина трактор парклари
3. Мактабгача тарбия масканлари
4. Спорт соғломлаштириш ташкилотлари
5. Техникаларни таъмирлаш тизими
6. Мактаблар, лицейлар ва касб хунар коллежлари
7. Электр энергиясини узатиш тизими
8. Йўллар ва транспорт тизими
9. Музхоналар
10. Омборлар
11. Маданий маийиш хизмат кўрсатиш тизимлари
12. Шифохоналар
13. Зооветеринария хизмати
14. Биолигик лабораториялар
15. Ўзқишлоқкимё ташкилотлари
16. Техника ёқилғи мойлаш материаллари тарқатувчи ташкилотлари
17. Ихтисослашган илмий текшириш институтлари
18. Сартарошхона
19. Суръатхона
20. Уй-рўзғор буюмларини кимёвий тозалаш тизими
21. Аҳолини ичимлик сув билан таъминлаш тизими
22. Хўжаликларни сув бўилан таъминлаш тизими
23. Сувдан фойдаланувчилар уюшмаси
24. Аҳолини табиий газ билан таъминлаш тизими
25. Консалтинг хизматлари кўрсатиш тизими
26. Умумий овқатланиш тизими

27. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрлов тизими
28. Пахта заводлари
29. Ёғ-мой заводлари
30. Сутни ва гўшти қайта ишлаш корхоналари
31. Гишт заводлари
32. Асфальт заводлари
33. Қандолатчилик корхоналари
34. Чорвачилик фермалари
35. Паррандачилик ферма ва фабрикалари
36. Деҳқон бозорлари

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Агросаноат мажмуасининг 1-соҳасининг таркибини айтиб беринг.
2. Республикада агросаноат мажмуасини 1-соҳасининг қайси соҳалари яхши ривожланган?
3. Озиқ-овқат саноати агросаноат мажмуасининг 1-соҳасига кирадими?

5-илова маълумотларидан фойдаланган ҳолда фермер хўжаликларининг ишлаб чиқариш инфратузилмасини таркибини аниқланг.

1. ..
2. ..
3. ..
4. ..
5. ..
6. ..
7. ..
8. ..
9. ..
10. ..
11. ..
- 12.

6–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИЖТИМОЙ ИНФРАТУЗИЛМАСИ

6.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати: 2 соат</i>	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Мавзуй – кўргазмали маъруза
<i>Мавзу режаси</i>	1.Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмаси тушунчаси ва унинг моҳияти. 2.Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг таркиби. 3.Ўзбекистон Республикаси агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг ҳозирги ҳолати. 4.Ўзбекистон Республикаси агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг смарадорлигини аниқлаш усуллари. 5.Ўзбекистон Республикаси агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасини ривожлантириш йўналишлари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Талабаларга агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг таркиби, уларнинг республикада ривожланиш тенденциялари, мавжуд муаммолари ва уларнинг оптимал ечимлари тўғрисида билимлар бериш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; • Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади (6.1.2-илова); • Мавзунинг ўрганиш учун асосий адабиётлар рўйхатини беради; • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. • Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради • Саволларга қисқа жавоб беришади. • Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. • Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

**«Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмаси» мавзуси бўйича маъруза
машғулотининг технологик харитаси (1-машғулоти)**

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Биринчи дарс. (2 соат) Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	Мавзунинг номини ва режасини ҳамда адабиётлар рўйхатини (1-илова) талабаларга етказди. Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга етказди. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: • Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; • Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади (2-илова); • Мавзунинг ўрганиш учун асосий адабиётлар рўйхатини беради; • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	Талабалар ёзиб олишади. Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради Саволларга қисқа жавоб беришади. Адабиётлар рўйхатини ёзиб олади. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг таркиби берилади (3-илова) 2. Агросаноат мажмуасининг ижтимоий инфратузилмасининг аҳамияти ва иқтисодиётдаги ўрни ёритилади (4-илова). 3. Республика агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг ҳозирги ҳолати таҳлил қилинади. 4. Агросаноат ижтимоий инфратузилмасининг ривожланиш босқичлари ёритилади. 5. Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари белгилаб беради.	Талабалар ёзади, соҳага кирувчи тармоқларни санаб беради. Талабалар керакли маълумотларни ёзиб олади ва ёддан айтиб беради. Талабалар қисқача конспект қилиб боради. Ёзиб олади ва босқичларни санайди ҳамда уларнинг мазмунини айтиб беради. Соҳани ривожлантириш-нинг асосий йўналишларини санайди.
III. Якунловчи босқич. (20	1. Ўқилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли	Хулосаларни ёзиб олишади.

мин.)	хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради. 3. Биринчи дарсда ўрганилган масалалар юзасидан қисқача хулосалар қилинади, уй вазифаси бажариш (5-илова) берилади ва дарс тугайди. 4. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 5. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабалага айтиб туради. 6. Фермер хўжаликлари учун ижтимоий инфратузилмани тақибини аниқланг (6-илова)	Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Уй вазифасини ёзиб олади ва кейинги дарсда ўқитувчи талабига қўра айтиб беради. Талабалар керакли маълумотлар ва хулосаларни ёзиб олади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Уй вазифасини бажарадилар
-------	---	---

1-илова (6.1.)

Мавзунини ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

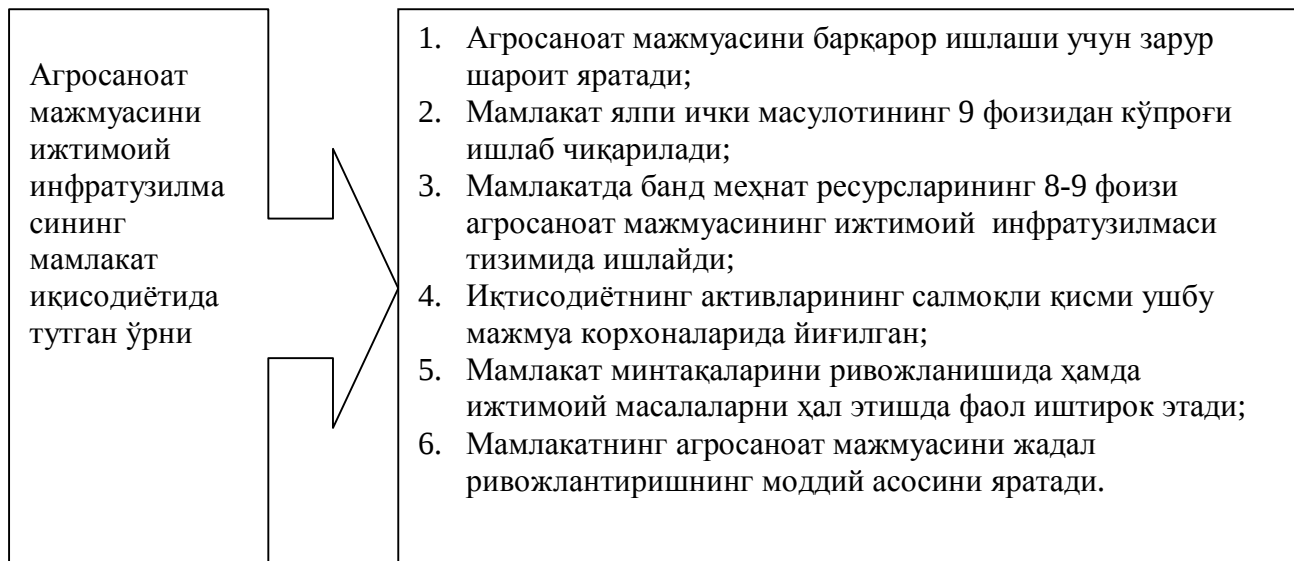
1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000- 486б.
3. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2001-486б.
4. Экономика отраслей АПК/ И.А.Минаков, Н.И. Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
5. Хакимов Р., Отақулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув қўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
6. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

2-илова (6.1.)

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Агросаноат мажмуаси ижтимоий инфратузилмасининг таркиби қандай?
2. Республикада агросаноат мажмуасини ижтимоий инфратузилмасининг қайси соҳалари яхши ривожланган?
3. Республикада агросаноат мажмуасининг ижтимоий инфратузилмасини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгиланг?
4. Енгил ва озиқ-овқат саноати, спорт соғломлаштириш иншоотлари агросаноат мажмуасининг ижтимоий инфратузилмасига қирадимми?
5. Агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасининг мамлакат иқтисодиётида тугган ўрнини кўрсатинг.

Қуйидаги хизмат кўрсатиш корхона ва соҳалардан агросаноат мажмуасининг ишлаб чиқариш инфратузилмасини ажратиб олинг ва уларни схема кўринишида ифода этинг

1. Машина трактор парклари
2. Муқобил машина трактор парклари
3. Мактабгача тарбия масканлари
4. Спорт соғломлаштириш ташкилотлари
5. Техникаларни таъмирлаш тизими
6. Мактаблар, лицейлар ва касб хунар коллежлари
7. Электр энергиясини узатиш тизими
8. Йўллар ва транспорт тизими
9. Музхоналар
10. Омборлар
11. Маданий майиш хизмат кўрсатиш тизимлари
12. Шифохоналар
13. Зооветеринария хизмати
14. Биолигик лабораториялар
15. Ўзқишлоқкимё ташкилотлари
16. Техника ёқилғи мойлаш материаллари тарқатувчи ташкилотлари
17. Ихтисослашган илмий текшириш институтлари
18. Сартарошхона
19. Суръатхона
20. Уй-рўзгор буюмларини кимёвий тозалаш тизими
21. Аҳолини ичимлик сув билан таъминлаш тизими
22. Хўжаликларни сув билан таъминлаш тизими
23. Сувдан фойдаланувчилар уюшмаси
24. Аҳолини табиий газ билан таъминлаш тизими
25. Консалтинг хизматлари кўрсатиш тизими
26. Умумий овқатланиш тизими
27. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрлов тизими
28. Пахта заводлари
29. Ёғ-мой заводлари

30. Сутни ва гўшти қайта ишлаш корхоналари
31. Ёишт заводлари
32. Асфальт заводлари
33. Қандолатчилик корхоналари
34. Чорвачилик фермалари
35. Паррандачилик ферма ва фабрикалари
36. Деҳқон бозорлари
37. Чорва молларини омехта ем билан таъминлаш корхоналари
38. Дон қабул қилиш пунктлари
39. Ун заводлари
40. Уй-жой хўжалиги
41. Коммунал хизматлар

**5-илова маълумотларидан фойдаланган ҳолда фермер хўжаликларининг ишлаб
чиқариш инфратузилмасини таркибини аниқланг.**

1. ..
2. ..
3. ..
4. ..
5. ..
6. ..
7. ..
8. ..
9. ..
10. ..
11. ..
- 12.

7–МАВЗУ. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ-АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИНГ АСОСИЙ БЎҒИНИ

7.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати:</i> 4 соат	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Мавзуий – кўргазмали маъруза (1-машғулот) Кўргазмали маъруза (2-машғулот)
<i>Мавзу режаси</i>	1-маъруза 1.Қишлоқ хўжалиги агросаноат мажмуа-сининг асосий бўғини ва унинг ўзига хос хусусиятлари. 2.Қишлоқ хўжалигининг иқтисодиётдаги тутган ўрни ва аҳамияти. 3.Ширкат хўжаликларининг ташкилий-иқтисодий асослари. 2-маъруза 1.Фермер хўжаликларининг ташкилий-иқтисодий асослари. 2.Дехқон хўжаликларининг ташкилий-иқтисодий асослари. 3.Қишлоқ хўжалиги ресурсларининг самарадорлигини аниқлаш усуллари. 4.Қишлоқ хўжалигининг иқтисодий-ижтимоий самарадорлигини ошириш йўллари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Талабаларга агросаноат мажмуасининг тўртинчи соҳаси (агросаноат мажмуасининг инратузилмаси) нинг таркиби, уларнинг республикада ривожланиш тенденциялари, мавжуд муаммолари ва уларнинг оптимал ечимлари тўғрисида билимлар бериш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Қишлоқ хўжалиги агросаноат мажмуасининг асосий бўғини ва унинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида тўлиқ маълумот бериш; • Қишлоқ хўжалигининг иқтисодиётда тутган ўрни ҳақида тушунча бериш; • Ширкат хўжаликлари ҳақида тушунча бериш; • Дехқон ва фермер хўжаликларининг иқтисодий асосларини айтиб ўтади; • Қишлоқ хўжалигининг иқтисодий-ижтимоий самарадорлигини ошириш йўллари ҳақида фикр алмашинади.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Қишлоқ хўжалиги агросаноат мажмуасининг асосий бўғини ва унинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида тушунчага эга бўлинади; • Қишлоқ хўжалигининг иқтисодиётда тутган ўрнини ёритади; • Ширкат хўжаликлари ҳақида ахборотга эга бўлинади; • Дехқон ва фермер хўжаликларининг асосий хусусиятларини кўрсатиб ўтади. • Қишлоқ хўжалигининг иқтисодий-ижтимоий самарадорлигини ошириш йўллари ҳақида маълумотга эга бўлинади.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат

	қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмали органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
Таълим шакллари	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Электр энергияси тарқатувчи резетка мавжуд аудитория. Кадаскоп аппарати, доска, мел, доска тозалагич.
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Қишлоқ хўжалиги-агросаноат мажмуасининг асосий бўғини» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Биринчи дарс. (2 соат) Мотивлаштириш босқич (20 мин.)	Мавзунинг номини ва режасини ҳамда адабиётлар рўйхатини (1-илова) талабаларга етказди. Талабаларни баҳолаш мезонлари билан таништиради (1.1-илова) Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга етказди. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: • Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; • Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади. Блиц-сўров (2-илова); • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	Талабалар ёзиб олишади. Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради Саволларга қисқа жавоб беришади. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Қишлоқ хўжалиги қандай сабабларга кўра (6та) агросаноат мажмуасининг асосий бўғини эканлигини ёритиб беради (3-илова). 2. Қишлоқ хўжалигининг ўзига хос хусусиятларини айтади (4-илова). 3. Қишлоқ хўжалигининг аҳамияти ва иқтисодиётдаги ўрни ёритилади (5-илова). 4. Ширкат хўжаликларининг ташкилий-иқтисодий асослари ёритилади ва уларнинг ўрни кўрсатилади (6-илова)	Талабалар қисқача конспект қилиб боради, асосий сабабларни санайди ва асослайди. Талабалар керакли маълумотларни ёзиб олади ва ёддан айтиб беради.
III. Биринчи дарсни	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли	Хулосаларни ёзиб олишади.

якунловчи босқич. (10 мин.)	хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради. 4. Биринчи дарсда ўрганилган масалалар юзасидан қисқача хулосалар қилинади, уй вазифаси бажариш (7-илова) берилади ва дарс тугайди. 5. Инсерт техникасидан фойдаланган ҳолда кейинги машғулотга тайёрланиб келиш.	Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Уй вазифасини ёзиб олади ва кейинги дарсда ўқитувчи талаби га кўра айтиб беради.
-----------------------------------	--	--

«Қишлоқ хўжалиги-агросаноат мажмуасининг асосий бўғини» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. босқич. (2 соат). Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	2. Биринчи дарсда ўтилган масалалар бўйича блиц-сўров ўтказди (8-илова). 3. Биринчи дарсда ўтилган масалаларни талабаларга қисқача эслатади.	Саволларга жавоб беришади. Тинглайди ва зарурати бўлса саволлар беради
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Республика қишлоқ хўжалигининг ҳозирги ҳолати слайдлар ёрдамида таҳлил қилинади (9-10-илова). 2. Фермер хўжаликларининг ташкилий-иқтисодий асослари ёритилади (11-илова). 3. Деҳқон хўжаликлари ва уларнинг ташкилий-иқтисодий асосларини ёритиб беради (12-илова) 4. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари аниқланилади (13-илова).	Талабалар қисқача конспект қилиб боради. Ёзиб олади ҳамда уларнинг мазмунини айтиб беради. Ёзиб олади ҳамда уларнинг мазмунини айтиб беради. Соҳани ривожлантириш-нинг асосий йўналишларини санайди.
III. Якунловчи босқич. 20 мин.	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабалага айтиб туради.	Талабалар керакли маълумотлар ва хулосаларни ёзиб олади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради.

Мавзуни ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаравон ҳаёт пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000- 486б.
3. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2001-486б.
4. Экономика отраслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
5. Хакимов Р., Отақулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув қўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
6. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

Талаба фаолиятини баҳолаш мезонлари

Талабалар	Жавоб-нинг тўлаллиги (1,0)	Тақдимотнинг кўргазмаллиги (0,5)	Иштирокчилари- нинг фаоллиги (0,5)	Балларнинг умумий ҳажми	Баҳоси
1-гурух					
2-гурух					
3-гурух					

Қўйилган баҳо – гуруҳдаги ҳар бир талабанинг баҳоси ҳисобланади.

1,5 – 2 балл - «аъло»

1,0 – 1,4 балл - «яхши»

0,5 – 0,9 балл - «қониқарли»

0 - 0,4 балл - «қониқарсиз»

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

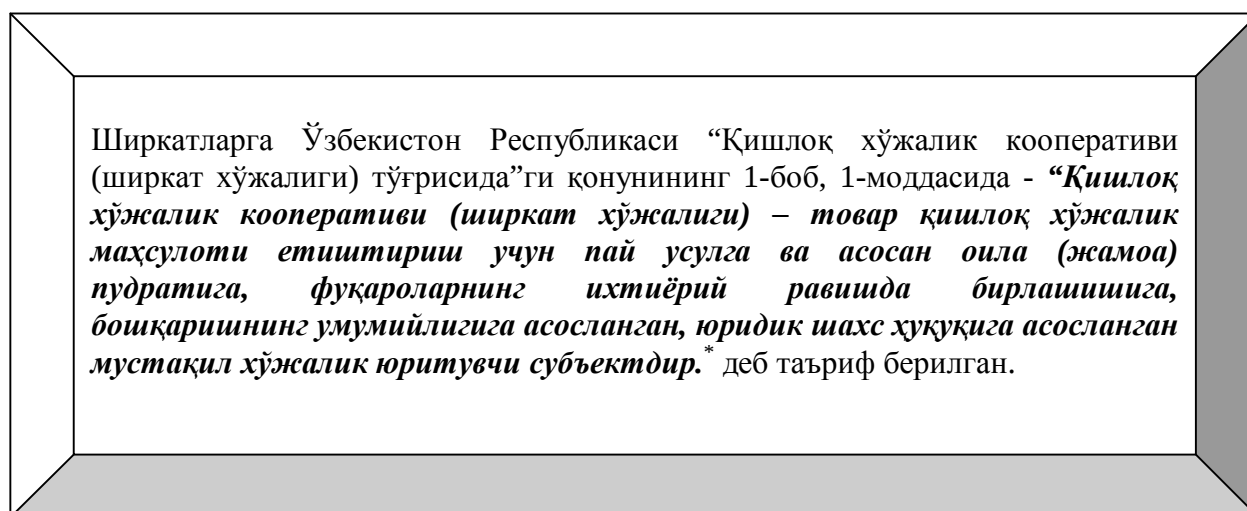
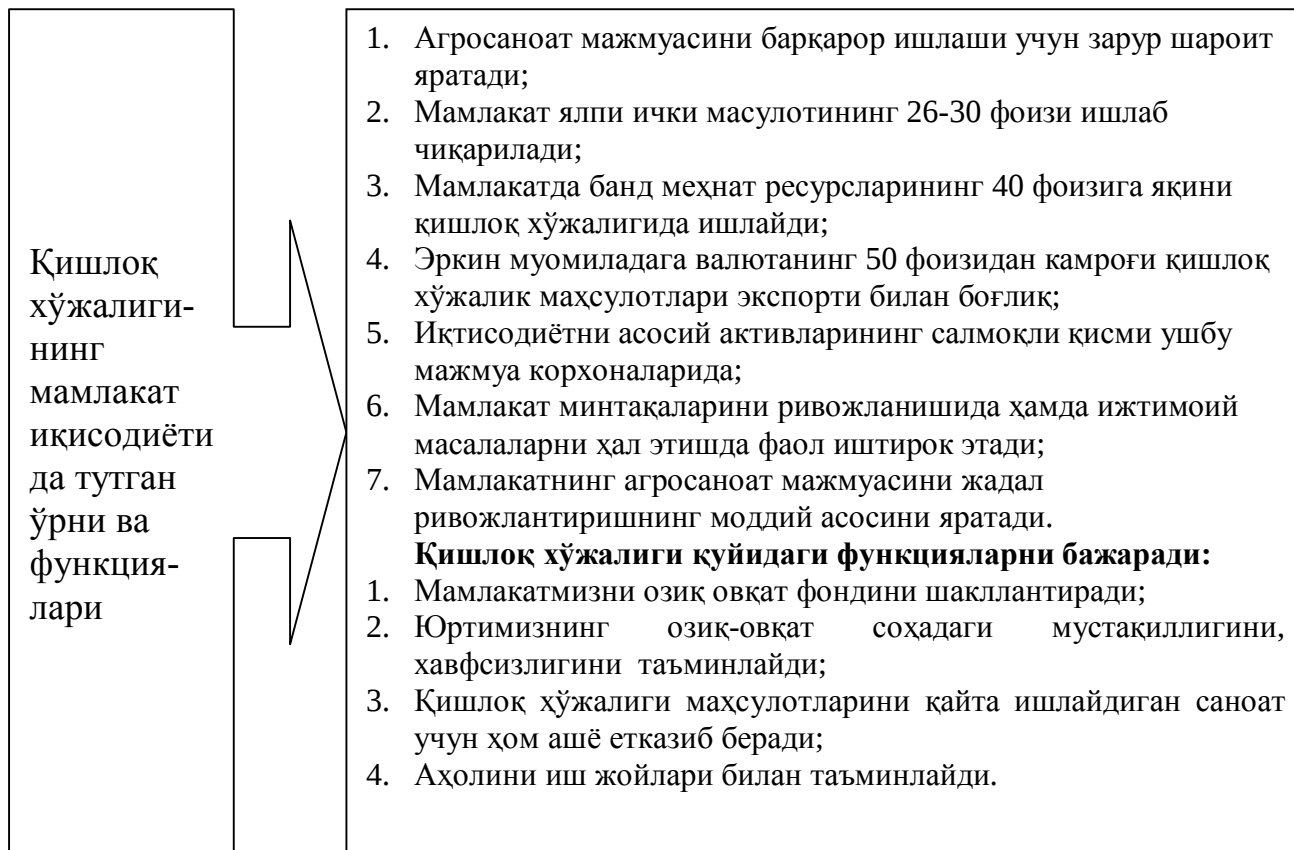
1. Қишлоқ хўжалиги тармоғи тўғрисида нималарни биласиз?
2. Республикада қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг асосий шакллари айтинг.
3. Қишлоқ хўжалигининг ўзига хос хусусиятлари.
4. Фермер хўжаликлари деганда нимани тушинасиз?
5. Деҳқон хўжаликлари деганда нимани тушинасиз?
6. Ширкатлар хўжаликлари тўғрисида нималарни биласиз?

Қишлоқ хўжалиги қуйидаги сабабларга кўра агросаноат мажмуасининг асосий бўғини ҳисобланади

1. Қишлоқ хўжалиги агросаноат мажмуасига кирувчи саноат тармоқлари чиқараётган ишлаб чиқариш воситаларини асосий истеъмолчиси. Саноатнинг бу тармоқлари олдиган қандай маҳсулотлар чиқариши лозимлиги тўғрисида талабларни қўяди;
2. Худудлар бўйича қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг ҳажми қайта ишлаш тармоқлари корхоналарининг жойлашишига ва ривожланишига асос бўлади;
3. Саноатда ишлаб чиқарилган ишлаб чиқариш воситаларининг самарадорлиги қишлоқ хўжалигида юзага чиқади;
4. Қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигининг даражаси охир оқибатда агросаноат мажмуасида меҳнатнинг унумдорлиги даражасини белгилайди;
5. Қишлоқ хўжалигида маҳсулот ва ишлар таннархи агросаноат мажмуаси маҳсулотлари таннархининг даражасини белгилайди;
6. Қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш жараёнларининг саноатлашиши уни қайта ишлаш тармоқлари билан интеграциялашувининг асоси ҳисобланади.

Қишлоқ хўжалигининг ўзига хос хусусиятлари

1. Қишлоқ хўжалиги табиий омилларнинг таъсири катта.
2. Қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш воситалари сифатида тирик организмлар қатнашади.
3. Қишлоқ хўжалигида ер асосий ишлаб чиқариш воситаси ҳисобланади
4. Қишлоқ хўжалигида сарфланаётган моддий харажатлар даври билан фаолият натижасида олинаётган даромадларнинг олиниш даври ўртасида фарқ катта.
5. Қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш жуда катта майдонларда олиб борилади.
6. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарилган маҳсулотларнинг бир қисмини ўзи уруғлик, ем – хашак, озиқ – овқат сифатида истеъмол қилади.
7. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг кўп турларини узоқ сақлаш мумкин эмас.
8. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархлари ноэластик ҳисобланади.
9. Ишлаб чиқаришнинг фонд билан таъминланиш даражасининг юқорилиги. Маблағларнинг айланиши тезлиги жуда секин юз беради. Бу қишлоқ хўжалигини инвесторлар учун жозибadorлигини пасайтиради.
10. Қишлоқ хўжалигида жуда кўплаб бир турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқарувчи корхоналарнинг мавжудлиги.

7-илова (7.1.)

Уйга вазифа

1. Маъруза матнини очинг ва қишлоқ хўжалигининг ўзига хос хусусиятлари, аҳамияти ва мамлакат иқтисодиётида тугган ўрнига бағишланган (Ҳакимов Р. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти (маъруза матнлари). Т.: ТДИУ, 2005., 57-69 бетларини) инсерт техникасидан фойдаланган ҳолда бажаринг.

Инсерт жадвалининг тузилиши ва уни тулдириш қоидаси билан танишадилар.

Инсерт жадвали:

- маълумотларни системалаштиришни (мустақил ўқиш/ маъруза эшитиш жараёнида олинган), уни тасдиқлаш, аниқлаштириш ёки рад этиш; қабул қилинаётган маълумотнинг тушунарлилигини назорат қилиш, аввал эгалланган маълумотни янгиси билан боғлаш қобилиятларини шакллантиришни таъминлайди;
- ўқув маълумотини мустақил ўргангандан сўнг қўлланилади.

Ўқиш жараёнида олинган маълумотларни индивидуал ҳолда системалаштирадилар;
Матнда қўйилган белгилар асосида жадвал устунларини тўлдирадилар:
“V” - ҳақидаги билимларимга жавоб беради;
“-“ - ҳақидаги билимларимга қарама-қарши;
“+” - янги маълумотлар
“?” – тушунарсиз (аниқлаштириш, тўлдиришни талаб қилади) маълумот.

Инсерт жадвали

V	+	-	?

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Қишлоқ хўжалиги нама сабабдан агросаноат мажмуасининг асосий бўғини ҳисобланади?
2. Қишлоқ хўжалигининг ўзига хос хусусиятларини санаб беринг.
3. Республикада қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг асосий шакллари айтинг.
4. Республикада қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгиланг.
5. Фермер хўжаликларининг ташкилий иқтисодий асосларини ёритиб беринг.
6. Дехқон хўжаликларининг ташкилий иқтисодий асосларини ёритиб беринг.
7. Ширкатлар хўжаликларининг ташкилий иқтисодий асосларини ёритиб беринг.

Республика қишлоқ хўжалигининг малакат иқтисодиётидаги ўрни

№	Кўрсаткичлар	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1.	Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг мамлакат ялпи ички маҳсулотдаги салмоғи, %	30,4	30	30,6	28,6	26,8	25,0
2.	Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг ўсиш суръати, %	103,2	104,5	106,1	107,3	110,1	106,2
3.	Пахта толаси ва озиқ-овқат маҳсулотларининг ялпи экспортдаги салмоғи, %	32,9	25,9	25,9	22,5	21,9	19,1
4.	Қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурсларининг салмоғи, %	29,7	29,6	29,1	28,3	28,4	29,1*

Ўзбекистон Республикасининг ер фонди ва унинг фойдаланувчилар бўйича тақсимланиши

№	Ердан фойдаланувчилар	1996 йил		2000 йил		2004 йил	
		минг га	%	минг га	%	минг га	%
	Жами ер фонди Шундан	44405,0	100,0	44405,0	100,0	44410,3	100,0
1.	Қишлоқ хўжалиги корхоналари фойдаланаётган ерлар	25317,8	57,0	25112,6	56,6	24819,4	55,8
2.	Ўрмон хўжалик корхоналари ерлари	8695,5	19,7	8446,3	19,1	8402,6	18,9
3.	Саноат, транспорт, муҳофаа, алоқа ва бошқа ташкилотлар ерлари	1868,9	4,2	1926,3	4,4	2264,3	5,2
4.	Аҳоли яшаш жойлари	226,4	0,5	231,2	0,5	238,7	0,5
5.	Заҳирадаги ерла	7492,1	16,8	7472,5	16,8	7432,8	16,7
6.	Гидротехника ва бошқа сув хўжалиги ташкилотлари ерлари	793,8	1,7	804,6	1,8	822,4	1,8
7.	Табиат муҳофазаси, соғломлаштириш ва маданий аҳамиятга эга ерлар	10,5	0,02	70,8	0,1	74,3	0,1
8.	Бошқа ерлар	-	-	340,7	0,7	430,1	0,9

Ўзбекистон Республикасида экин майдонлари таркибининг ўзгариши (барча турдаги хўжаликлар бўйича минг гектар)

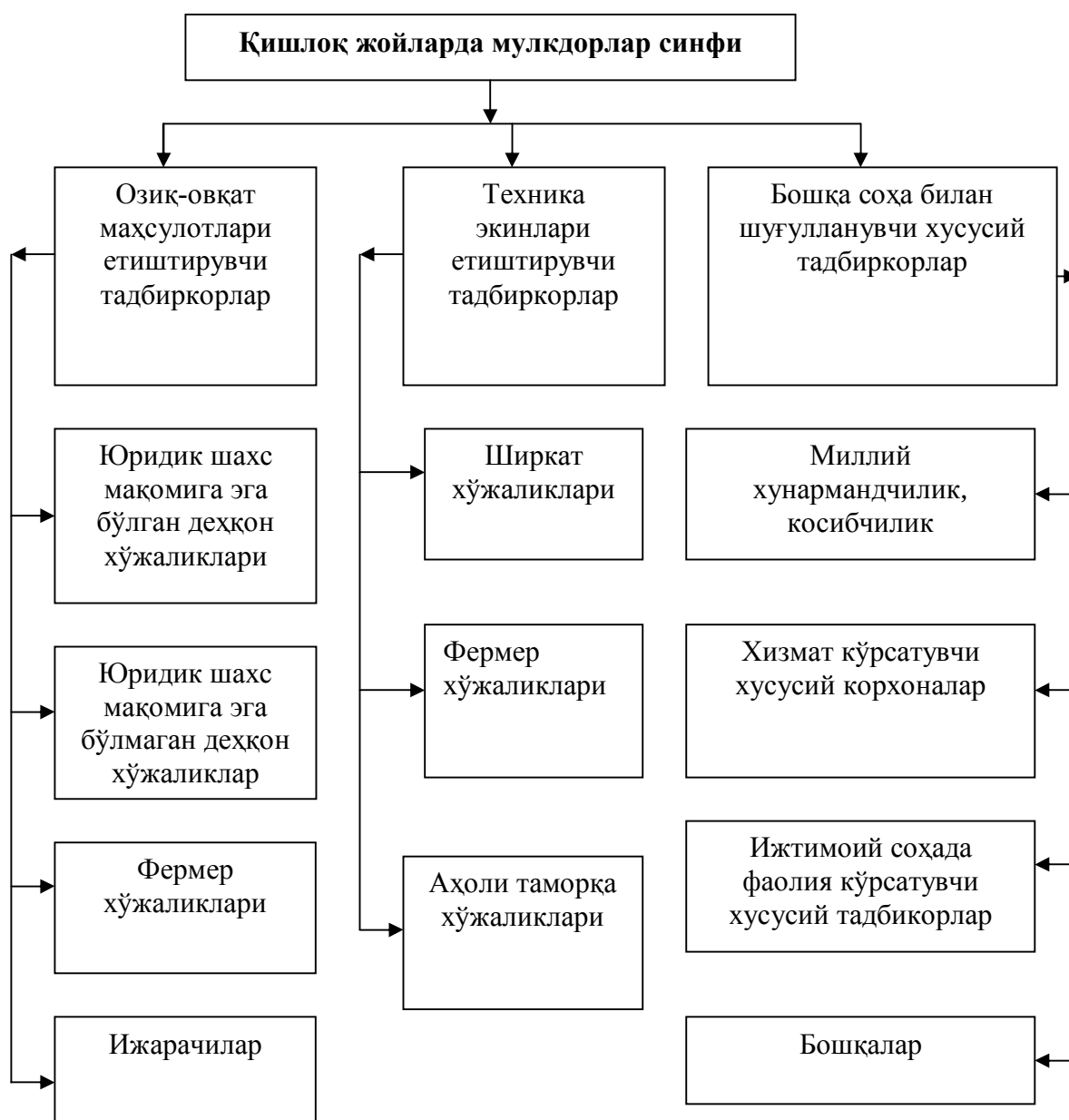
	2003 йил				2004 йил			
	Барча турдаги хўжаликларда	Шир-катларда	Фермер хўжаликларида	Дехқон хўжаликларидан	Барча турдаги хўжаликларда	Шир-катларда	Фермер хўжаликларида	Дехқон хўжаликларида
Жами экин майдони	3790,1	1967,0	1401,9	421,2	3691,5	1497,1	1761,6	432,8
Донли экинлар Шундан:	1790,9	912,1	680,3	198,5	1666,5	661,4	805,2	199,9
Буғдой	1507,56	766,6	581,3	159,7	1469,7	593,5	715,1	161,1
Шоли (гуруч)	121,0	67,3	47,8	5,9	65,9	22,7	40,0	3,2
Макка дон учун	34,7	7,3	7,8	19,6	34,5	5,4	8,5	20,6
Техника экинлари Шундан:	1445	847,2	590,0	7,8	1516,8	690,8	815,6	10,4
Пахта	1393	820	573	-	1455,7	662,9	792,8	-
Картошка, сабзавот ва полиз	237,7	47,4	36,7	153,5	226,9	31,2	37,5	158,2
Картошка	49,2	3,4	2,2	43,6	52,4	3,8	3,3	45,3
Сабзавот	145,6	34,1	17,5	94	137,6	21,3	19,1	97,2
Полиз	41,3	8,5	17	15,8	35	5,3	14,6	15,1
Мевали боғлар	201,5	108,7	27,3	65,6	198,9	97,1	37,8	64
Узумзорлар	118,2	76,5	10,6	31,1	116,1	67,7	16,3	32,1
Ем-хашак экинлари	316,5	160,2	94,9	61,4	281,3	113,7	103,3	64,3

Ўзбекистон Республикасида чорва моллари ва паррандалар бош сони (барча мулк шакллари бўйича, минг бош)

Чорва моллари ва паррандалар	2000	2001	2002	2003	2004	Ўсиш(қ) камайиш (-)
Қорамоллар	5353,4	5416,1	5477,6	5878,8	6232,6	879,2
Шундан: сигирлар	2343,4	2361,8	2393,2	2549,9	2708,8	365,4
Сигирларнинг салмоғи, %	43,7	43,6	43,7	43,3	43,4	х
Қўй ва эчкилар	8932,5	9022,6	9233,9	9928,6	11181,9	2249,4
Чўчкалар	85,8	81,6	75,4	89,9	83,8	-2,0
Паррандалар	14510	14828,7	15354,9	17675,7	18822,6	4216,9
Отлар	146,3	144,7	143,4	147,3	149,4	3,1

Республика қишлоқ хўжалиги маҳсулотларида турли мулк шакллари ва тармоқларининг улуши, (% да)

№	Кўрсаткичлар	2001	2002	2003	2004	2005
1.	Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотиде ширкатларнинг салмоғи, %	28,6	27,9	28,1	22,2	19,9
2.	Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотиде фермер хўжаликларининг салмоғи, %	10,3	11,4	12,1	14,8	20,4
3.	Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотиде деҳқон хўжаликларининг салмоғи, %	61,1	60,7	59,8	63,0	59,7
4.	Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти, % Шундан:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
5.	Ўсмиликчилик тармоқлари салмоғи, %	52,6	51,6	50,6	51,6	53,7
6.	Чорвачилик маҳсулотлари салмоғи, %	47,4	48,4	49,4	48,4	46,3

Ўзбекистон Республикасининг 2004 йил 29 августда қабул қилинган “Фермер хўжаликлари тўғрисида” ги қонунининг 1-бандида **“Фермер хўжалиги ўзига узоқ муддатли ижарага берилган ер участкаларидан фойдаланган ҳолда товар қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши билан шуғулланувчи фермер хўжалиги аъзоларининг биргаликдаги фаолиятига асосланган, юридик шахс ҳуқуқларига эга мустақил хўжалик юритиш субъектидир”**, - деб белгиланган.

Ширкатлар ўрнига фермер хўжаликларини ташкил этиш натижасида қуйидагиларга эришилди:

1. Қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқаришга кераксиз ёки яроқсиз бўлган мол-мулклар сотилди ва уларни сотишдан тушган маблағлар биринчи галда айланма маблағлар заҳираларини тўлдиришга йўналтирилди;
2. Фермерлар тендер асосида танлаб олинди; (малакали, моддий-техника ресурсларига эга, ишчи кучлари етарли, ишлаб чиқариш имкониятлари катталари танлаб олинди)
3. Қишлоқ деҳқонининг мулкка, ерга ва ўзи етиштирган маҳсулотларга эгалик қилиш қўламлари кенгайди;
4. Ўз маҳсулотларини бозорда (шартномадан ортиқчасини) эркин сотиш имкониятлари кўпайди;
5. Меъёрдан ортиқча ишчи кучларининг қисқариб, қайта ишлаш, хизмат кўрсатиш соҳаларига ўтиб ишлашларига ва шу билан бирга қўшимча маҳсулот хизматларни бозорга таклиф этиш учун кенг имконият юзага келишига асос солинди;
6. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрлаш, товар-моддий ресурслари етказиб берувчи ва хизмат кўрсатувчи инфратузилма объектларини ишлаб чиқарувчиларга янада яқинроқ жойларда жойлаштириш орқали фермер ва деҳқонларнинг бевосита ишлаб чиқаришдан ажралмасдан самарали меҳнат қилиши учун қулай имконият яратилди.

**Республикада фермер хўжаликларини ривожлантириш Концепциясида
белгиланган асосий йўналишлар:**

- фермер хўжаликларининг тўлиқ иқтисодий ва молиявий мустақиллигини таъминлайдиган ва фермер хўжаликларига узоқ муддатли ижарага берилган ер ресурсларидан мақсадли, оқилона ва самарали фойдаланишни рағбатлантирадиган ҳуқуқий шарт-шароитлар ва кафолатларни яратиш;

- фермер хўжаликларининг бошқа корхона ва ташкилотлар билан шартномавий муносабатларини тенглик асосида риоя этилишини назорат қилиш;

- фермерларнинг тадбиркорлик эркинлиги ва ҳуқуқларини ҳар томонлама муҳофаза этиш, қонунда кўрсатилган ҳуқуқлари бузилишига ва ички фаолиятига аралашувнинг ҳар қандай кўринишига йўл қўймаслик;

- қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштиришни молиялаштиришнинг бозор тамойилларига жавоб берадиган услуб ва шакллари шакллантириш;

- молиявий маблағлардан фойдаланишда фермер хўжаликларининг мустақиллигини, барча харажатларни ўз даромадлари ҳисобига қоплашни таъминлайдиган ишончли тизимни шакллантириш;

- тижорат банклари ҳамда бюджетдан ташқари жамғармаларнинг фермерликни ривожлантиришга йўналтираётган кредит ресурсларини кўпайтиришни ҳар томонлама рағбатлантириш;

- кредит таваккалчилигини суғурталовчи институционал тузилмаларни кенг ривожлантириш;

- бозор шароитида бизнесни бошқариш кўникмаларига эга бўлган фермер хўжаликлари раҳбарлари ва мутахассисларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини яратиш;

- қишлоқда фермер хўжаликларининг эҳтиёжларига қараб, барча зарур хизматларни кўрсата оладиган замонавий ишлаб чиқариш, ижтимоий ва бозор инфратузилмаларини жадал ривожлантириш;

- фермерларнинг барқарор даромад олишлари учун керакли шарт-шароитларни таъминлаш ҳамда қишлоқ хўжалиги ва саноат маҳсулотлари нархлари ўртасидаги мутаносиблик, яъни “баҳолар паритети”ни сақлаб бориш;

- илғор технология ва техникалар билан таъминлаш тизимини такомиллаштириш;

- фермер маҳсулотларини сотишнинг энг мақбул йўллари ишлаб чиқиш.

Фермер-
нинг
сифат
белги-
лари

- меҳнатсеварлик;
- ташкилотчилик;
- деҳқончилик маҳорати эга бўлиши керак;
- агрономлик, тупроқшунослик ва агромуҳандисликдан огоҳлик;
- ташаббускорлик;
- фермер менежерлик қобилиятига эга бўлиши керак. Бозор шароитида жамоани бошқариш маҳорати ва санъати эга бўлиш, янги иш ўринларини яратиш, фермер хўжалигини бошқариш стратегияларини аниқлаш қобилияти ривожланган бўлиши лозим;
- янгиликка интилувчанлик, наворотчилик. Янги техника ва технологиялар, янги агробизнес ғоялар, янги турдаги маҳсулот ва хизматларни яратиш ва амалда қўллаш;
- таваккалчиликка баҳо бериш қобилияти ривожланган бўлиши керак. Фермерлик билан шуғулланиш жараёнида вужудга келадиган хавф-хатарларни олдиндан сезиб, уларни бартараф этиш чора-тадбирларини кўриш;
- маркетинг қоидаларини, бозоршуносликни яхши ўзлаштирган бўлиши лозим. Маркетинг тамойиллари, функциялари, қоидалари, усул ва услубларини фермерлик фаолиятида қўллаш;
- масъулиятни ўз зиммасиги олиш. Компьютер саводхонлиги;
- маънавий комиллик;
- агроиқтисодий билимдонлик.

“Деҳқон хўжалиги тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 30 апрелда қабул қилинган қонунининг 1-моддасида деҳқон хўжалигига қуйидагича таъриф берилган: “Деҳқон хўжалиги оилавий майда товар хўжалиги бўлиб, оила аъзоларининг шахсий меҳнати асосида, мерос қилиб қолдириладиган умрбод эгалик қилиш учун оила бошлиғига берилган томорқа ер участкасида қишлоқ хўжалиги маҳсулоти етиштиради ва реализация қилади”.-деб таъкидланган

Дехқон хўжаликларининг хусусиятлари

Афзаллик ёки ижобий томонлари

1. ишлаб чиқариш ҳажмининг кичиклиги туфайли бозордаги талаб ва таклифнинг ўзгаришига нисбатан тез мослашади ҳамда кўп маблағ сарфламай, ўз фаолияти йўналишларини қайта ташкил эта олади;
2. халқимизда қадимдан шаклланиш келаётган деҳқончилик маданиятини авлоддан-авлодга ўтказиш имконини беради;
3. оила аъзолари меҳнатига таяниш уй бекалари, қариялар ва болалар меҳнатидан ҳам унумли фойдаланиш имконини яратади;
4. хусусий мулк эгаллиги ҳамда ернинг мерос қилиб қолдириш ҳуқуқи билан умрбод эгаликка берилиши мулкдан (ердан) самарали фойдаланиш учун имкон беради;
5. ёш авлод учун катта тарбия мактаби ролини ўйнайди.

Камчилик ёки заиф томонлари

1. асосан примитив қўл меҳнатига асосланган;
2. маҳсулот сифатини аниқлаш имкониятлари чекланган;
3. ўсимликлар ва чорва моллари юқумли касалликлардан ҳимояланиши кафолатланмаган;
4. Экинларнинг уруғчилиги илмий асосга қўйилмаган бўлиб, асосан табиий танланиш эвазига олиб борилади;
5. чорва молларининг зоти табиий танланиш эвазига олиб борилади;
6. йирик хўжаликларсиз ўзи мустақил жадал ривожлана олмайди.

Дехқон хўжаликларининг юридик мақомга эга бўлиш тартиби

(улар туман ҳокимлиги қошидаги Инспекцияга қуйидаги ҳужжатларни тақдим этиши лозим:)

1. Ариза.
2. Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) умумий йиғилишининг ёки бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси олий бошқарув органи ёки иш берувчиси (маъмурияти)нинг дехқон хўжалигини ташкил этиш тўғрисидаги қарори.
3. Нотариал тасдиқланган Низомнинг иккита асл нусхаси.
4. Ваколатли шахар (туман) ҳокимияти органлари томонидан берилган хўжалик номини тасдиқловчи ҳужжат.
5. Ҳокимият қарори билан ташкил этилган танлов комиссиясининг ер участкаси бериш ҳақидаги қарори.
6. Мухр ва штампнинг уч нусхадаги эскизи.

**Юридик шахс мақомига эга бўлмаган
деҳқон хўжалигини давлат рўйхатидан
ўтказиш учун бериладиган аризага
қуйидагилар илова қилинади:**

1. Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) умумий йиғилишининг ёки бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси бошқарув органи ёки иш берувчиси (маъмурияти)нинг дехқон хўжалигини ташкил этиш тўғрисидаги қарори.
2. Паспорт нусхаси.

**Кишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий
йўналишлари**

1. Соҳанинг ҳуқуқий базасини янада такомиллаштириш;
2. Мулкӣ муносабатларни янада такомиллаштириш (эркинлаштириш, хусусийлаштиришни чуқурлаштириш, ўз маҳсулотини тўлиқ тасарруф этиш, кўчмас мулк бозорини ривожлантириш ва бошқалар);
3. Ишлаб чиқариш потенциалидан (меҳнат ресурслари, ер фонди, асосий васиталари, айланма маблағлардан) фойдаланиш самарадорлигини ошириш;
4. Фан, техника ва технологиянинг энг илғор ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этиш;
5. Соҳанинг инвестицион жозибадорлигини ошириш;
6. Тармоқнинг ташқи иқтисодий алоқаларини кенгайтириш, унинг экспорт салоҳиятини ошириш;
7. Тармоқ субъектларига хизмат кўрсатувчи инфратузилмаларни ривожлантириш;
8. Тармоқнинг объектив хусусиятларидан келиб чиқиб уни давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб қувватлашни мўтадиллаштириш;
9. Чуқур билимга, тажриба ва кўникмага эга бўлган кадрларни тайёрлаш тизимини ривожлантириш;
10. Моддий ва маънавий манфаатдорликни ривожлантириш.
11. Сифатли техника ва кимёвий воситалар, маъданли ўғитларни яратиш ва соҳага етказиб бериш;
12. Соҳада ишлаб чиқаришни ташкил этиш шакллари такомиллаштириш;
13. Тармоқда бозор талабларини ҳисобга олган ҳолда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш ва такомиллаштириш бориш;
14. Уруғчилик ва чорва молари зотини яхшилаш ишларни ривожлантириш ва бошқалар.

8-МАВЗУ. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ЕР ФОНДИ ВА УНДАН ФЙДАЛАНИШ

8.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати: 2 соат</i>	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Маълумотли – кўргазмали маъруза
<i>Мавзу режаси</i>	1.Қишлоқ хўжалиги ер фонди ва унинг асосий ишлаб чиқариш воситаси сифатида ўзига хос хусусиятлари. 2.Қишлоқ хўжалиги ер фондининг таркиби. 3.Ижобий ва салбий ер трансформацияси. 4.Қишлоқ хўжалигида ер фондидан фойдаланишнинг даражаси ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар. 5.Ердан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигига таъсир қилувчи омиллар. 6.Ердан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигини ошириш йўналишлари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Қишлоқ хўжалигида ер фонди, унинг таркиби ва трансформацияси, ердан фойдаланиш даражаси ва самарадорлик кўрсаткичлари ва бошқа ер билан боғлиқ масалалар ҳақида тушунча бериш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Қишлоқ ер фонди ҳақида тўлиқ маълумот бериш; • Қишлоқ ер фондининг таркиби ва трансформацияси ҳақида тушунча бериш; • Қишлоқ хўжалигида ер фондидан фойдаланишнинг даражаси ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар ёритиш; • Ердан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигига таъсир қилувчи омиллар ҳақида тушунча бериш; • Ердан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигини ошириш йўналишларини таъкидлаб ўтиш;	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Қишлоқ ер фонди ҳақида тушунчага эга бўлинади; • Қишлоқ ер фондининг таркиби ва трансформацияси ҳақида ахборотга эга бўлинади; • Қишлоқ хўжалигида ер фондидан фойдаланишнинг даражаси ва самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар санаб ўтади ва мазмунини ёритади; • Ердан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигига таъсир қилувчи омилларни санаб ўтади; • Ердан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигини ошириш йўналишлари ни кўрсатиб ўтади.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория

Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.
-----------------------	--

**«Қишлоқ хўжалиги ер фонди ва ундан фойдаланиш» мавзуси бўйича маъруза
машғулотининг технологик харитаси**

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Биринчи босқич. (2 соат) Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	Мавзунинг номини ва режасини ҳамда адабиётлар рўйхатини (1-илова) талабаларга етказди. Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга етказди. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: • Ушбу мавзуни ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; • Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади. Блиц-сўров (2-илова); • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	Талабалар ёзиб олишади. Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради Саволларга қисқа жавоб беришади. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (60 мин.)	1. Қишлоқ хўжалигида ер фонди асосий ишлаб чиқариш воситаси эканлиги ва унинг ўзига хос хусусиятларини, аҳамиятини ёритади (3-илова). 2. Республика ер фондининг таркибини кўрсатади (4-илова) 3. Қишлоқ хўжалигида ер фондидан фойдаланиш даражаси ва иқтисодий самарадорлигини ҳисоблаш усулларини беради (5-илова). 4. Ер фондидан фойдаланишнинг даражаси ва иқтисодий самарадорлигини ошириш йўналишларини белгилаб беради (6-илова)	Талабалар қисқача конспект қилиб боради, асосий сабабларни санайди ва асослайди. Ёзиб олади. Талабалар керакли формулаларни ёзиб олади ва ёддан айтиб беради. Ёзиб олади ва ўз фикрини билдиради
III. Яқунловчи босқич. (10 мин.)	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга	Хулосаларни ёзиб олишади. Хулосалар бўйича

	айтиб туради. 3. Уй вазифаси бажариш (7-илова) берилади ва дарс тугайди. 4. Инсерт техникасидан фойдаланган ҳолда кейинги машғулотга тайёргарлик кўриб келиш.	ўз фикрини билдиради. Уй вазифасини ёзиб олади ва кейинги дарсда ўқитувчи талабига кўра айтиб беради.
--	--	---

1-илова (8.1.)

Мавзунини ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаравон ҳаёт пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000- 486б.
3. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2001-486б.
4. Экономика отраслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
5. Хакимов Р., Отакулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув кўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
6. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

2-илова (8.1.)

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

1. Ер нима сабабдан қишлоқ хўжалигида асосий фонд ҳисобланади?
2. Қишлоқ хўжалиги ер фонди таркиби тўғрисида нималарни биласиз?
3. Республикада қишлоқ хўжалигидаер фондидан фойдалниш даражасини аниқлашнинг қайси усуллари биласиз?
4. Қишлоқ хўжалиги сув муаммалари тўғрисида нималар биласиз?

Қишлоқ хўжалиги ер фондининг асосий ишлаб чиқариш воситаси сифатида ўзига хос хусусиятлари

1. Ер табиатда чегараланган.
2. Ер – табиат маҳсули.
3. Ер абадий ишлаб чиқариш воситасидир.
4. Турли жойларда мавжуд ер майдонлари турли сифатга, яъни унумдорликка эга.
5. Ерни бир жойдан иккинчи жойга кўчириш мумкин эмас.

Республика ер фондининг таркиби

(Ўз. Р. Ер кодексининг 8-моддасида ер фонди тоифалари белгилаб қўйилган.)

1. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига тайин этилган ерлар – қишлоқ хўжалиги эҳтиёжлари учун берилган ёки ана шу мақсадга мўлжалланган ерлар. Қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар суғориладиган ва суғорилмайдиган (лалмикор) ерлар, ҳайдаладиган ерлар, пичанзорлар, яйловлар, кўп йиллик мевали дов-дархтлар ва тоқзорлар эгаллаган ерларга бўлинади;
2. Аҳоли пунктларининг (шаҳарлар, посёлкалар ва қишлоқ аҳоли пунктларининг) ерлари - шаҳарлар ва посёлкалар шунингдек қишлоқ аҳоли пунктлари чегараси доирасидаги ерлар;
3. Саноат, транспорт, алоқа, муҳофаа ва бошқа мақсадларга мўлжалланган ерлар – кўрсатилган мақсадларда фойдаланиш учун юридик шахсларга берилган ерлар;
4. Табиатни муҳофаза қилиш, соғломлаштириш, реализация мақсадларига мўлжалланган ерлар – алоҳида муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар эгаллаган, табиий даволаш омилларига эга бўлган ерлар, шунингдек оммавий дам олиш ва туризм учун фойдаланадиган ерлар;
5. Тарихий-маданий аҳамиятга молик ерлар – тарихий-маданий ёдгорликлар жойлашган ерлар;
6. Ўрмон фонди ерлари – ўрмон билан қопланган, шунингдек ўрмон билан қопланмаган бўлса ҳам, ўрмон хўжалиги эҳтиёжи учун берилган ерлар;
7. Сув фонди ерлари – сув объектлари, сув хўжалиги иншоотлари эгаллаган ерлар ва сув объектларининг қирғоқлари бўйлаб ажратилган минтақадаги ерлар;
8. Заҳира ерлар.

Қишлоқ хўжалиги ер фондидан фойдаланиш даражасини ифодаловчи
кўрсаткичлар

1). Ер фондининг таркиби (структураси). Жами ер майдонида қишлоқ хўжалигига яроқли (қишлоқ хўжалигига тайин этилган) ерларининг салмоғи, (фоизларда ифодаланади). Бу кўрсаткич қуйидаги формула ёрдамида аниқланади.

$$Kx .ep .сал . = \frac{Kx .тэ .ep}{Ж .ep .м} \times 100$$

Бунда: Қх ер сал. – қишлоқ хўжалигига яроқли ер салмоғи, %

Ж. ер м. - жами ер майдони, га

Қх. Тэ. Ер. - қишлоқ хўжалиги учун тайин этилган ер майдони, га

2). Қишлоқ хўжалиги ерларининг таркиби. Бу кўрсаткич қишлоқ хўжалигига яроқли ерлар таркибини кўрсатади. Жумладан, жами қишлоқ хўжалиги ерларида ҳайдаладиган ер салмоғи қуйидаги формула ёрдамида аниқланади.

$$Kx .ep .тар . = \frac{Kx .ep .турлари}{Жк .х .ep .м} \times 100$$

Бунда: Қх ер таркиби – қишлоқ хўжалиги ерларининг таркиби, %

Қх ер турлари - қишлоқ хўжалигига яроқли ер майдони, га

Жқ.х. ер м. - жами қишлоқ хўжалиги ер майдони, га

3). Ердан фойдаланиш коэффиценти (марталилиги). Бу кўрсаткич қуйидаги формула ёрдамида аниқланади.

$$Ерф.к. = \frac{Хэм, га}{Ж.э.м., га}$$

Бунда: Ер ф.к. – ердан фойдаланиш коэффиценти, марта

Х э м. - ҳақиқатда экилган экин майдони, га

Ж.э.м - жами экин майдони, га

**Қишлоқ хўжалиги ер фондидан фойдаланиш иқтисодий самарадорлигини
ифодаловчи кўрсаткичлар**

Ҳосилдорлик (натурал кўрсаткич) қуйидагича аниқланади.

$$X = \frac{Yx}{\text{Эм.}, \text{га}}$$

Бунда: X – экин турларининг (пахта, буғдой, макка, узум, мева...) ҳосилдорлиги, ц/га

Yx - ялпи (пахта, буғдой, макка, узум, мева...) ҳосил, ц

Эм - экин (пахта, буғдой, макка, узум, мева...) майдони, га

Ердан фойдаланишнинг иқтисодий самарадорлигини қуйидаги кўрсаткичлар ёрдамида аниқлаш мақсадга мувофиқ:

1). Ер майдони бирлиги ҳисобига олинган ялпи маҳсулот, сўм. Бу кўрсаткич қуйидаги формула ёрдамида аниқланади.

$$\text{Ерф.с.} = \frac{\text{Ям., сўм}}{\text{Ж.э.м., га}}$$

Бунда: Ер ф.с. – ердан фойдаланиш самарадорлиги, сўм

Я.м. – ялпи маҳсулот, сўм

Жэм - жами экин майдони, га

Бу кўрсаткич доимо ўсиб борса ижобий ривожланиш ҳисобланади. Албатта унинг даражасига жуда кўплаб омиллар (иқтисодиётнинг, технологиянинг ривожланганлик даражаси, инфляция даражаси, экин турлари ва маҳсулотларга шаклланадиган нархлар даражаси) таъсир этади.

2). Ер бирлиги ҳисобига олинган фойда миқдори, сўм. Бу кўрсаткич қуйидаги формула ёрдамида аниқланади.

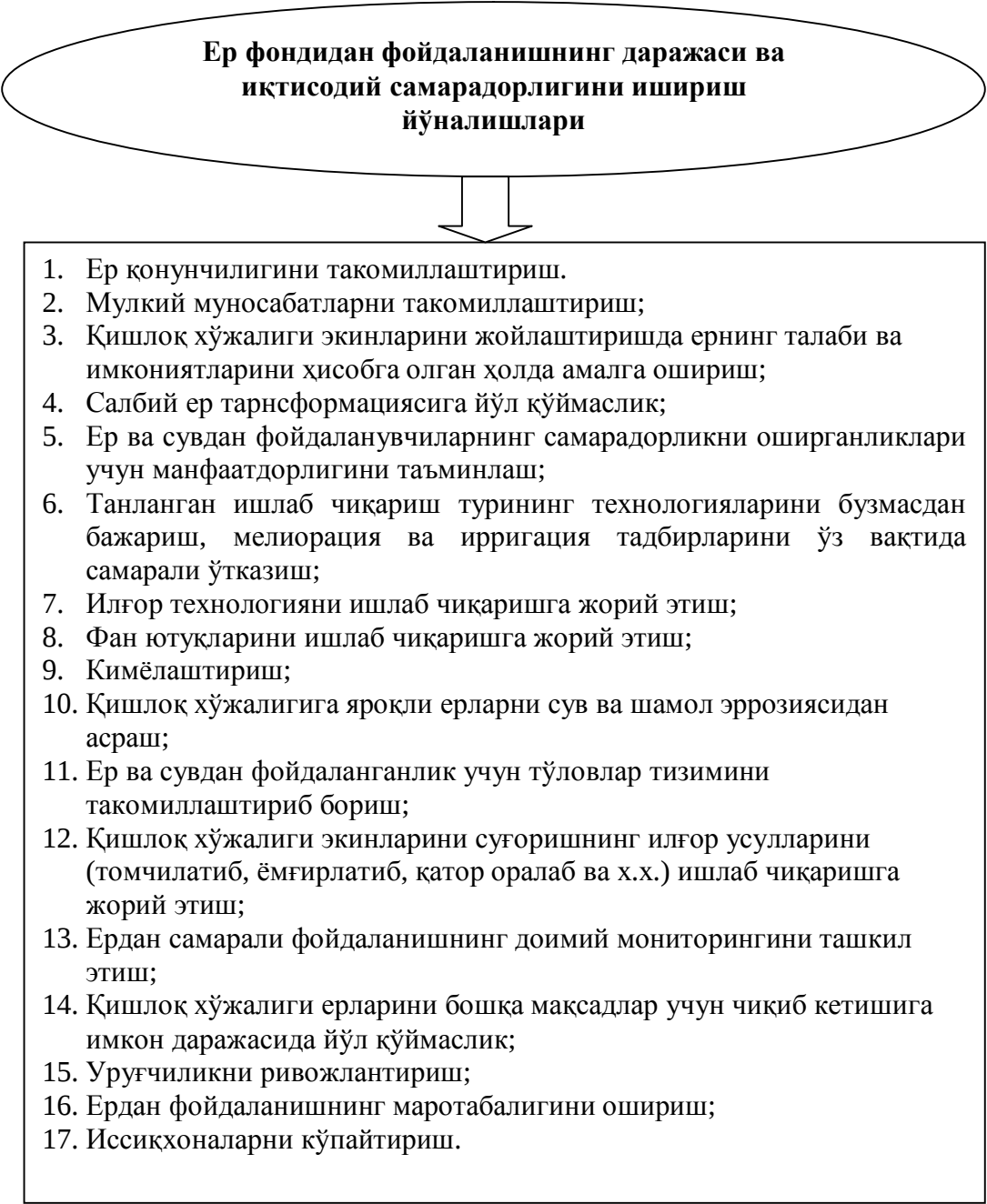
$$\text{Ерф.с.} = \frac{\text{Ж.ф., сўм}}{\text{Ж.э.м., га}}$$

Бунда: Ер ф.с. – ердан фойдаланиш самарадорлиги, сўм

Ж.ф. – жами олинган фойда (ёки соф фойда), сўм

Жэм - жами экин майдони, га

**Ер фондидан фойдаланишнинг даражаси ва
иқтисодий самарадорлигини ошириш
йўналишлари**

-
1. Ер қонунчилигини такомиллаштириш.
 2. Мулкый муносабатларни такомиллаштириш;
 3. Қишлоқ хўжалиги экинларини жойлаштиришда ернинг талаби ва имкониятларини ҳисобга олган ҳолда амалга ошириш;
 4. Салбий ер тарнсформациясига йўл қўймаслик;
 5. Ер ва сувдан фойдаланувчиларнинг самарадорликни оширганликлари учун манфаатдорлигини таъминлаш;
 6. Танланган ишлаб чиқариш турининг технологияларини бузмасдан бажариш, мелиорация ва ирригация тадбирларини ўз вақтида самарали ўтказиш;
 7. Илғор технологияни ишлаб чиқаришга жорий этиш;
 8. Фан ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этиш;
 9. Кимёлаштириш;
 10. Қишлоқ хўжалигига яроқли ерларни сув ва шамол эррозиясидан асраш;
 11. Ер ва сувдан фойдаланганлик учун тўловлар тизимини такомиллаштириб бориш;
 12. Қишлоқ хўжалиги экинларини суғоришнинг илғор усулларини (томчилатиб, ёмғирлатиб, қатор оралаб ва х.х.) ишлаб чиқаришга жорий этиш;
 13. Ердан самарали фойдаланишнинг доимий мониторингини ташкил этиш;
 14. Қишлоқ хўжалиги ерларини бошқа мақсадлар учун чиқиб кетишига имкон даражасида йўл қўймаслик;
 15. Уруғчиликни ривожлантириш;
 16. Ердан фойдаланишнинг маротабалигини ошириш;
 17. Иссиқхоналарни қўпайтириш.

Уй вазифаси

- 1.Инсерт техникасдан фойдаланган ҳолда кейинги машғулотга тайёргарлик кўриб келинг.
- 2.Мавзуга оид энг сўнгги маълумотлардан фойдаланган ҳолда матн тайёрлаб келинг.

7.1-илова (7.1)

Инсерт жадвалининг тузилиши ва уни тулдириш қоидаси билан танишадилар.

Инсерт жадвали:

- маълумотларни системалаштиришни (мустиқил ўқиш/ маъруза эшитиш жараёнида олинган), уни тасдиқлаш, аниқлаштириш ёки рад этиш; қабул қилинаётган маълумотнинг тушунарлилигини назорат килиш, аввал эгалланган маълумотни янгиси билан боғлаш қобилиятларини шакллан тиришни таъминлайди;
- ўқув маълумотини мустиқил ўргангандан сўнг қўлланилади.

Ўқиш жараёнида олинган маълумотларни индивидуал ҳолда системалаштирадилар; Матнда қўйилган белгилар асосида жадвал устунларини тўлдирадилар:
 “V” - ҳақидаги билимларимга жавоб беради;
 “-“ - ҳақидаги билимларимга қарама-қарши;
 “+” - янги маълумотлар
 “?” – тушунарсиз (аниқлаштириш, тўлдиришни талаб қилади) маълумот.

Инсерт жадвали

V	+	-	?

9–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИНГ МЕҲНАТ РЕСУРСЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

9.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 4 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулотининг шакли	Мавзуй – кўргазмали маъруза (1-машғулот) Кўргазмали маъруза (2-машғулот)
Мавзу режаси	1-маъруза 1.Мехнат, меҳнат ресурслари тушунчаси, унинг моҳияти. 2.Қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурслари таркиби. 3.Мехнат ресурсларидан фойдаланиш кўрсаткичлари. 2-маъруза 1.Мехнат унумдорлиги, тушунчаси, моҳияти ва уни ҳисоблаш усуллари. 2.Мехнат унумдорлигига таъсир этувчи омиллар. 3.Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан фойдаланиш ва меҳнат унумдорлигини оширишни йўналишлари.
Машғулотнинг мақсади: Талабаларга агросаноат мажмуасида меҳнат ресурслари таркиби, улардан фойдаланиш самарадорлигини, меҳнат унумдорлигини республикада ошириш, ушбу масалаларда мавжуд муаммолар ва уларнинг оптимал ечимлари тўғрисида билимлар бериш.	
Педагогик вазифалар: • Меҳнат ресурслари ҳақида тушунча бериш; • Қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурсларининг таркибий қисмлари ҳақида маълумот бериш; • Меҳнат ресурсларидан фойдаланиш кўрсаткичларини айтиб ўтиш ва тушунтириш; • Меҳнат унумдорлиги тушунчаси ва унинг моҳиятини ёритиб бериш; • Меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омилларни санаб ўтиш ва улар ҳақида маълумот бериш; • Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан фойдаланиш ва меҳнат унумдорлигини оширишни йўналишларини айтиб ўтиш.	Ўқув фаолияти натижалари: • Меҳнат ресурслари ҳақида тушунчага эга бўлинади; • Қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурсларининг таркибий қисмлари ҳақида маълумот олинади; • Меҳнат ресурсларидан фойдаланиш кўрсаткичларини айтиб ўтилади ва тушунтирилади; • Меҳнат унумдорлиги тушунчаси ва унинг моҳиятини ёритиб берилди; • Меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омилларни санаб ўтиш ва улар ҳақида маълумотга эга бўлинади; • Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан фойдаланиш ва меҳнат унумдорлигини оширишни йўналишларини ҳақида ахборотга эга бўлинади.
Таълим методлари	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
Таълим воситалари	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат

	коғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
Таълим шакллари	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуасининг меҳнат ресурслари ва улардан фойдаланиш» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Биринчи дарс. (2 соат) Мотивлаштириш босқич (20 мин.)	Мавзунинг номини ва режасини ҳамда адабиётлар рўйхатини (1-илова) талабаларга етказди. Дарснинг мақсадини аниқлайди ва талабаларга етказди. Дарсда эришиладиган натижаларни белгилайди. Буларга: • Ушбу мавзунинг ўрганиш зарурати, унинг аҳамияти ва бошқа мавзулар билан боғлиқлиги кўрсатилади; • Мутахассиснинг фаолиятида ушбу мавзунинг амалий аҳамияти кўрсатилади; • Талабаларнинг ушбу мавзу тўғрисидаги тушунча даражаси аниқланади. Блиц-сўров (2-илова); • Асосий тушунча ва ибораларни талабаларга ёздирди.	Талабалар ёзиб олишади. Мавзунинг аҳамиятини, бошқа мавзулар билан алоқасини айтиб беради. Мутахассис фаолиятидаги аҳамиятини айтиб беради Саволларга қисқа жавоб беришади. Асосий тушунча ва ибораларни ёзиб олади ҳамда айтиб беради.
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Меҳнат ресурслари тушунчасига таъриф (3-илова) беради, моҳияти ва аҳамиятини очиқ беради. 2. Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятларини беради (4-илова). 3. Меҳнат ресурсларининг таркибини беради (5-илова) 4. Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан фойдаланиш даражасини ифодаловчи кўрсаткичларни беради (6-илова).	Талабалар қисқача конспект қилиб боради, асосий сабабларни санайди ва асослайди. Талабалар керакли маълумотларни ёзиб олади ва ёддан айтиб беради.

	5. Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан фойдаланишнинг иқтисодий самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичларни беради (7-илова).	
III. Биринчи дарсни яқунловчи босқич. (10 мин.)	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабаларга айтиб туради. 3. Биринчи дарсда ўрганилган масалалар юзасидан қисқача хулосалар қилинади, уй вазифаси берилади ва дарс тугайди. 4. Инсерт техникасидан фойдаланган ҳолда кейинг машғулотга тайёргарлик кўриб келиш (8-илова).	Хулосаларни ёзиб олишади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Уй вазифасини ёзиб олади ва кейинги дарсда ўқитувчи талаби га кўра айтиб беради.

«Агросаноат мажмуасининг меҳнат ресурслари ва улардан фойдаланиш» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
Иккинчи дарс. I. босқич. (2 соат). Мотивлаштириш босқич (10 мин.)	1. Биринчи дарсда ўтилган масалалар бўйича блиц-сўров ўтказиши (9-илова). 2. Биринчи дарсда ўтилган масалаларни талабаларга қисқача эслатади.	Саволларга жавоб беришади. Тинглайди ва зарурати бўлса саволлар беради
II. Информацион босқич (билимларни актуаллаштириш ва ўзлаштириш) (50 мин.)	1. Меҳнат унумдорлиги тушунчасига таъриф беради (10-илова). Меҳнат унумдорлигини моҳиятини, аҳамиятини очиқ беради. 2. Меҳнат унумдорлигини ҳисоблаш усуллари кўрсатади (11-илова) 3. Меҳнат ресурсларидан фойдаланишнинг даражаси ва самарадорлигини ошириш йўналишларини белгилайди. 4. Меҳнат унумдорлигини ошириш йўналишларини белгилаб беради (12-илова)	Таърифни ёзиб олади ва айтиб беради. Ёзиб боради. Ёзиб олади ҳамда уларнинг мазмунини айтиб беради. Ёзиб олади ҳамда уларнинг мазмунини айтиб беради. Ёзиб олади ва асосий йўналишларни санайди.
III. Яқунловчи босқич. 20 мин.	1. Ўтилган масалаларни умумлаштиради. 2. Ҳар бир масала юзасидан тегишли хулосалар чиқаради ва уларни талабалага айтиб туради. 3. Талабаларни билимларини чуқурлаштириш учун саволлар беради (13-илова).	Талабалар керакли маълумотлар ва хулосаларни ёзиб олади. Хулосалар бўйича ўз фикрини билдиради. Саволларга жавоб берадилар.

Мавзуни ўрганиш учун адабиётлар рўйхати

1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999-486б.
2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаравон ҳаёт пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000- 486б.
3. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2001-486б.
4. Экономика отраслей АПК/ ИА.Минаков, Н.И, Куликов, О.В. Соколов и др.; Под ред. И.А.Минакова.-М.: КолосС, 2004.-464 с.
5. Хакимов Р., Отақулов М., Юсупов Э., Юсупов М. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти. – (ўқув қўланма) -Т.: ТДИУ 2004. – 160 б.
6. Серова Е.В. Аграрная экономика: Учебник для студентов экономических вузов, факультетов и специальностей. –М.: Издательство ГУ ВЭШ, 1999. – 480 с.

Талабаларнинг билим даражасини аниқлашга қаратилган саволлар

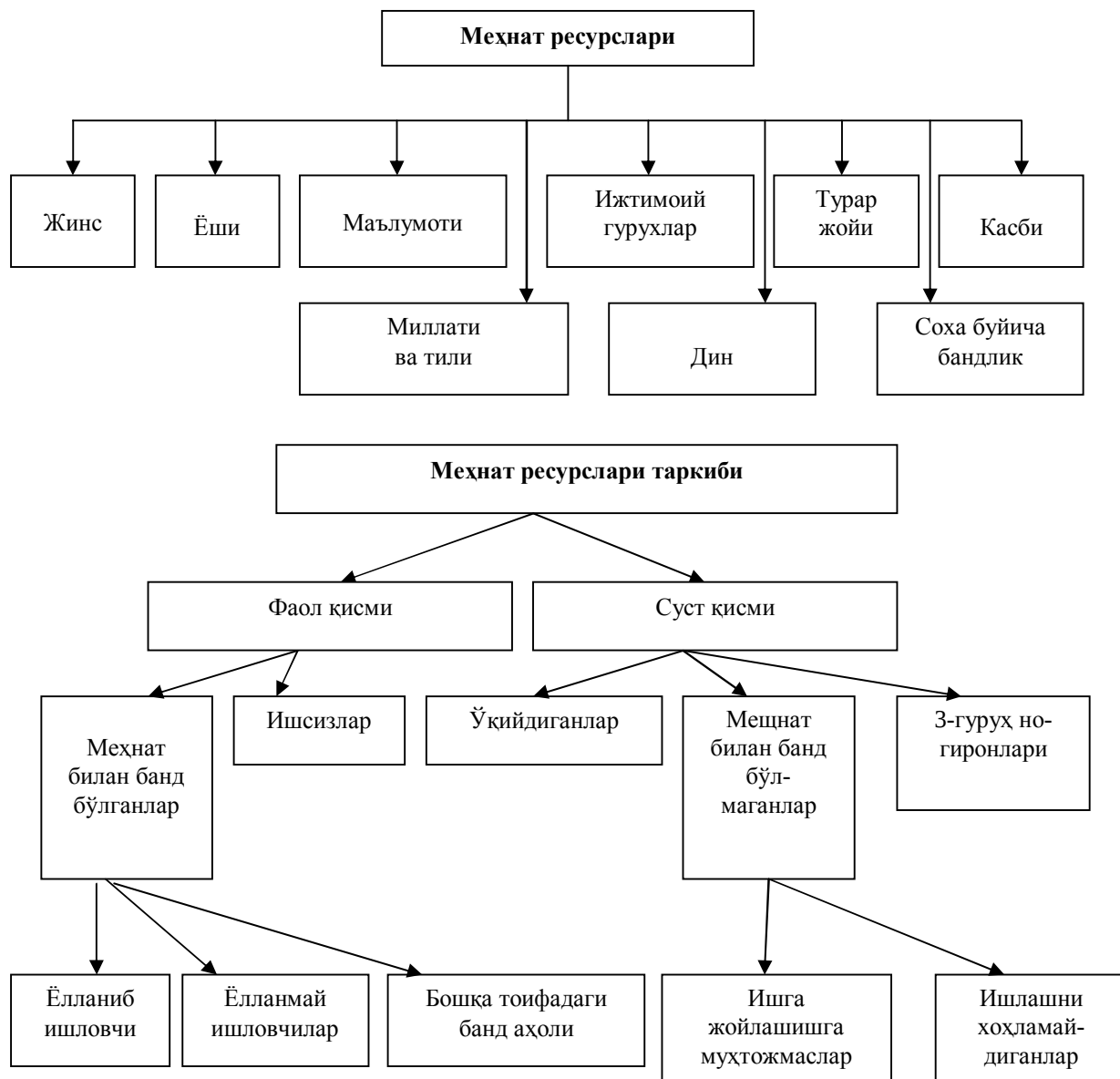
1. Меҳнат тўғрисида нималарни биласиз?
2. Меҳнат бозорининг субъектларини айтинг.
3. Меҳнат ресурсларидан фойдаланишнинг ишлоқ хўжалигида ўзига хос хусусиятлари нималарда наъмоён бўлади?
4. Меҳнат ресурсларига кимлар киради?
5. Бандлик деганда нимани тушинамиз?
6. Ишсизлик деганда нимани тушинамиз?

Мамлакат аҳолисининг меҳнат қилиш (жисмоний ва ақлий имкониятлар мажмуасига эга) қобилиятларга эга бўлган қисми унинг меҳнат ресурслари дейилади. Меҳнат фақатгина онгли фаолият натижасидир. Шу сабабли меҳнат тушунчаси инсоннинг фаолиятини билдиради. Меҳнат инсонга хос хусусиятдир. Иш эса энергиянинг сарфланиши оқибатида юз берадиган жараёндир. Демак ишни техникалар, махсус ускуналар, ишчи ҳайвонлар бажариши назарда тутилади.

Қишлоқ хўжалигида меҳнат ресурсларидан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари

1. Қишлоқ хўжалигида меҳнатнинг натижалари табиий омилларга боғлиқ;
2. Қишлоқ хўжалигида меҳнат мавсумийлик характериға эға, натижада мавсумий ишсизлик юзаға чиқади;
3. Қишлоқ хўжалигида меҳнат кенг далаларда, очик жойларда олиб борилади;
4. Қишлоқ хўжалигида иш даври билан ишлаб чиқариш даврининг мос келмаслиги натижасида вақтинчалик ишсизлик объектив ҳолда юзаға келади;
5. Қишлоқ хўжалиги меҳнати нисбатан паст малакали ҳисобланади ва бозор талабларига мослаштириб туриш зарурати туғилади.

Меҳнат ресурслари таснифи

**Қишлоқ
хўжалиги-
нинг
мамлакат
иқтисодиёти
да тутган
ўрни ва
функция-
лари**

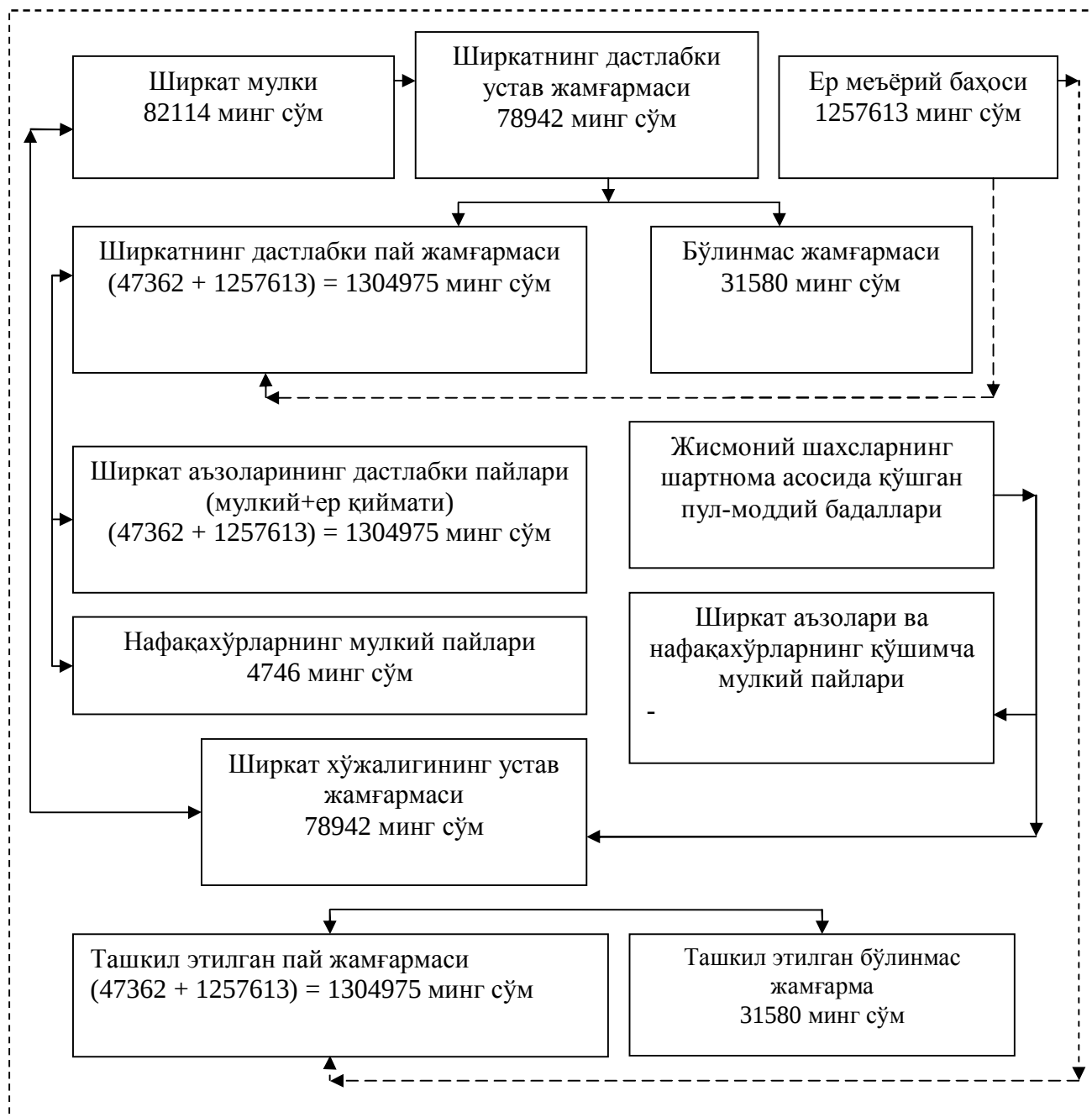
- 1.Агросаноат мажмуасини барқарор ишлаши учун зарур шароит яратади;
- 2.Мамлакат ялпи ички масулотининг 26-30 фоизи ишлаб чиқарилади;
- 3.Мамлакатда банд меҳнат ресурсларининг 40 фоизига яқини қишлоқ хўжалигида ишлайди;
- 4.Эркин муомиладага валютанинг 50 фоизидан камроғи қишлоқ хўжалик маҳсулотлари экспорти билан боғлиқ;
- 5.Иқтисодиётни асосий активларининг салмоқли қисми ушбу мажмуа корхоналарида;
- 6.Мамлакат минтақаларини ривожланишида ҳамда ижтимоий масалаларни ҳал этишда фаол иштирок этади;
- 7.Мамлакатнинг агросаноат мажмуасини жадал ривожлантиришнинг моддий асосини яратади.

Қишлоқ хўжалиги қуйидаги функцияларни бажаради:

- 1.Мамлакатмизни озиқ овқат фондини шакллантиради;
- 2.Юртимизнинг озиқ-овқат соҳадаги мустақиллигини, хавфсизлигини таъминлайди;
- 3.Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлайдиган саноат учун хом ашё етказиб беради;
- 4.Аҳолини иш жойлари билан таъминлайди.

Ширкатларга Ўзбекистон Республикаси “Қишлоқ хўжалик кооперативи (ширкат хўжалиги) тўғрисида”ги қонунининг 1-боб, 1-моддасида - **“Қишлоқ хўжалик кооперативи (ширкат хўжалиги) – товар қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштириш учун пай усулга ва асосан оила (жамоа) пудратига, фуқароларнинг ихтиёрий равишда бирлашишига, бошқаришнинг умумийлигига асосланган, юридик шахс ҳуқуқига асосланган мустақил хўжалик юритувчи субъектдир.**”^{*} деб таъриф берилган.

Қашқадарё вилояти Яккабоғ туман “Соҳибқирон” ширкат хўжалиги устав жамғармаси

Инсерт жадвалининг тузилиши ва уни тулдириш қоидаси билан танишадилар.

Инсерт жадвали:

- маълумотларни системалаштиришни (мустақил ўқиш/ маъруза эшитиш жараёнида олинган), уни тасдиқлаш, аниқлаштириш ёки рад этиш; қабул қилинаётган маълумотнинг тушунарлилигини назорат килиш, аввал эгалланган маълумотни янгиси билан боғлаш қобилиятларини шакллантиришни таъминлайди;
- ўқув маълумотини мустақил ўргангандан сўнг қўлланилади.

Ўқиш жараёнида олинган маълумотларни индивидуал ҳолда системалаштирадилар;
Матнда қўйилган белгилар асосида жадвал устунларини тўлдирадилар:
“V” - ҳақидаги билимларимга жавоб беради;
“-“ - ҳақидаги билимларимга қарама-қарши;
“+” - янги маълумотлар
“?” – тушунарсиз (аниқлаштириш, тўлдиришни талаб қилади) маълумот.

Инсерт жадвали

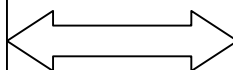
V	+	-	?

Блиц-сўров саволлари:

1. Меҳнат ресурслари деганда нимани тушунасиш?
2. Меҳнат ресурслари ўз ичига нималарни қамраб олади?
3. Республикамизда меҳнат ресурслари билан таъминланганлик даражаси қандай ҳолатда?
4. Меҳнат ресурсларидан фойдаланиш даражаси кўрсаткичларини айтиб ўтинг.
5. Меҳнат ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўналишлари қишлоқ хўжалигида қандай аҳамият касб этади?
6. Қишлоқ меҳнат бозорининг тўйинганлик даражаси бугунги кунда қандай? Фикрингизни тушунтиринг.
7. Меҳнат унумдорлиги деганда нимани тушунасиш?

Мехнат унумдорлиги атамаси фақат яратилган (сотилган) маҳсулот (хизматлар) ҳажминигина ўз ичига олади, ҳолбуки, унумдорлик атамаси қўшимча равишда меҳнат натижаларида буюмлашган меҳнатнинг тежалишини ёки ортиқча сарфланишини ҳисобга олади.

Мехнат унумдорлиги маҳсулот ҳажмининг иш вақтига нисбати (M/T) билан ва аксинча, иш вақтининг маҳсулот ҳажмига нисбати (T/M) меҳнат сиғими билан аниқланади, яъни мазкур тушунча тўғридан-тўғри алоқвани ҳам, аксинча алоқани ҳам акс эттиради.

Унум маҳсулот массасининг ходимлар сонига (L) билан ифдаланган иш вақтига муносабатидир M/L , яъни у фақат тўғридан тўғри алоқада намоён бўлади. Унум маҳсулот ҳажмининг умуман иш вақтига эмас, балки бевосита ходимга нисбатини кўрсатади.

Олинган натижа ва муайян маҳсулот ишлаб чиқаришга иш вақти сарфланиши ўртасидаги нисбат меҳнат унумдорлиги тушунчаси билан тавсияланади. Бу нисбат:

$$P_t = M / T \quad (1)$$

формула билан ифодалангани мумкин.

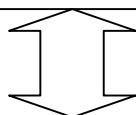
Бунда: P_t — меҳна унумдорлиги, M — ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажми; T — барча маҳсулот ишлаб чиқарилишига сарфланган вақт.

Мехнат унумдорлиги жами (жонли ва ўтмиш) мехнат сарфлари бўйича ҳисоблаб чиқилса ижтимоий мехнат унумдорлигини билдиради. У

$$P_0 = M / T_1 + T_2 \quad (2)$$

формуласи бўйича аниқланади.

Бунда, P_0 – ижтимоий мехнат унумдорлиги; T_1 – жонли мехнат сарфлари; T_2 – ўтмиш ёки сингдирилган мехнат сарфлари.

Мехнат унумдорлигини ҳисоблаб чиқиш учун фақат жонли мехнат сарфларидан фойдаланилса, бундай кўрсаткич индивидуал мехнат унумдорлиги дейилади. Вақт ёки ишлайдиган миқдори сарфлари жонли мехнат сарфлари бўлади. Индивидуал (якка) мехнат унумдорлиги

$$P_i = M / T_1 \quad (3)$$

Формуласи бўйича ҳисоблаб чиқилади.

12-илова (9.1.)

Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурсларидан фойдаланиш даражаси ва самарадорлигини ошириш йўналишлари қўйидагиларни ўз ичига олади:

- қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурслари малакасини ошириш;
- қишлоқ хўжалигида банд ходимларнинг даромади бошқа соҳаларда банд бўлганлар даромадидан паст бўлмаслигини таъминлаш;
- қишлоқ хўжалиги меҳнат ресурсларининг иш қуроллари билан қуролланиш даражасини ошириш, замонавийлаштириш;
- қишлоқ хўжалигида мулкӣ муносабатларин янада ривожлантириш.
- қишлоқ жойларда молия, кредит тизими, солиқ тизими ва бошқа кўплаб иқтисодий дастакларнинг ривожланишини таъминлаш.

13-илова (9.1.)

Ўз-ўзини текшириш ва назорат учун саволлар (Ўқитувчи варианты):

1. Мехнат унумдорлиги топишнинг формуласини келтиринг.
2. Қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигини оширишнинг қандай йўналишларини биласиз? Фикрингизни изоҳланг.
3. Мехнат ресурсларидан фойдаланиш даражасини ошириш ва меҳнат унумдорлигини ошириш учун қишлоқ хўжалигида қандай оптимал усул қўлланилгани маъқул? Нега?
4. Қишлоқ хўжалигида банд аҳоли малакасини ошириш бўйича қандай таклифлар билдирасиз?
5. Қишлоқ меҳнат бозори инфратузилмасини ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг илғор жаҳон тажрибаларидан мисоллар келтиринг. Улардан республикаимиз қишлоқ хўжалигида фойланиш мумкинми? Қандай қилиб?

10–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИНГ МОДДИЙ-ТЕХНИКА РЕСУРСЛАРИ

10.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати:</i> 2 соат	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Мавзуй – кўргазмали маъруза (1-машғулот)
<i>Мавзу режаси</i>	1.Агросаноат мажмуасининг моддий-техника ресурслари тушунчаси, моҳияти ва аҳамияти. 2.Асосий фондлар ва улардан фойдаланиш кўрсаткичларини аниқлаш. 3.Айланма маблағлар ва уларнинг самарадорлиги. 4.Асосий фондлар ва айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Агросаноат мажмуасининг моддий-техника ресурслари тушунчаси, унинг моҳияти, асосий фондлар ва уларни фойдаланиш кўрсаткичлари, айланма маблағлар ҳамда улардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари ҳақидаги билим ва кўрикмаларни чуқурлаштириш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Моддий-техника ресурслари ҳақида тўлиқ маълумот бериш; • Асосий фондлар ҳақида тушунча бериш; • Асосий фондлар самарадорлигини оширишда мавжуд бўлган назарий муаммоларини ёритиш; • Айланма маблағлар ва улардан фойдаланиш йўллари ҳақида ахборот бериш; • Асосий фондлар ва айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлиги ошириш йўллари таъкидлаб ўтиш.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Моддий-техника ресурслари ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўлиш; • Асосий фондлар ҳақида тушунчага эга бўлиш; • Асосий фондлар самарадорлигини оширишда мавжуд бўлган назарий муаммоларини ёрита олиш ва уларнинг ечимларини топа билиш; • Айланма маблағлар ва улардан фойдаланиш йўллари ҳақида ахборотга эга бўлиш; • Асосий фондлар ва айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлиги ошириш йўллари ҳақида билиб олиш.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (таркатма материал).
<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

**«Агросаноат мажмуасининг моддий-техника ресурслари» мавзуси бўйича маъруза
машғулотининг технологик харитаси**

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
1-босқич. Мавзуга кириш (10 минут)	1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, маъруза режаси билан таништиради ва унинг мақсади, ўқув фаолияти натижаларини баён қилади. Талабаларни баҳолаш мезонлари билан таништиради (1-илова). 1.2. ЗХУ жадвалини экранга чиқаради ва у билан ишлашни шархлайди (2-илова). Жадвални дафтарларга кўчириб чизишни ва 2 устунини тўлатиш вазифасини беради. 1.3. Уйда ўқиш вақтида матнни четига қилинган белгилар ёрдамида қуйидаги саволларга жавоб беришни таклиф қилади: • Нимани улар билиб олдилар? • Нимани тушунмадилар? • Яна қандай қўшимча ахборот керак? Жавоблардан келиб чиққан холда жадвалнинг 3 ва 4 устунларини таянч ибораларининг номерини қўйиб тўлатишни айтади. (3-илова)	Тинглайдилар, ёзадилар. ЗХУ жадвалини чизишади, 2 устунга маъруза режаси саволларини ёзадилар Жавоб берадилар, Жадвалнинг 3 ва 4 устунларини тўлдирадилар
2-босқич. Асосий бўлим (65 минут)	2.1.Талабаларни ихтиёрий холда 3та кичик гуруҳларга бўлади ва вазифа беради: а) Гуруҳ номерига мос холда мавзу фрагменти бўйича ЗХУ жадвалининг 4- устундаги информацияни индивидуал таҳлил қилиш: 1- гуруҳ 1-саволни; 2-гуруҳ 2- саволни; 3- гуруҳ 3- саволни. б) Қийинчилик туғдирган тушунчаларни умумлаштириш; в) Мавжуд ҳар қандай манбалардан фойдаланиб, жавобларни биргаликда тайёрлаш; г) Иш натижаларини презентацияга тайёрлаш – мавзунинг ушбу саволи бўйича презентация қоғозида жавобларни ЗХУ жадвалида расмийлаштириш. Гуруҳларда иш бошланганини эълон қилади. 2.2. Презентация ва муҳокама жараёнини ташкил қилади. 2.3. Жавобсиз қолган саволларни ёритиб беради 2.4.ҳар бир савол якунида: • ўзлаштириш даражасини аниқлаш мақсадида «Нимани билиб олдик?» деб савол беради. • Блиц –сўров ўткази. 2.5. Ўқув фаолият натижаларини умумлаштиради, ЗХУ индивидуал жадвалининг 5 устунини тўлатишни таклиф қилади	Гуруҳларда ишлайдилар: -ҳар бир гуруҳ аъзоси ўз жадвалининг 4 устуни-даги таянч ибораларни ўқийди; -гуруҳ сардори 4 устун саволларини тузишни ташкиллаштиради; -коллектив равишда муҳокама қиладилар, жавобларни топадилар ва ЗХУ нинг 5-устунига ёзадилар; -жавобларни презентация қоғозига ёзадилар -гуруҳ сардорлари ЗХУ жадвали тўлатилган қоғозни доскага ёпиштириб саволлари бўйиша шархлайдилар; саволларга жавоб бера-дилар, фикрларини асослайдилар; Эшитадилар

		Жавоб берадилар ЗХУ нинг 5 устунини тўлатадилар
3-босқич. Яқунловчи (10 минут)	3.1. Мавзу бўйича яқунловчи хулоса қилади. 3.2. Талабалар фаолияти таҳлил қилинади ва баҳоланади 3.3. Мавзу бўйича мустақил ўрганиш учун ўз-ўзини синаш саволларига оғзаки жавоб бериш вазифасини беради. (4-илова)	Эшитадилар Саволлар берадилар Ёзиб оладилар

1-илова (10.1.)

Гуруҳлар фаолиятини баҳолаш мезонлари

Гуруҳлар	Жавобнинг тўлалиги (1,0)	Тақдимотнинг кўргазмалилиги (0,5)	Гуруҳ иштирокчилари- нинг фаоллиги (0,5)	Балларнинг умумий ҳажми	Баҳоси
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					
3-гуруҳ					

Ҳар бир гуруҳ бошқа гуруҳнинг тақдимотини белгиланган кўрсаткич ва мезонлар асосида баҳолайди. Гуруҳга қўйилган баҳо – гуруҳдаги ҳар бир талабанинг баҳоси ҳисобланади.

1,5 – 2 балл - «аъло»

1,0 – 1,4 балл - «яхши»

0,5 – 0,9 балл - «қониқарли»

0 - 0,4 балл - «қониқарсиз»

2-илова (10.1.)

З Х У техникасини қўллаб ишлаш қоидалари

1. Матнни Инсерт техникасидан фойдаланиб ўқинг.

2. Олинган маълумотларни индивидуал равишда тизимлаштиринг – матнда қилинган белгилар асосида жадвалга жойлаштиринг.

З Х У Жадвали (Биладан, билишни хоҳлайман, билиб олдим.)

№	Мавзу саволи	биладан	Билишни хоҳлайман	Билиб олдим
1	2	3	4	5
1				
2				
3				

Таянч иборалар

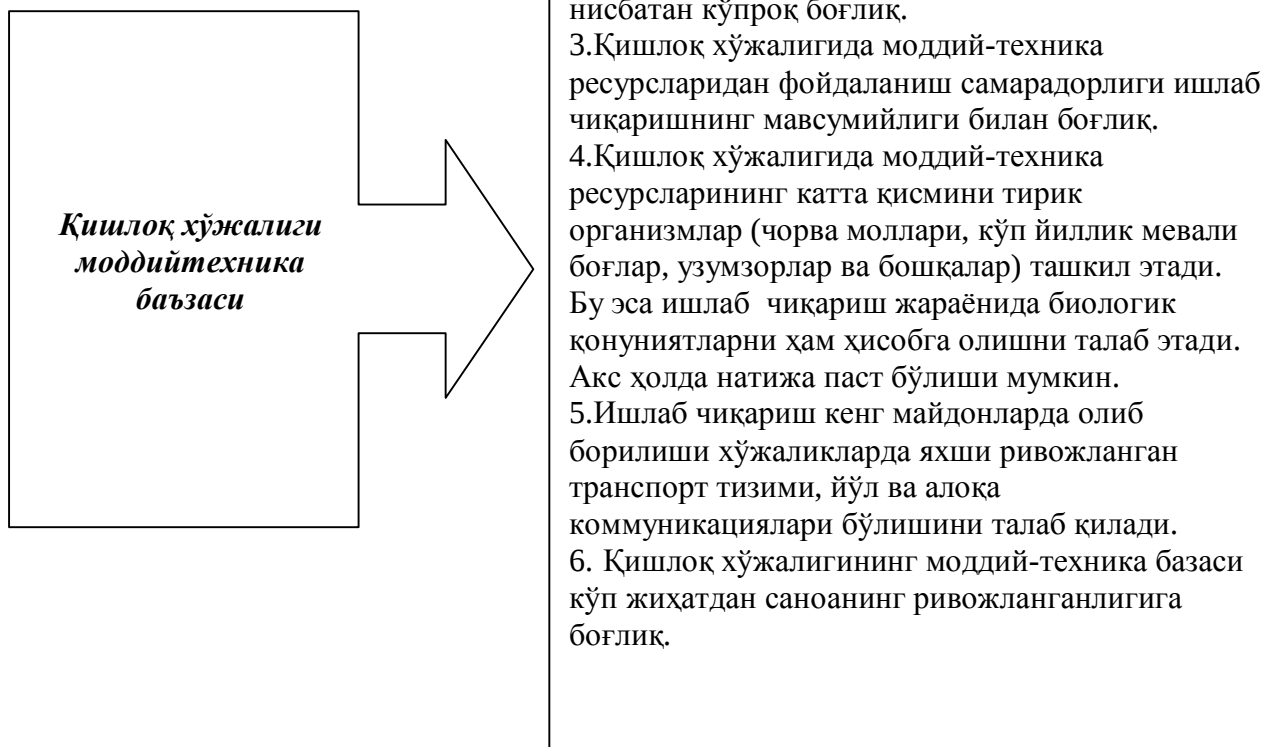
1.	Меҳнат ресурслари	16.	Агросаноат мажмуаси таркиби
2.	Меҳнатни куrollаниш даражаси	17.	Агросаноат мажмуасининг соҳалари
3.	Миграция	18.	Инфратузилма
4.	Меҳнат унумдорлиги	19.	Ишлаб чиқариш инфратузилмаси
5.	Ишбилармонлик	20.	Ижтимоий инфратузилмаси
6.	Ер ва сув фонди	21.	Иқтисодий қонунлар
7.	Механизациялаштириш	22.	Иқтисодий муҳит
8.	Химиялаштириш	23.	Ҳудуд иқтисодиёти
9.	Автоматлаштириш	24.	Тармоқларнинг мутаносиб ривожланиши
10.	Баҳолар паритети	25.	Ижтимоий масалалар
11.	Агросаноат мажмуасига кировчи тармоқларни мутаносиб ривожлантириш	26.	Аҳоли турмуш даражаси
12.	Маҳсулот сифати	27.	Иқтисодий самара
13.	Агросаноат интеграцияси	28.	Ижтимоий самара
14.	Аграр сиёсат	29.	Ишлаб чиқаришни интенсивлаштириш
15.	Агросаноат мажмуаси	30.	Барқарор иқтисодий ривожланиш

Ўз-ўзини синаш учун саволлар

1. Ресурс тушунчасига таъриф беринг.
2. Қишлоқ хўжалиги моддий-техника ресурсларига нималарни киритиш мумкин?
3. Асосий фондлар деганда нимани тушунаси?
4. Қишлоқ хўжалигида асосий фондлардан фойдаланиш кўрсаткичлари бугунги кунда қандай?
5. Асосий фондлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари тўғрисида сўзлаб беринг.
6. Қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасининг таркибига нималар киради?

Визуал материаллар

1-слайд (10.1)

2-слайд (10.1)

Асосий фондларнинг янгиси эскисига нисбатан арзонга ишлаб чиқарилганда маънавий эскиришни куйидагича ҳисоблаш қабул қилинган.

$$АФ_{мэ1} = \frac{АФ_{бк} - АФ_{тк}}{АФ_{бк}} \times 100$$

Бунда: АФ_{мэ1} – асосий фондларнинг маънавий эскириши (эскисига нисбатан орзонроқ бўлган янгиси яратилганда)

АФ_{бк} – асосий фондларнинг баланс қиймати, сўм;

АФ_{тк} – асосий фондларнинг тиклаш қиймати, сўм.

Асосий фондларнинг маънавий эскириши уларни унумдорлиги сабабли юз берганда уни қуйидагича аниқлаш мумкин.

$$АФ_{мэ2} = \frac{ЯАФ_{му} - АФ_{му}}{ЯАФ_{му}} \times 100$$

Бунда: АФ_{мэ2} – асосий фондларнинг маънавий эскириши (эскисига нисбатан унумлироғи яратилганда)

ЯАФ_{му} – янгидан яратилган асосий фондларнинг унумдорлиги

АФ_{му} – ишлаб турган (амалдаги) асосий фондларнинг унумдорлиги

Асосий фондларнинг янгиланиш даражаси қуйидагича аниқланади.

$$Кя = \frac{АФя}{АФйок}$$

Бунда: Кя – асосий фондларнинг янгиланиш коэффициенти

АФя – йил давомида янгидан жалб этилган асосий фонд қиймати, сўм

АФ йок – асосий фондларнинг йил охиридаги қиймати, сўм

Умумий йиллик амортизация нормаси қуйидагича аниқланади:

$$Ан = \frac{Б + К + Д - Л}{Б \times N} \times 100$$

Бунда: Ан – умумий йиллик амортизация нормаси, %;

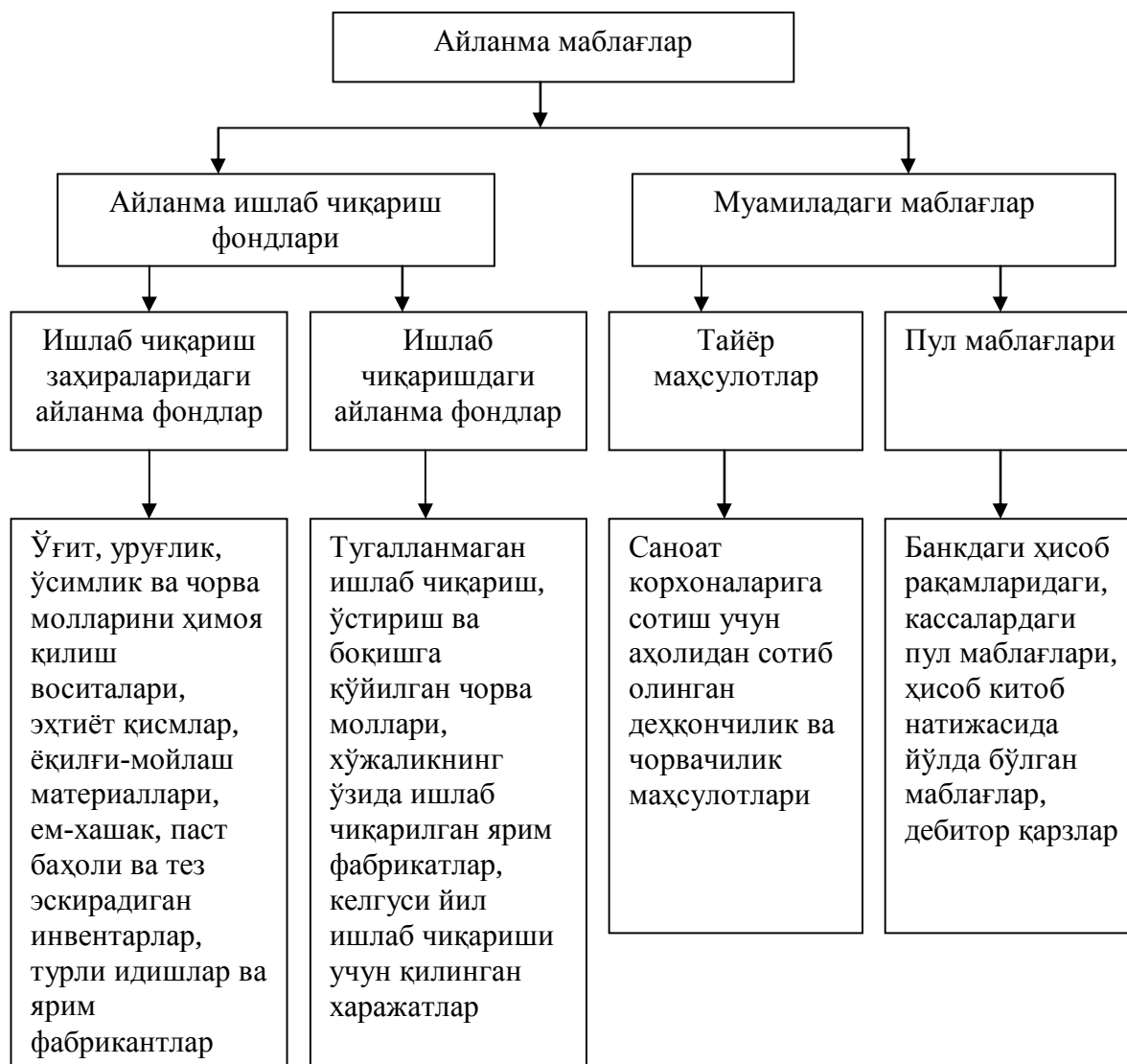
Б – асосий фондларнинг дастлабки ёки баланс қиймати, сўм;

К – асосий фондларни капитал таъмирлаш харажатлари, сўм;

Д – асосий фондларни тугатишдаги харажатлар, сўм;

Л – асосий фондларни тугатишдан олинган даромад, сўм;

N – асосий фондларнинг ўртача хизмат қилиш муддати, йил.

11–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ҲАРАЖАТЛАРИ ВА МАҲСУЛОТ ТАННАРХИ

11.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати: 4 соат</i>	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Шарҳловчи (кўргазмали) маъруза (1-машғулот) Мавзуй маъруза (2-машғулот)
<i>Мавзу режаси</i>	1-маъруза 1.Ишлаб чиқариш харажатлари тушунчаси, моҳияти. 2.Таннарх тушунчаси, унинг моҳияти. 3.Қишлоқ хўжалигида маҳсулотлар таннархини ҳисоблаш тартиби. 2-маъруза 1.Агросаноат мажмуасида маҳсулотлар ва хизматларнинг ҳозирги даражаси. 2.Маҳсулотлар ва хизматлар таннархига таъсир қилувчи омиллар 3.Маҳсулотлар ва хизматлар таннархини пасайтириш йўллари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Ишлаб чиқариш харажатлари, таннарх тушунчаси, қишлоқ хўжалиши маҳсулотлари таннархини ҳисоблаш тартиби, АСМ маҳсулотлари ва хизматларнинг ҳозирги даражаси, маҳсулотлар ва хизматлар таннархига таъсир қилувчи омиллар ҳақида тушунча бериш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Таннарх ҳақида тўлиқ маълумот бериш; • Ишлаб чиқариш харажатлари ҳақида тушунча бериш; • Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини ҳисоблашда мавжуд бўлган назарий муаммоларини ёритиш; • Агросанот мажмуасида маҳсулотлар ва хизматларнинг ҳозирги даражаси ҳақида тушунча бериш; • АСМ маҳсулотлари таннархига таъсир этувчи омилларни таъкидлаб ўтиш; • Маҳсулотлар ва хизматлар таннархини пасайтириш йўллари айтиб ўтиш.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Таннарх ҳақида тўлиқ маълумот берилади; • Ишлаб чиқариш харажатлари ҳақида тушунчага эга бўлинади; • Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини ҳисоблашда мавжуд бўлган назарий муаммолари ҳақда ахборотга эга бўлинади ва уларни бартараф этиш йўллари изланади; • Агросанот мажмуасида маҳсулотлар ва хизматларнинг ҳозирги даражаси ҳақида тушунча олинади; • АСМ маҳсулотлари таннархига таъсир этувчи омилларни таъкидлаб ўтилади; • Маҳсулотлар ва хизматлар таннархини пасайтириш йўллари билиб олинади.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, ақлий ҳужум, «ўзи ўрганиб, ўзгага ўргатиш», намойиш этиш, зигзаг техникаси
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар органайзерлар, ҳар бир талаба учун маъруза матнлари.
<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.

<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуаси тармокларида ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулот таннархи» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

<i>Фаолият босқичлари</i>	<i>Фаолиятнинг мазмуни</i>	
	<i>Ўқитувчи</i>	<i>Талабалар</i>
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Мавзунинг номи, мақсади, кутилажак натижаларини эълон қилади. 1.2. Ўқув машғулотининг шакли, ўтказилиш тартибини тушунтиради ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (1-илова). 1.3. Мавзу бўйича маъруза матнларини тарқатади (ҳар бир талабага). 1.4. Мавзунинг режаси ва асосий тушунчаларини эшиттиради ва қисқача изоҳ беради: <i>1. Ишлаб чиқариш харажатлари тушунчаси, моҳияти.</i> <i>2. Таннарх тушунчаси, унинг моҳияти.</i> <i>3. Қишлоқ хўжалигида маҳсулотлар таннархини ҳисоблаш тартиби.</i>	Тинглайдилар. Машғулот режасини ёзиб оладилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Ақлий ҳужум методи орқали талабаларни фаоллаштиради. Берилган саволга ўйлаб жавоб беришни таклиф қилади (жавоблар 1-2 сўздан иборат бўлиши кераклигини эслатади): - Таннархга қандай омиллар таъсир қилади? Бир талабага жавобларни доскада ёзиб боришни таклиф қилади. Фикр билдириш тўхтатилади ва жавоблар таҳлил қилинади (15 дақиқа). 2.2. Талабаларни учта кичик гуруҳларга бўлади. Машғулотнинг ўтказилиш тартибини яна эслатади. Ўқув машғулоти «ўзи ўрганиб, ўзгага ўргатиш», яъни ҳамкорликда ўрганиш принципи асосида ўтказилишини айтади (Зигзаг. 2-илова). 2.3. Гуруҳларга эксперт варақларини, шу билан бирга ҳар бир талабага геометрик шакл тарқатади ва фаолиятларини ташкил қилади (геометрик шаклларни вақтинча бир жойга қўйишларини, вақти келганда ундан фойдаланишларини айтади) (3-илова). Гуруҳларда ишни ташкил қилади. (матнни ўрганиб, муҳокама қилишга 15 дақиқа беради). 2.4. Доира олган талабалар 1-стол, учбурчак шаклини олганлар 2-стол ва тўртбурчак олганлар 3-стол атрофига ўтиришларини айтади. Ҳар хил гуруҳлардан тўпланган талабалар ўз саволларини бошқа талабаларга ёритишини тушунтиради. Ўзаро ўргатиш жараёни бошланади (15 дақиқа). Талабалар фаолиятини кузатади, уларни	Саволни муҳокама қилиб, уларга жавоб беради. Гуруҳлар фаолиятни ташкил қиладилар. Матнларини ўқиб, саволларга жавоб топадилар. Маълумотни муҳокама қилиб, фикр алмашиб, системалаштирадилар. Формат қоғозига схема тарзида туширадилар. Талабалар белгиланган стол атрофига

	йўналтиради, маслаҳатлар беради. 2.5. Талабаларни узларини дастлабки жойларига, стол атрофига келиб ўтиришларини айтади. 2.6. Тақдимот бошланишини эълон қилади. Ҳар бир гуруҳдан 3 тадан талаба чиқиб, фаолият натижаларини тақдим қилишларини айтади. Тақдимот учун ҳар бир гуруҳга 8 дақиқадан вақт ажратади. Йўналтирувчи, маслаҳатчи сифатида иштирок этади. Жавобларни аниқлаштиради, тўлдиради, изоҳ беради ва тузатишлар киритади. 2.7. Ҳар бир гуруҳ тақдимои охирида эксперт саволлари бўйича хулосалар қилади. 2.8. Гуруҳлар ўзаро бир-бирларини баҳолашларини эслатади.	ўтириб, бир-бирига жавобларни тушунтирадилар. Дастлабки жойларига келиб ўтирадилар. Тайёр маълумотни тақдим этиш учун чизмалар органайзерлар ишлаб чиқади. Гуруҳ сардорлари тайёр маълумотларни тақдим этадилар. Бошқа гуруҳ аъзоларининг берган саволларига жавоб беради. Бир-бирларини баҳолайдилар.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзунинг бўйича якуний хулоса қилади. 3.2. Гуруҳларга ўзаро қўйган баҳоларини эълон қилади. Ўқув машғулоти натижаларини шарҳлайди. 3.3. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: (1) мавзунинг кейинги машғулоти режаси саволларига тайёрланиб келиш; (2) назорат саволларига оғзаки жавоб бериш (4-илова).	Эшитадилар. Вазифани ёзиб оладилар.

«Агросаноат мажмуаси тармоқларида ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулот таннархи» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулоти)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Мавзунинг номи, мақсади, кутилажак натижаларини, ҳамда режасини эслатади. 1.2. Кўриб чиқилган ва ўрганилиши лозим бўлган асосий тушунча ва таянч ибораларни эслатади. 1.3. Ўқув машғулоти охирида мавзу бўйича тест ўтказилишини эълон қилади.	Тинглайдилар. Ёзиб оладилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Бугунги ўқув машғулотида кўриб чиқилиши лозим бўлган режа саволларини эслатади: 1. Агросаноат мажмуасида маҳсулотлар ва хизматларнинг ҳозирги даражаси. 2. Маҳсулотлар ва хизматлар таннархига таъсир қилувчи омиллар. 3. Маҳсулотлар ва хизматлар таннархини пасайтириш йўллари. 2.2. Савол-жавоб техникасидан фойдаланган	Эшитадилар. Саволларга жавоб берадилар. Муҳокама

	ҳолда мустақил иш учун берилган савол ва вазифаларни муҳокама қилишни таклиф қилади. (4-илова) Жавобларни тўлдиради, ва иштирокчиларни баҳолайди. 2.3. Инсон ресурсларини бошқариш хусусиятларини слайдда намоиш этиб, шарҳлайди. 2.4. Тарқатма материал тарқатади ва уни диққат билан ўқиб чиқиб, жадвални тўлдиришни таклиф қилади. Қуйидаги саволга жавоб бериб, ФСМУ жадвалини тўлдиришни айтади: - Маҳсулот таннархини пасайтириш омиллари нималардан иборат? (5-илова) Талабалар фаолиятини кузатади, йўналтиради, маслаҳатлар беради. 2.5. Жадвалларда берилган фикрларни талабалар билан муҳокама қилади. 2.6. Барча фикрларни умумлаштириб, Ташкилотлар социологияси ҳақида маълумот беради (слайд).	қилади-лар. Эшитадилар, ёзиб оладилар. Тарқатма материални ўрганиб чиқиб, берилган саволга жавобларни жадвалда қайд қиладилар. Билдирган фикрларини изоҳлайдилар. Эшитадилар, ёзиб оладилар.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзунини умумлаштиради, умумий хулосалар қилади, якуни ясайди. 3.2. Ўқилган мавзу бўйича тест ўтказди. 3.3. Ўзаро қўйилган баҳоларни эълон қилади. Ўқув натижаларини изоҳлайди. 3.4. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради. Кейинги ўтиладиган мавзу бўйича маъруза матнларини тарқатади ва уни инсерт техникасини қўллаб, ўрганиб чиқишни ўқтиради.	Эшитадилар. Тест саволларига жавоб беришади. Вазифани ёзиб оладилар.

1-илова (11.1.)

Маъруза машғулотида талабалар фаолиятини баҳолаш кўрсаткичлари ва мезонлари

1,5 – 2 балл - «аъло»
1,0 – 1,4 балл - «яхши»
0,5 – 0,9 балл - «қониқарли»
0 - 0,4 балл - «қониқарсиз»

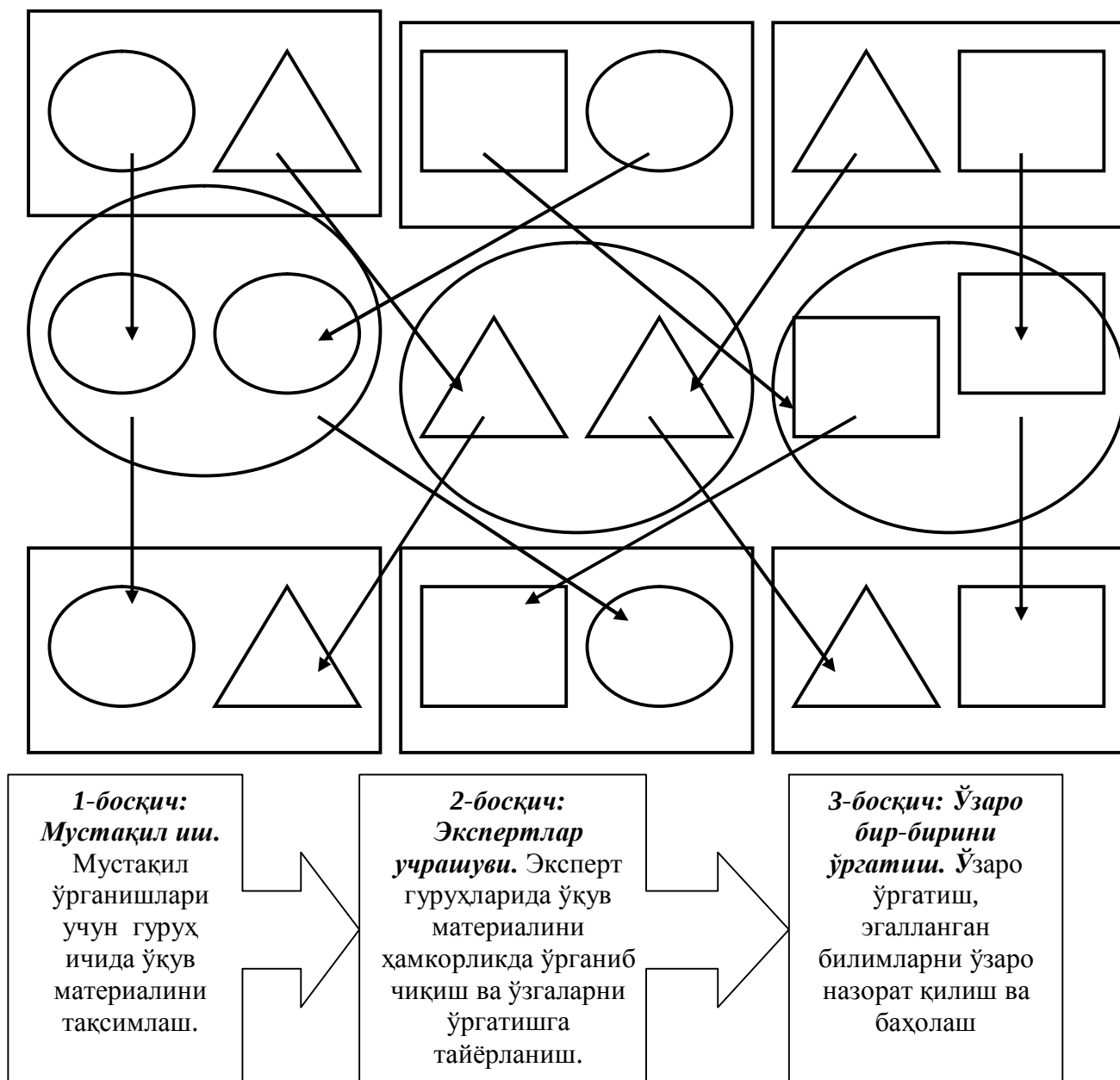
Эксперт гуруҳлари иш натижаларини баҳолаш мезонлари

Мезонлар	Макс. балл	Гуруҳ фаолияти натижаларини баҳоси		
Маълумотнинг тўлалиги	1,0			
Маълумотнинг аниқ, чизмалар тарзда тақдим этилганлиги	0,5			
Гуруҳ иштирокчиларининг фаоллиги (тўлдириш, саволлар бериш, жавоблар бериш)	0,5			
Балларнинг максимал ҳажми	2			

«Зигзаг» техникаси

Ўзаро ўқитиш ягона тамойилга асослангандир: ўқув гуруҳи кичик гуруҳларга бўлинади. Ҳар бир гуруҳ аъзоси ўрганилаётган мавзунинг маълум соҳаси бўйича эксперт бўлади ва бошқаларга ўргатади.

Ҳар бир гуруҳнинг асосий мақсади: ҳар бир талаба мавзунини тўлиқ ўзлаштириши керак.

Эксперт варағи №1

Таннарх тушунчаси, унинг моҳияти

- 1.Маҳсулотни ишлаб чиқариш таннархи.
- 2.Маҳсулот бирлигининг тўлиқ таннархи.
- 3.Индивидуал ва тармоқ таннархи.

Эксперт варағи №2

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини ҳисоблаш тартиби

- 1.Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг таннархи тушунчаси.
- 2.Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини ҳисоблаш йўллари.
- 3.Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини ҳисоблашни такомиллаштириш йўллари.

Эксперт варағи №3

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини пасайтириш йўллари

- 1.Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини пасайтиришнинг зарурати.
2. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини пасайтиришда таъсир қиладиган омиллар ва уларни бартараф этиш йўллари.
- 3.Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархини пасайтиришнинг оптимал йўллари.

Ўз-ўзини текшириш ва баҳолаш учун назорат саволлар ва вазифалар:

1. Таннарх тушунчаси нимани англатади?
2. Таннархнинг моҳияти ва аҳамияти.
3. Таннархнинг қандай турлари мавжуд?
4. Тўлиқ таннарх.
5. Ишлаб чиқариш таннархи.
6. Қишлоқ хўжалигида маҳсулотлар таннархи қандай усуллар орқали ҳисобланади?
7. Қишлоқ хўжалигида маҳсулот бирлигининг таннархини пасайтиришга қандай омиллар таъсир этади?
8. Қишлоқ хўжалигида иш бирлигининг таннархини пасайтиришга қандай омиллар таъсир этади?
9. Ўсимликчиликда маҳсулотлар таннархини аниқлаш тартиби.
10. Чорвачиликда маҳсулотлар таннархини аниқлаш тартиби.

Қуйидаги жадвални тўлдиринг:

ТАШКИЛОТ	
Иқтисодий нуқтаи назардан	Ижтимоий нуқтаи назардан

Тарқатма материалнинг тахминий нусхаси
ФСМУ технологияси

- (F)** – Фикрингизни баён этинг.
- (C)** – Фикрингиз баёнига бирон сабаб кўрсатинг.
- (M)** – Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.
- (U)** – Фикрингизни умумлаштиринг.

Ушбу технология тингловчиларни ўз фикрини ҳимоя қилишга,
эркин фикрлаш ва ўз фикрини бошқаларга ўтказишга, очиқ ҳолда
баҳслашишга, эгалланган билимларни таҳлил қилишга, қай
даражада эгаллаганликларини баҳолашга ҳамда
тингловчиларни баҳслашиш маданиятига ўргатади.

Гуруҳлар учун топшириқ

**Агросаноат мажмуасининг самарадорлигини ошириш таннархни пасайтириш ҳисобига амалга оширилиши Сизнинг-ча нотўғрими?
Фикрингизни изоҳланг**

F - Фикрингизни баён этинг.

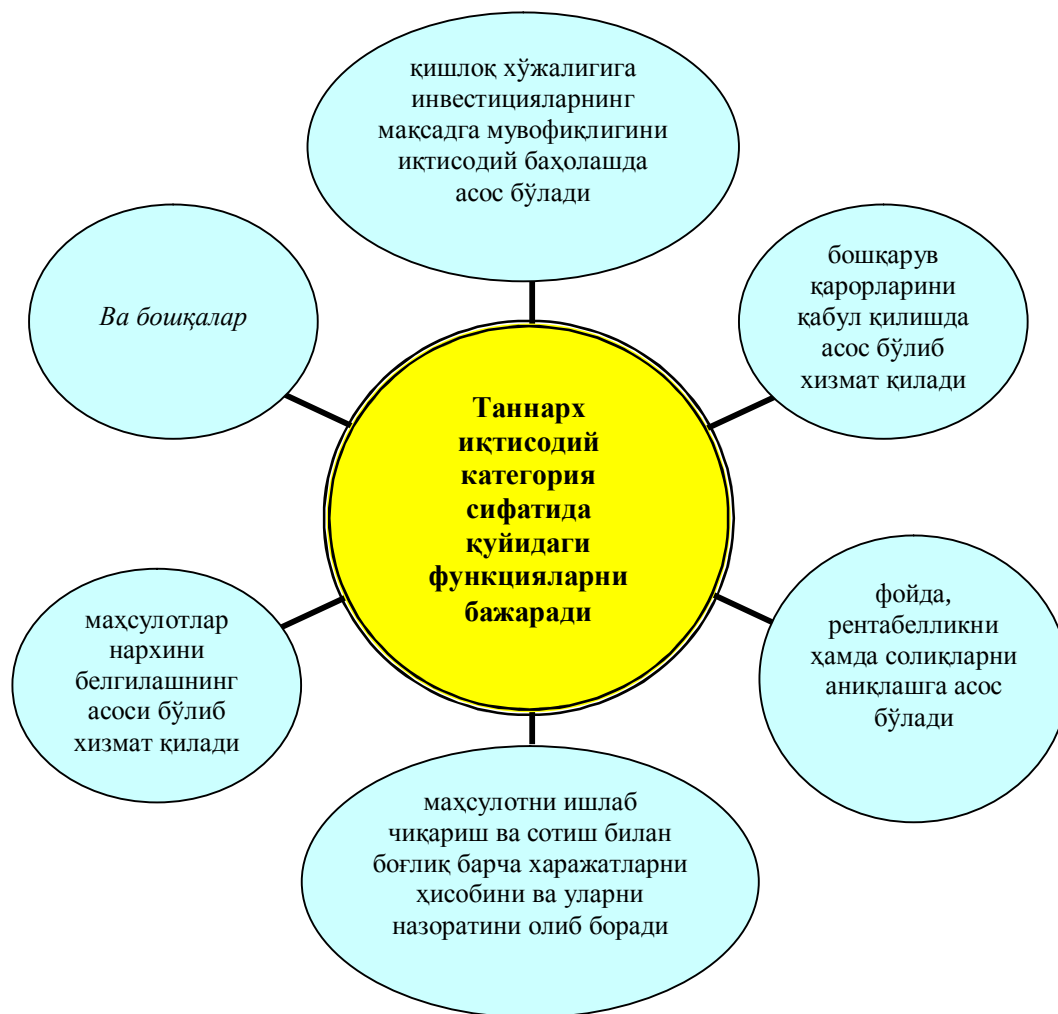
S - Фикрингизни баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

M - Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

U - Фикрингизни умумлаштиринг.

**Қишлоқ хўжалигида маҳсулотлар таннархини белгиловчи
харажатлар турлари**

№	Харажат моддалари	Ўсимликчиликда	Чорвачиликда
1.	Иш ҳақи қўшимчалари билан	+	+
2.	Уруғлик	+	-
3.	Ем-хашак	-	+
4.	Ёқилғи-мойлаш материаллари	+	+
5.	Ўғит	+	-
6.	Зараркунанда ва касалликларга қарши кураш воситалари	+	+
7.	Асосий ишлаб чиқариш воситаларини сақлаш	+	+
8.	Иш ва хизматлар	+	+

12–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ТАРМОҚЛАРИ МАҲСУЛОТЛАРИ НАРХЛАРИ

12.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 2 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулотининг шакли	Маълумотли маъруза
Мавзу режаси	1. Нарх тушунчаси, унинг моҳияти 2. Нархларнинг аҳамияти ва функциялари. 3. Агросаноат мажмуаси тармоқларида нархлар тизими.
Машғулотнинг мақсади: Нарх тушунчаси, унинг аҳамияти ва функциялари, АСМ тармоқларида нархлар тизими ҳақида тушунча бериш.	
Педагогик вазифалар: • “Нарх” ҳақида маълумот бериш; • Нархнинг аҳамияти ва функцияларини ёритиш; • Агросаноат мажмуаси тармоқларида нархлар тизимига баҳо бериш.	Ўқув фаолияти натижалари: • “Нарх” ҳақида маълумотга эга бўлинади; • Нархнинг аҳамияти ва функцияларини ҳақида ахборотга эга бўлинади; • Агросаноат мажмуаси тармоқларида нархлар тизими тўғрисида тушунча олинади.
Таълим методлари	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
Таълим воситалари	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
Таълим шакллари	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуаси тармоқлари маҳсулотлари нархлари» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Мавзунинг номи, мақсади, ўқитиш натижаларини, мавзунинг режасини эълон қилади. 1.2. Гуруҳлар ишини баҳолаш мезонларини эълон қилади (1-илова). Гуруҳлар ўзаро бир-бирларини баҳолашларини ўқтиради. Гуруҳлар олган баҳо, шу гуруҳнинг барча иштирокчиларига қўйилишини айтади.	Тинглайдилар. Ёзиб оладилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Маъруза матнини инсерт техникасини қўллаган ҳолда мустақил ўрганиб чиқиш вазифаси берилганлигини эслатади. Матнни ўқиш жараёнида тегишли жойларга қўйилган муайян белгиларига асосланиб қуйидаги саволларга жавоб беришни таклиф қилади: «Маъруза матнини ўрганиш жараёнида қандай	Саволларга жавоб беради. Асосий тушунча ва

	янгиликларни билиб олдингиз?», асосий тушунча ва ибораларни ажратади ва уларни айтиб чиқишни сўрайди. Доскага ёзиб боради. 2.2. Асосий тушунча ва ибораларга таъриф беришни таклиф қилади. Асосий тушунча ва иборалар бўйича савол-жавоб ўтказди. 2.3. Талабаларни ихтиёрий равишда учта кичик гуруҳларга бўлади. 2.4. Ҳар бир гуруҳ маълум бир савол юзасидан «эксперт» бўлишини айтади (2-илова). Гуруҳларга эксперт варақларини тарқатади ва шу эксперт варақлари бўйича ишлашларини тушунтиради. Тайёр ишларини формат қоғозларига туширишни уқтиради. Гуруҳлар ишини ташкил қилади, кузатади, йўналтиради ва маслаҳатлар беради. 2.4. Такдимот бошланишини эълон қилади. Такдимот жараёнида гуруҳлар ишини муҳокама қиладилар, камчиликлари бўлса тўлдиради, хатоларини тузатади. Ҳар бир гуруҳ такдимотидан сўнг такдим этилган маълумотни умумлаштиради.	ибораларни айтиб чиқади. Таъриф беришга ҳаракат қиладилар. Ихтиёрий равишда гуруҳларга бўлинадилар ва фаолиятни бошлайдилар. Эксперт варақлардаги саволларга жавоб топадилар, ўзаро фикр алмашадилар, намоёниш этиш лозим бўлган материалларни формат қоғозига ёзадилар (20 дақ.). Гуруҳдан бир иштирокчи чиқиб намоёниш этишга тайёрлаган материалларини доскага илади ва такдимот қилади.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзунинг дастлабки учта саволини умумлаштиради, хулосалар қилади ва якун ясайди. 3.2. Гуруҳларга ўзаро баҳолаш натижаларини эълон қилишни таклиф қилади. Фаол иштирок этган талабаларни ҳамда суст қатнашган талабаларни ҳам қайд этиб ўтади. 3.3. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: (1) назорат саволларига оғзаки жавоб бериш (3-илова); (2) кейинги мавзунинг 3 та саволига тайёрланиб келиш.	Баҳоларни эълон қиладилар. Вазифани ёзиб олади.

Гуруҳларнинг билим ва кўникмаларини баҳолаш мезонлари

Топшириқлар, баҳолаш кўрсаткичлари ва мезонлари	1- гуруҳ	2- гуруҳ	3- гуруҳ
Максимал балл – 2			
- савол тўлиқ ёритиб берилди (0,5 балл)			
- жавоблар етарли даражада асослаб берилди (0,5 балл)			
- гуруҳ иштирокчиларининг фаоллиги (0,5 балл)			
- берилган саволларга жавоб берди (0,3 балл)			
- регламентга риоя қилди (0,2)			
Жами: (2 балл)			

1,5 – 2 балл - «аъло»
 1,0 – 1,4 балл - «яхши»
 0,5 – 0,9 балл - «қониқарли»
 0 - 0,4 балл - «қониқарсиз»

Эксперт варағи №1***Нарх тушунчаси***

1. Нарх тушунчасига таъриф беринг.
2. Нарх нимани ифодалайди?
3. Нарх қачон шаклланади ва қандай шаклланади?

Эксперт варағи №2***Нархга таъсир этувчи омиллар ва унинг функциялари***

1. Нархга қандай омиллар таъсир қилади?
2. Нархнинг қандай функцияларини биласиз?
3. Талаб ва таклифни нима мувофиқлаштиради? Қандай қилиб?

Эксперт варағи №3***Қишлоқ хўжалигида нархлар тизими***

1. Қишлоқ хўжалигида нархларнинг қандай тизими ва турларини биласиз?
2. Нарх турларининг кўп бўлиши қандай ҳолатларга боғлиқ?
3. Нархларнинг давлат томонидан тартибга солиб турилишининг объектив сабаблари нималардан иборат?

Назорат учун саволлар ва топшириқлар (Ўқитувчининг варианты):

1. “Нарх” тушунчаси нимани англатади?
2. Нархнинг моҳияти ва аҳамияти.
3. Талаб ва таклиф мувозанати.
4. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархларининг шаклланишига таъсир этувчи омиллар.
5. Нархнинг функциялари ва вазифалари нималардан иборат?
6. Иқтисодий асосланган нархлар деганда нима тушунилади?
7. Қишлоқ хўжалигидаги нархлар тизими нималарни кўзда тугади?
8. Нархлар паритети.
9. Нархнинг рағбатлантириш функцияси.
10. Нархнинг тақсимлаш ва қайта тақсимлаш функцияси.
11. Нарх тизими, эластиклик.

ВИЗУАЛ МАТЕРИАЛЛАР

1-слайд (12.1)

Нарх – маҳсулот қийматининг пулда ифодаланишидир. Бу ерда қиймат қонуни амал қилади. Нархнинг талаб ва таклиф асосида қиймат атрофида ўзгариб туриши қиймат қонунининг мазмунини ифодалайди.

2-слайд (12.1)

13–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИДА ФАН, ТЕХНИКА ТАРАҚҚИЁТИ ВА ИНТЕНСИВЛАШТИРИШ

13.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 4 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулотининг шакли	Ахборот – кўргазмали маъруза (1-машғулот) Кўргазмали (визуал) маъруза (2-машғулот)
Мавзу режаси	1-маъруза 1.Иқтисодий ривожлантиришнинг экстенсив ва интенсив йўллари тушунчалари. 2.Интенсивлаштиришнинг иқтисодий моҳияти. 3.Агросаноат мажмуаси тармоқларини интенсив ривожлантиришнинг аҳамияти ва зарурати. 2-маъруза 1.Фан, техника тараққиёти ва интенсивлаштириш. 2.Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг даражаси ва самарадорлигини аниқлаш усуллари. 3.Фан техника тараққиёти ва ишлаб чиқаришни интенсивлаштиришнинг самарадорлигини ошириш йўналишлари.
Машғулотнинг мақсади: Иқтисодий ривожлантиришнинг экстенсив ва интенсив йўллари тушунчалари, АСМ тармоқларини интенсив ривожлантиришнинг аҳамияти, фан-техника тарраққиёти ва интенсивлаштириш кабиларнинг мазмун ва моҳиятини очиб бериш.	
Педагогик вазифалар: • Иқтисодий ривожлантиришнинг экстенсив ва интенсив йўллари тушунчаларини ёритиб бериш; • Интенсивлаштиришнинг иқтисодий моҳияти ҳақида маълумот бериш; • Агросаноат мажмуаси тармоқларини интенсив ривожлантиришнинг аҳамияти ва заруратини тушунириш; • Фан, техника тараққиёти ва интенсивлаштириш муносабатларини ўрганиш; • Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг даражаси ва самарадорлигини аниқлаш усуллари ҳақида ахборот бериш; • Фан техника тараққиёти ва ишлаб чиқаришни интенсивлаштиришнинг самарадорлигини ошириш йўналишлари ҳақида батафсил ахборот бериш.	Ўқув фаолияти натижалари: • Иқтисодий ривожлантиришнинг экстенсив ва интенсив йўллари тушунчаларини англаб олиш; • Интенсивлаштиришнинг иқтисодий моҳияти ҳақида маълумотга эга бўлиш; • Агросаноат мажмуаси тармоқларини интенсив ривожлантиришнинг аҳамияти ва заруратини тушуниб олиш; • Фан, техника тараққиёти ва интенсивлаштириш муносабатларини ўрганиш; • Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг даражаси ва самарадорлигини аниқлаш усуллари ҳақида ахборотга эга бўлиш; • Фан техника тараққиёти ва ишлаб чиқаришни интенсивлаштиришнинг самарадорлигини ошириш йўналишлари ҳақида батафсил ахборот олиш.
Таълим методлари	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари

<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуасида фан, техника тараққиёти ва интенсивлаштириш» мавзуси бўйича маъруза машғулотидаги технологик харитаси (1-машғулоти)

<i>Фаолият босқичлари</i>	<i>Фаолиятнинг мазмуни</i>	
	<i>Ўқитувчи</i>	<i>Талабалар</i>
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, маъруза режаси унинг мақсади, ўқув фаолияти натижаларини билан таништиради. 1.2. Машғулоти саволлари: <i>1. Иқтисодий ривожлантиришнинг экстенсив ва интенсив йўллари тушунчалари.</i> <i>2. Интенсивлаштиришнинг иқтисодий моҳияти.</i> <i>3. Агросаноат мажмуаси тармоқларини интенсив ривожлантиришнинг аҳамияти ва зарурати.</i> 1.3. Машғулотидаги вазифалари ҳақида тўхталиб ўтади: Иқтисодий ривожлантиришда экстенсив ва интенсив йўллари, Интенсивлаштиришнинг иқтисодий аҳамияти ҳамда АСМ тармоқларини интенсив ривожлантиришнинг аҳамиятини очиқ бериш. 1.4. Вазифалари: Иқтисодий ривожлантиришда экстенсив ва интенсив йўллари, Интенсивлаштиришнинг иқтисодий аҳамияти ҳамда АСМ тармоқларини интенсив ривожлантириш тўғрисида маълумотларга эга бўлиш. Фикрларни талқин қилиш.	Тинглайдилар. Тинглайдилар ва ёзиб оладилар Мавзунинг дафтарларига ёзадилар Ўз фикрларини билдирадилар. Берилган маълумотларни ёзиб оладилар, талқин қиладилар ва ўз фикрларини билдирадилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Талабаларни фаоллаштириш мақсадида савол-жавоб ўтказилади: - Иқтисодий ривожлантиришда экстенсив йўлдан фойдаланиш қандай аҳамиятга эга? - Иқтисодий ривожлантиришда интенсив йўлнинг аҳамияти қандай? - Интенсивлаштириш тушунчасига таъриф беринг. - АСМни интенсивлаштириш даражаси ва иқтисодий самарадорлиги ифодаловчи кўрсаткичлардан нималарни биласиз? 2.2. Экранда слайдларни намойиш этиб, мавзунинг биринчи машғулоти режасидаги саволлари асосида тушунтиради (1-слайд). 2.3. Фаоллаштириш мақсадида савол билан муносабат қилади:	Саволларга жавоб беради. Эшитадилар, зарур маълумотларни ёзиб борадилар. Қизиқтирган саволлари юзасидан саволлар берадилар. Саволларга жавоб берадилар. Эшитадилар. Зарур маълумотларни ёзиб борадилар.

	- АСМ ни интенсивлаштириш кўпроқ нималарга эътибор қаратишда бошланади? Фикрингизни изоҳланг. - Қандай ҳолатларда АСМ тармоқларида экстенсив йўллардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ деб ўйлайсиз? - Нега АСМни интенсив ривожлантириш мақсад мувофиқлигича қолмоқда?	
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1.Машғулоти умумлаштиради, хулосалар қилади ва яқун ясайди. 3.2. Савол-жавоб жараёнида фаол иштирок этган талабаларни рағбатлантиради. 3.3.Тест саволлари тарқатади (1-илова) 3.4.Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: маъруза матнини инсерт техникасини қўллаган ҳолда ўрганиб келиш ва семинар машғулотига тайёрланиб келиш.	Тест саволлари учун калитлар жадвали тузиб, тест саволларига жавоб ёзадилар. Вазифани ёзиб олади.

«Агросаноат мажмуасида фан, техника тараққиёти ва интенсивлаштириш» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Машғулоти режаси: 1. <i>Фан, техника тараққиёти ва интенсивлаштириши.</i> 2. <i>Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг даражаси ва самарадорлигини аниқлаш усуллари.</i> 3. <i>Фан техника тараққиёти ва ишлаб чиқаришнинг интенсивлаштиришнинг самарадорлигини ошириш йўналишлари.</i> 1.2. Машғулоти мақсади: Фан-техника тараққиёти ва интенсивлаштириш, қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг даражаси ва самарадорлигини аниқлаш усуллари баён қилиш, фан-техника тараққиёти ва ишлаб чиқаришнинг интенсивлаштиришнинг самарадорлигини ошириш йўналишлари ҳақида қизиқарли ва мазмунли фикрлар билдириш. 1.3. Талабаларни имкон қадар фаолроқ бўлишга чақиради. Баҳолаш мезонлари билан таништиради (2-илова)	Тинглайдилар ва машғулоти режасини дафтарларига ёзадилар Ўз фикрларини билдирадилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1.Талабаларни фаоллаштириш мақсадида савол-жавоб ўтказди: - Фан-техника тараққиёти бугунги кунда қандай аҳволда? - Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришда даражасини аниқлашнинг зарурати нимада деб биласиз? - Сизнинг-ча қасаба уюшмаларининг вазифаси	Саволларга жавоб беради. Эшитадилар, зарур маълумотларни ёзиб борадилар. Қизиқтирган саволлари юзасидан саволлар берадилар.

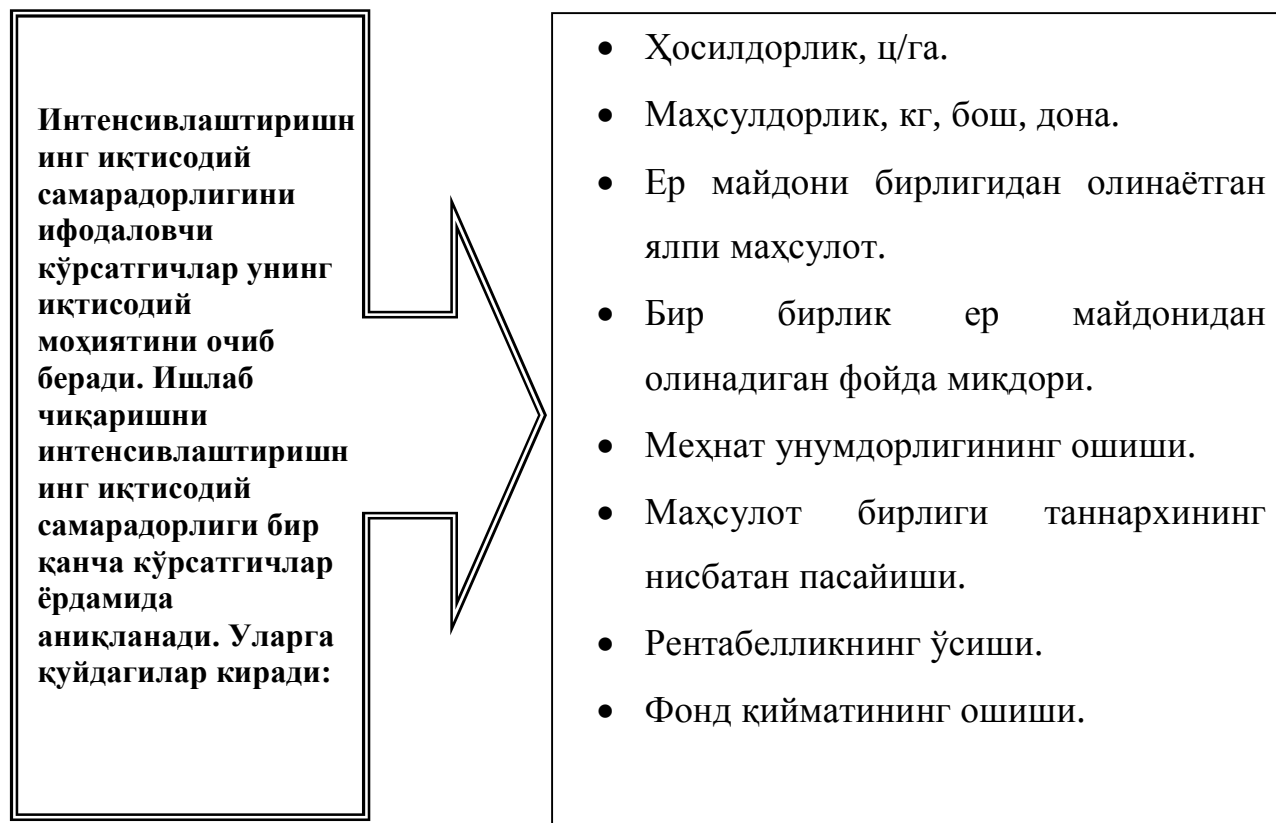
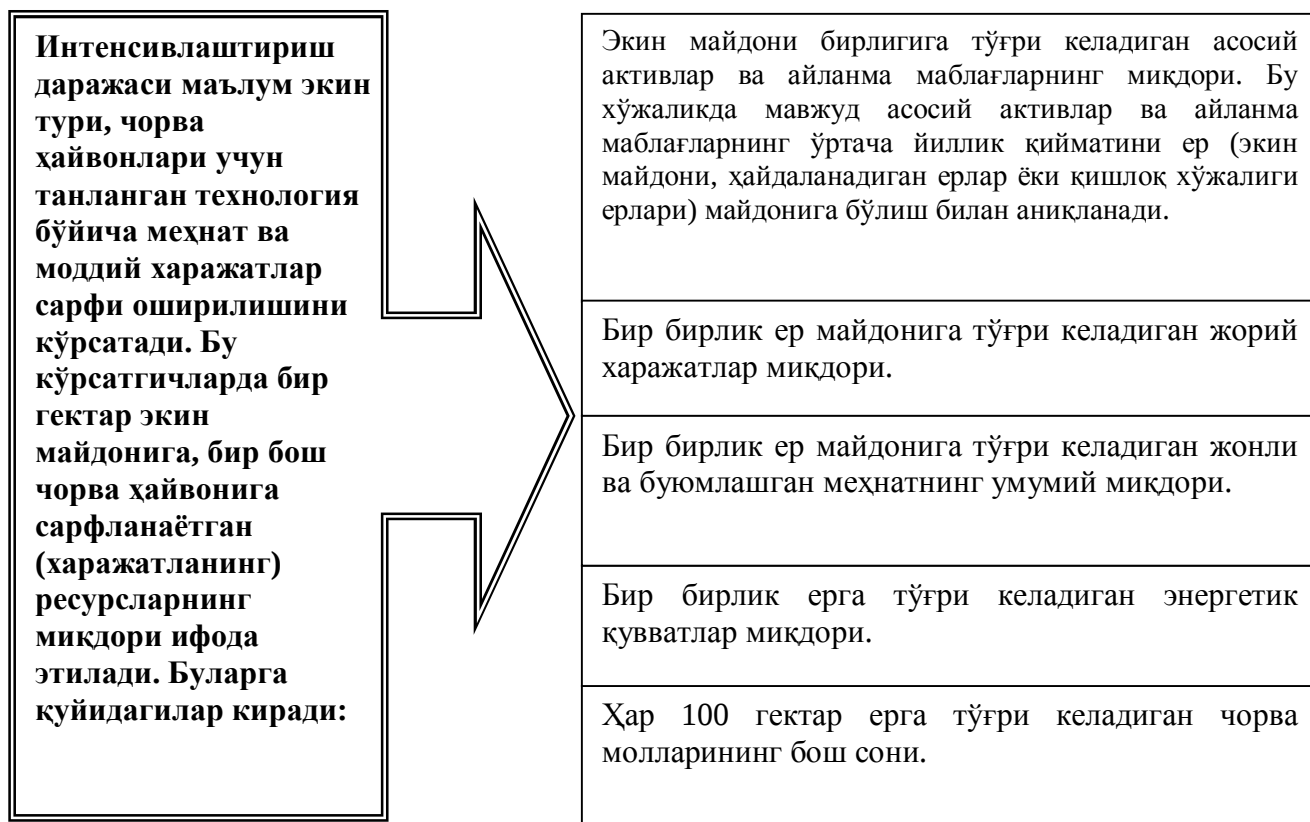
	кўпроқ нимадан иборат? - Ишлаб чиқаришни интенсивлаштиришда фан ва техника тараққиётининг роли қандай? 2.2.Экранда слайдларни намоиш этиб, мавзунинг иккинч машғулотигаги саволлари асосида тушунтиради (2-слайд). 2.3. Фаоллаштириш мақсадида савол билан мурожаат қилади: - Бугунги кунда республикамызда фан-техника тараққиёти даражасидан фойдаланган ҳолда қишлоқ хўжалигини интенсивлаштириш даражаси қандай? - Республикамыз фан-техника тараққиётининг қандай ютуқлар асосида АСМ ривожланмоқда? Жавобингизни тушунтиринг.	Саволларга жавоб берадилар. Эшитадилар. Зарур маълумотларни ёзиб берадилар.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1.Мавзунинг умумлаштирилади, хулосалар қилади ва яқин ясайди. 3.2. Савол-жавоб жараёнида фаол иштирок этган талабаларни рағбатлантиради. 3.3. Саволларга жавоб топиб келишни айтади (3-илова). 3.4. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: маълум матнининг инсерт техникасини қўллаган ҳолда ўрганиб келиш ва семинар машғулотига тайёрланиб келиш	Эшитадилар, хулосаларга қўшимча қиладилар Вазифани ёзиб олади.

Иқтисодий фан ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг икки йўлини бир-биридан фарқ қилади. **Биринчи йўл экстенсив ривожланиш йўли бўлиб, маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмининг кўпайиши ишлаб чиқариш жараёнига янги ва янги ресурслар (ер, чорва молларининг сони ва ҳ.к.) жалб қилиш ҳисобига таъминланади. Бунда маҳсулот ҳажмининг кўпайиши асосан ишлаб чиқариш омилларининг кўпайиши ҳисобига юз беради.**

Иқтисодиётни кўпроқ ишлаб чиқариш ресурсларини (ишлаб чиқариш воситалари, ишчи кучи ва моддий маблағларини) иқтисодиётга жалб этиш натижасида ривожлантиришга экстенсив ривожланиш йўли деб баҳо бериш қабул қилинган. Бу йўлнинг имкониятлари чекланган. Чунки барча ишлаб чиқариш ресурслари – ер, сув, меҳнат ресурслари, техника, хомашёлар, барча-барчаси чекланган.

Экстенсив ривожланишда биргина ижобий томонини кўриш мумкин. Иқтисодиёт экстенсив йўл билан ривожлантирилганда меҳнат ресурсларидан фойдаланиш даражаси ортади. Мавжуд меҳнат ресурсларини иш билан банд этиш муаммоси яхшироқ ҳал этилади. Лекин бу ҳолат қисқа муддатли иқтисодиёт учунгина хос. Экстенсив ривожланиш йўли қатор камчиликларга ҳам эга. Экстенсив ривожланиш йўли илмий-техника тараққиётининг жадал боришига салбий таъсир этади. Меҳнат унумдорлигини пасайишига олиб келади..

Қишлоқ хўжалигининг интенсив ривожланиши – бир гектар ер ёки бир бош чорва молига сарфланаётган меҳнат ва моддий сарфларни ошириш эвазига маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтиришидир. Бунда ер бирлиги ёки бир бош чорва молига сарфланадиган меҳнат ва моддий харажатлар самарасиз ўсиши мумкин эмас деган қоида амал қилиши зарур.

Тест саволлари (ўқитувчининг варианты)**1. АСМ қайси тармоқлардан таъшиқ топади?**

- А) Деҳқончилик ва саноат ишлаб чиқаришидан
- Б) Чорвачилик ва қайта ишлашдан
- В) Деҳқончилик ва чорвачиликдан
- Г) Деҳқончилик ва қайта ишлашдан
- Д) Деҳқончилик: чорвачилик саноатидан

2. Аграр муносабатлар деб нимага айтилади ?

- а) ер билан боғлиқ муносабатлар
- б) чорвачилик билан боғлиқ муносабатлар
- в) Қайта ишлаш тармоқлари билан бўлган муносабатлар
- г) Саноат соҳаси билан боғлиқ муносабатлар
- д) ер сув ҳола билан бўлган муносабатлар

3. Меҳнат воситалари еки қуроллари деб нимага айтилади

- а) ишлаб чиқариш жараенида қатнашадиган меҳнат предметларига
- б) АСМ маҳсулоти учун сарфланадиган меҳнат харажатлари
- в) Кишилар қузда зарур маҳсулот олиш ўз меҳнат предметларига таъсир қиладиган машиналар асбоб усқуналар ва шу қабиде воситалар
- г) АСМ ишлаб чиқаришда қатнашадиган меҳнат жараенларига таъсир утказадиган нарсалар
- д) АСМ да зарурий меҳнат билан иштимоий меҳнатни қушиб олиб боришда сарфланадиган барча харажатларга»

4. Ишлаб чиқариш воситалари деб нимага айтилади?

- а) меҳнат предмети билан ишчи қуши қўшилишига
- б) ишчи қуши билан меҳнат воситаларининг қўшилишига
- в) меҳнат предметлари ва меҳнат воситаларининг натиқасига
- г) Ақолининг озик овқат моллари ишлаб чиқариш учун сарфланадиган ишчи қуши ва меҳнат қуроларини қўшилишига
- д) меҳнат қуроллари билан ишлаб чиқариш жараенини қўшилишига

5. АСМ ишлаб чиқариш жараени деб нимага айтилади ?

- А) меҳнат воситалари билан меҳнат предметларини қўшилишига
- Б) ишчи қуши билан меҳнат предметларини қўшилишига
- В) ишчи қуши меҳнати билан меҳнати воситаларини қўшилишига
- Г) ишлаб чиқариш воситалари билан жонли ишчи қушини қўшилишига
- Д) меҳнат қуроллари билан ишлаб чиқариш жараенини қўшилишига

6. АСМ иқтисоди фанининг методлари нималардан иборат?

- А) ишлаб чиқаришни солиштириш йўлига
- Б) ишчи қушини тажриба ва фан ютуқларини урганишдан
- В) ишчи қушини анализ қилиш статистик ҳисоб конструктив экспериментал математик йўлларида
- Г) анализ ва синтез қилишни тажриба билан боғлаб олиб бориш йўли
- Д) ишчи қушини солиштириш, қиёслаш ва иқтисодий қонунлардан фойдаланиш йўлларида

Маъруза машғулоти бўйича талабаларни ўзлаштиришларини баҳолаш мезонлари

Маъруза машғулоти бўйича талабалар қўйидаги рейтинг бўйича баҳоланади:

50% - 45 балл - жорий баҳо

20% - 40 балл - оралик баҳо

30% - 15 балл – якуний баҳо

86 - 100% / 46,0 – 54,0 балл - «аъло»

71 – 85% / 38,0 – 45,9 балл – «яхши»

85 – 70% / 29,7 – 37,8 балл - «қониқарли».

Семинар машғулоти учун 0,5 дан 2 баллгача қўйилади. Рейтинг бўйича натижалар баҳоси:

2,0 балл - «аъло»

1,5 балл - «яхши»

1,0 балл - «қониқарли»

0,5 балл - «қониқарсиз»

Назорат ва ўз-ўзини текшириш учун саволлар ва топшириқлар

1. “Фан-техника тараққиёти” тушунчаси нимани англатади?

2. “Фан-техника тараққиёти” моҳияти.

3. Фан-техника тараққиёти иқтисодиётни ривожлантиришда қандай ўрин тутди?

4. Фан-техника революцияси.

5. Қишлоқ хўжалигининг интенсивлаштиришнинг моҳияти.

6. Қишлоқ хўжалигининг экстенсив ривожлантиришнинг моҳияти

7. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари

8. Интенсивлаштиришнинг даражасини ифодаловчи кўрсаткичлар

9. Интенсивлаштиришнинг самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар.

10. Қишлоқ хўжалигини интенсивлаштиришнинг асосий йўналишлари.

14–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ МАРКЕТИНГИ ВА УНИ САМАРАДОРЛИГИ

14.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 4 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулотининг шакли	Ахборот-визуал тематик маъруза (1-машғулот) Ахборот-визуал тематик маъруза (2-машғулот)
Мавзу режаси	1-маъруза 1.Маркетинг тушунчаси, унинг моҳияти. 2.Қишлоқ хўжалиги маркетинги функциялари. 3.Агромаркетингни ташкил этиш. 2-маъруза 1.Қишлоқ хўжалиги маркетинги стратегиясини тузиш. 2.Маркетинг самарадорлиги. 3.Агромаркетинг қарорларининг самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими.
Машғулотнинг мақсади: Маркетинг тушунчаси, моҳияти, қишлоқ хўжалиги маркетинги функциялари, агромаркетинг тушунчаси ва уни ташкил этиш, қишлоқ хўжалиги маркетинги стратегиясини тузиш, маркетинг самарадорлиги каби ва бошқа агромаркетинг билан боғлиқ тушунчалар билан таништириш, уларнинг мазмунини англаш. .	
Педагогик вазифалар: • Маркетинг тушунчасини ёритиш; • Қишлоқ хўжалигида мавжуд маркетинг функциялари ҳақида ахборот бериш; • Агромаркетинг тушунчасига тўхталиб ўтиш, уни ташкил этиш йўллари тушунтириш; • Қишлоқ хўжалиги маркетинг стратегиясини тузиш ҳақида маълумот бериш; • Агромаркетинг қарорларининг самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими баҳо бериш.	Ўқув фаолияти натижалари: • Маркетинг тушунчасини ҳақида маълумотга эга бўлиш, маркетинг ўқув курсида ўтилганларни ёдга олиш; • Қишлоқ хўжалигида мавжуд маркетинг функциялари ҳақида ахборотга эга бўлиш; • Агромаркетинг тушунчаси, уни ташкил этиш йўллари тушуниб олиш; • Қишлоқ хўжалиги маркетинг стратегиясини тузиш ҳақида ахборотга эга бўлиш; • Агромаркетинг қарорларининг самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими баҳо бериш.
Таълим методлари	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
Таълим воситалари	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмалар, органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
Таълим шакллари	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Қишлоқ хўжалиги маркетинги тушунчаси, унинг моҳияти ва ривожланиш хусусиятлари» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, маъруза режаси билан таништиради ва унинг мақсади, ўқув фаолияти натижаларини баён қилади. 1.2. ЗХУ жадвалини экранга чиқаради ва у билан ишлашни шарҳлайди (1-илова). Жадвални дафтарларга кўчириб чизишни ва 2 устунини тўлатиш вазифасини беради. 1.3. Уйда ўқиш вақтида матнни четига қилинган белгилар ёрдамида қуйидаги саволларга жавоб беришни таклиф қилади: (1) Нимани улар билиб олдилар? (2) Нимани тушунмадилар? (3) Яна қандай қўшимча ахборот керак? Жавоблардан келиб чиққан ҳолда жадвалнинг 3 ва 4 устунларини таянч ибораларининг рақамини қўйиб тўлатишни айтади. (2-илова)	Тинглайдилар, ёзадилар. ЗХУ жадвалини чизишади, 2 устунга маъруза режаси саволларини ёзадилар Жавоб берадилар, Жадвалнинг 3 ва 4 устунларини тўлдирадилар
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Талабаларни ихтиёрий ҳолда 3 та кичик гуруҳларга бўлади ва вазифа беради: (1) Гуруҳ рақамига мос ҳолда мавзу фрагменти бўйича ЗХУ жадвалининг 4- устунидаги информацияни индивидуал таҳлил қилиш: 1- гуруҳ 1 саволни; 2- гуруҳ 2- саволни; 3- гуруҳ 3- саволни. (2) Қийинчилик туғдирган тушунчаларни умумлаштириш; (3) Мавжуд ҳар қандай манбалардан фойдаланиб, жавобларни биргаликда тайёрлаш; (4) Иш натижаларини презентацияга тайёрлаш – мавзунинг ушбу саволи бўйича презентация қоғозига жавобларни ЗХУ жадвалида расмийлаштириш. Гуруҳларда иш бошланганини эълон қилади. 2.2. Презентация ва муҳокама жараёнини ташкил қилади. 2.3. Жавобсиз қолган саволларни ёритиб беради 2.4. Ҳар бир савол якунида: - ўзлаштириш даражасини аниқлаш мақсадида «Нимани билиб олдик?» деб савол беради. - Блиц – сўров ўтқзади. 2.5. Ўқув фаолият натижаларини умумлаштиради, ЗХУ индивидуал жадвалининг 5 устунини тўлатишни таклиф қилади	Гуруҳларда ишлайдилар: - ҳар бир гуруҳ аъзоси ўз жадвалининг 4 устуни-даги таянч ибораларни ўқийди; - гуруҳ сардори 4 устун саволларини тузишни ташкиллаштиради; - коллектив равишда муҳокама қиладилар, жавобларни топадилар ва ЗХУ нинг 5-устунига ёзадилар; - жавобларни презен-тация қоғозига ёзадилар - гуруҳ сардорлари ЗХУ жадвали тўлатилган қоғозни доскага ёпиштириб саволлари бўйиша шарҳлайдилар; саволларга жавоб бера-дилар, фикрларини асослайдилар;

		Эшитадилар Жавоб берадилар ЗХУ нинг 5 устунини тўлатадилар
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзу бўйича якунловчи хулоса қилади. 3.2. Талабалар фаолияти таҳлил қилинади ва баҳоланади 3.3. Мавзу бўйича мустақил ўрганиш учун ўз-ўзини синаш саволларига оғзаки жавоб бериш вазифасини беради. (3-илова)	Эшитадилар саволлар берадилар Ёзиб оладилар

«Қишлоқ хўжалиги маркетинги тушунчаси, унинг моҳияти ва ривожланиш хусусиятлари» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Ўқув машғулотини мавзуси, маъруза режаси билан таништиради ва унинг мақсади, ўқув фаолияти натижаларини баён қилади 1.2. Талабалар билимининг фаоллаштириш ва ўтилганларни ёдга олиш учун диққатни жалб қилувчи саволлар беради: -Сотишни ташкил этиш ва ишлаб чиқариш тизимининг тарихий таракқиёти қандай босқичларни босиб ўтган? -Қишлоқ хўжалиги маркетинги учун қандай тамойиллар хос деб ўйлайсиз? -Қишлоқ хўжалиги маркетинги ўз ичига қандай функцияларни олади? Саволларга жавоб бериш учун жуфтликларда муҳокама қилишни ташкил қилади. Блиц- сўров ўтказди.	Тинглайди-лар ёзадилар. Саволларга жавоб берадилар
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Маъруза материалларини режа саволлари бўйича баён қилади. Визуал материаллардан фойдаланади. (4-илова). Мавзуга диққатни жалб қилувчи саволларни беради: 1-савол бўйича: Ҳозирги кунда “Қишлоқ хўжалиги маркетинги” мамлакатимизда қандай шаклларган? 2-савол бўйича: “Қишлоқ хўжалиги маркетинги”ни тузиш қандай амалга оширилади? 3-савол бўйича: Агромаркетинг қарорларининг самарадорлигини ифодаловчи кўрсаткичлар ўз ичига нималарни қамраб олади? 2.2. Олинган билимларни мустахкамлаш мақсадида тестларни (5 - илова) ечишни таклиф қилади. Кетма-кетликда тестларни экранга чиқаради, дискуссияни, коллектив равишда ечим	Тинглай-дилар жавоб берадилар Тестларни ечадилар, Ечимни муҳокама қиладилар. Ёзадилар

	муҳокамасини ташкил қилади. Муҳокамага якун ясайди. 2.3.Мавзунинг асосий томонларига диққатни жалб қилади ва уларни ёзиб олишни таклиф қилади.	
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзу бўйича якунловчи хулоса қилади. 3.2. Талабалар фаолияти таҳлил қилинади ва баҳоланади 3.3. Мустақил ишлаш учун вазифа беради: «Қишлоқ хўжалиги маркетингини ривожлантириш йўллари» мавзусида эссе ёзиш	Эшитади-лар саволлар берадилар Ёзиб оладилар

1-илова (14.1.)

3 X У техникасини қўллаб ишлаш қоидалари

- 1.Матнни Инсерт техникасидан фойдаланиб ўқинг.
- 2.Олинган маълумотларни индивидуал равишда тизимлаштиринг – матнда қилинган белгилар асосида жадвалга жойлаштиринг.

3 X У Жадвали (биламан, билишни хоҳлайман, билиб олдим.)

№	Мавзу саволи	биламан	Билишни хоҳлайман	Билиб олдим
1	2	3	4	5
1				
2				
3				

2-илова (14.1.)

Таянч иборалар

1.	Маркетинг тушунчаси	16.	Агросаноат мажмуаси таркиби
2.	Агромаркетинг	17.	Агросаноат мажмуасининг соҳалари
3.	Фан-техника тараққиёти	18.	Инфратузилма
4.	Меҳнат унумдорлиги	19.	Ишлаб чиқариш инфратузилмаси
5.	Ишбилармонлик	20.	Ижтимоий инфратузилмаси
6.	Ер ва сув фонди	21.	Иқтисодий қонунлар
7.	Интенсивлаштириш	22.	Иқтисодий муҳит
8.	Экстенсивлаштириш	23.	Ҳудуд иқтисодиёти
9.	Автоматлаштириш	24.	Тармоқларнинг мутаносиб ривожланиши
10.	Баҳолар паритети	25.	Ижтимоий масалалар
11.	Агросаноат мажмуасига кирувчи тармоқларни мутаносиб ривожлантириш	26.	Аҳоли турмуш даражаси
12.	Маҳсулот сифати	27.	Иқтисодий самара
13.	Агросаноат интеграцияси	28.	Ижтимоий самара
14.	Аграр сиёсат	29.	Ишлаб чиқаришни интенсивлаштириш
15.	Агросаноат мажмуаси	30.	Барқарор иқтисодий ривожланиш

Ўз-ўзини синаш учун саволлар ва топшириқлар

1. “Маркетинг” тушинчаси нимани англатади?
2. Маркетингнинг моҳияти нимада?
3. Бозор сигментлари сифатни бошқариш тизими.
4. Стандартлар ва стандартлаштириш тартиби.
5. Маҳсулотни сотиш каналлари.
6. Фьючерс ва опцион ҳамда биржа битимлари.
7. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари бозори.
8. Қишлоқ хўжалиги маркетинги самарадорлиги нималарга боғлиқ?
9. Қишлоқ хўжалиги маркетинги функциялари нималардан иборат?
10. Қишлоқ хўжалиги маркетинги стратегияси қандай тузилади?

1-савол. Ҳозирги давр иқтисодиётининг ижтимоийлашиб бораётганлиги.

Маркетинг (инглизча market-бозор) – тадбиркор муҳитини, бозорни, истеъмолчининг аниқ талабини ва улар учун ишлаб чиқарилган товар ва хизматларни кўзда тутишни ўрганишга асосланган, қишлоқ хўжалиги корхоналарининг ишлаб чиқариш, сотиш ва хизмат кўрсатиш билан боғлиқ бозор концепциясидир.

Қишлоқ хўжалиги маркетингининг мақсади - талабни шакллантириш ва рағбатлантириш, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиси ишнинг режалари ва қабул қилинадиган бошқарув қарорларининг асослилигини таъминлаш ҳамда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг савдо кўлами, бозор ҳиссаси ва фойдасини кўпайтиришдан иборат. Сотиладиган, яъни бозори чаққон қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш – қишлоқ хўжалиги фермери фаолиятига маркетинг нуқтаи назаридан ёндашишининг асосий нишонидир.

Қишлоқ хўжалиги маркетинги тамойиллари

**Қишлоқ хўжалиги маркетинги учун қуйдаги
асосий ҳолатлар ёки тамойиллар мосдир:**

Қишлоқ хўжалиги бизнесининг истеъмолчилар талаблариги қараб иш тутиши

Сегментация ва мақсадли бозорни аниқлаш

Ишлаб чиқариш ва сотишни ташкил этишнинг актив ва потенциал
истеъмолчиларнинг талабларига ва бозор шароитларининг ўзгаришига
мослашиши ёки эгилувчан таъсири

Янгиликлар киритиш

Стратегик режалаштириш ва бошқалар

Айни вақтда, барча бошқарув жараёнларига хос бўлган бу асосий функциялар маркетинг фаолияти учун махсус бўлган функциялар билан конкретлаштирилган ва тўлдирилган бўлиши мумкин. Унга аналитик, товар ишлаб чиқариш ва сотишни ташкил этиш ва айнан:

- қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари бозори, бозор муҳити ва истеъмолчилар талабларини комплекс тарзда тадқиқ қилиш;
- бозорни сегментлаш;
- қишлоқ хўжалиги фермери ва ширкат хўжалигининг ишлаб чиқариш – сотишни ташкил этиш имкониятлари таҳлили;
- мақсадли бозор танлови;
- товар сиёсати;
- нарх сиёсати;
- сотиш (тарқатиш) сиёсати;
- коммуникацион сиёсат (қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бўлган талабни шакллантириш ва сотишни рағбатлантириш)лар киради.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бўлган талабнинг хусусиятларига қараб қуйдаги маркетинг турлари мавжуд:

- конверсион – негатив, манфий талабни ижобийга айлантиради;
- креатив –бозорда маълум вақтда муайян товарга талаб йўқ бўлса, талабни яратади;
- рағбатлантирувчи – паст даражадаги талабни оширади;
- ремаркетинг – сусаяётган талабни жонлантиради;
- синхромаркетинг – ўзгариб тирувчи талабни барқарорлаштиради;
- қўллаб – қувватловчи – оптимал талаб сақланишини таъминлайди;
- демаркетинг – очикча юқори талабни пасайтиради.

Бозор, бозор муҳити истеъмолчилар талабларини комплекс тарзда тадқиқ қилиш ёки аналитик функция – кўп вақт, молиявий ва инфармацион ресурсларни ҳамда маркетинг бўйича мутахасисларни юқори таёргарлигини талаб этадиган муҳим ишдир. Бу тадқиқот қуйидаги муҳим йўналишларни қамраб олади:

- маркетинг муҳитини ўрганиш: тадбиркорлик фаолияти географик ва демографик шартларини, иқтисодий ва илмий – техникавий, сиёсий – ҳуқуқий, ижтимоий – маданий хусусиятларини, шу билан бирга, рақобатчи, воситачи, етказиб берувчи қишлоқ хўжалиги фермери ва ширкат фаолиятининг махсус хусусиятлари ва уларнинг муносабатлари характерини билиш;
- қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари бозорининг жами хусусиятлари таҳлили: талаб, таклиф, сиғим, талаб эластиклиги, нарх эластлиги, рақобат даражаси;
- муайян қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг истеъмол хусусиятлари ва бозордаги ҳаракати, шу билан бирга истемолчилар хоҳиши ва уларнинг товар ҳақидаги тасаввурлари таҳлили;
- бозорнинг қишлоқ хўжалиги фермери ва ширкат хўжалиги таркиби таҳлили: сотиб олувчи қишлоқ хўжалиги фермери ва ширкатлар, рақобатчи қишлоқ хўжалиги фермери ва ширкатлар, бетараф қишлоқ хўжалиги фермери ва ширкатларни кўриб чиқиш;
- савдо шакллари ва услублари таҳлили;
- истеъмолчиларни (индивидуал ва коллектив) ва уларнинг сотиб олишдаги ҳатти – ҳаракатларини ўрганиш.

5-илова (14.1.)

Тест саволлари (ўқитувчининг варианты)

1.АСМ қархоналарининг формалари нимадан иборат

- А) Қалхоз ва ширкат хўжалигидан
- Б) МТП ва қайта ишлаш қархоналаридан
- В) Ширкат, фермер, деҳқон хўжалиглардан
- Г) Қолхоз ва совхозлар
- Д) саноат қархоналаридан

2.АСМ ишлаб чиқаришни кооперативлаштириш, интезация йўллари нимадан иборат ?

- А) ишлаб чиқаришни таъминлаш учун гаризантал интезация
- Б) ишлаб чиқаришни келишилган холда олиб бораётган қайта ишлаш қархоналарини фаолияти вертикал интезациялаши

- В) Кархонани ва саноат ишлаб чиқаришни алокадорлик даражаси
- Г) Бирлашмалар, саноат ишлаб чиқариш жараёнида
- Д) Горизонтал ва вертикал кооперативлаштириш жараёнида

3. АСМ учун ихтисослаштиришнинг асосий формалари нималардан иборат?

- А) зоналар, зоналар ичидаги ихтисослаштириш
- Б) Тармоқлараро ва тармоқ ичидаги ихтисослаштириш
- В) Зоналар, тармоқли, хўжалик соҳасида хўжаликлараро, хўжалик ичидаги, саноат интегратсияси ва ихтисослашуви
- Г) Хўжалик соҳаси ва хўжалик ичидаги ихтисослашувлар
- Д) кархонани рационал жойлаштириш ва географик ихтисослаштириш

4. АСМ да иктисодий қонунлар нималардан иборат ?

- А) Кенгайтирилган такрор ишлаб чиқариш ва жамғариш, ҳамда меҳнатга ҳақ тулаш
- Б) Режали ривожлантириш ва рационал ихтисослаштиришларни тадбик қилиш қонунлари
- В) Асосий иктисодий қонунлар ва иштимой ишлаб чиқаришни тухтовсиз ривожлантириш
- Г) Асосий, планли, режали, пропорционал ривожлантириш вақтини тежаш қиймат ихтисослаштиришларни урганишлар ва реал ҳаётда объективлар иктисодий қонунларни бир бирига боғлиқлиги
- Д) рационал ихтисослаштириш қонунлари

5. Талаб ва таклиф қонунлари нимадан иборат ?

- А) Истемолни амалга оширади
- Б) Нархнинг пасайишини келтириб чиқаради
- В) АСМ ишлаб чиқаришнинг даражасини ва умуман аграр иктисодиёт тамойиларини белгилайди
- Г) Кархонада ишлаб чиқаришнинг купайтиради
- Д) ернинг унумдорлигини оширади

6. Ер мулки нималардан иборат ?

- А) мулк субъектидан
- Б) мулк объектидан
- В) ернинг ва у келтирган натижанинг кишилар тамонидан узлаштиришидир
- Г) эгалик қилишдан
- Д) фойдаланиш ва бошқаришдан

15–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАРТИБГА СОЛИШ ВА ҚЎЛЛАБ – ҚУВВАТЛАШ

15.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 4 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулоти шакли	Мавзуй – кўргазмали маъруза (1-машғулот) Кўргазмали маъруза (2-машғулот)
Мавзу режаси	1-маъруза 1.Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти ва зарурати. 2.Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашдаги асосий вазифалари. 3.Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашни амалга ошириш шакллари ва усуллари. 2-маъруза 1.Ўзбекистон Республикаси аграр сиёсати ва уни такомиллаштириш йўналишлари. 2.Қишлоқ хўжалиги корхонасини бошқаришда қабул қилинган қарорларни таҳлил қилиш.
Машғулотнинг мақсади: АСМ тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб қувватлашнинг зарурати, асосий вазифалари, амалга оширилиш шакллари ҳамда Ўзбекистон Республикаси аграр сиёсати, қишлоқ хўжалиги корхонасини бошқаришда қабул қилинган қарорлар ҳақида тушунча бериш.	
Педагогик вазифалар: - АСМ тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб – қувватлашнинг моҳияти ва заруратини тушунтириш; - Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашдаги асосий вазифаларина санаб ўтиш; - Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашни амалга ошириш шакллари ва усуллари ҳақида ахборот бериш; - Ўзбекистоннинг аграр сиёсати ва уни такомиллаштиришнинг йўналишлари ҳақида тушунча бериш; - Республикас аграр соҳа ва уни ривожлантириш бўйича қарор ва меъёрий ҳужжатлар мазмуни ҳақида фикр алмашиш.	Ўқув фаолияти натижалари: - АСМ тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб – қувватлашнинг моҳияти ва заруратини тушунтириш; - Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашдаги асосий вазифаларина санаб ўтиш; - Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашни амалга ошириш шакллари ва усуллари ҳақида ахборот бериш; - Ўзбекистоннинг аграр сиёсати ва уни такомиллаштиришнинг йўналишлари ҳақида тушунча бериш; - Республикас аграр соҳа ва уни ривожлантириш бўйича қарор ва меъёрий ҳужжатлар мазмуни ҳақида фикр алмашиш.
Таълим методлари	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари

<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмали органайзерлар, асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
<i>Таълим шакллари</i>	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт-шароити</i>	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлаш» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

<i>Фаолият босқичлари</i>	<i>Фаолиятнинг мазмуни</i>	
	<i>Ўқитувчи</i>	<i>Талабалар</i>
I. Кириш босқичи (10дақиқа)	1.1.Мавзунинг номи, мақсади, кутилажак натижаларини эълон қилади. 1.2. Ўқув машғулотининг шакли ва баҳолаш мезонларини тушунтиради (1-илова). 1.3. Мавзу бўйича маъруза матнларини тарқатади (ҳар бир талабага). 1.4. Мавзунинг режаси ва асосий тушунчаларини эшиттиради ва қисқача изоҳ беради.	Тинглайдилар. Мавзу номини ва режасини ёзиб оладилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Берилган саволарга ўйлаб жавоб беришларини таклиф қилади: • Иқтисодиётга нима учун давлат аралашиб тургани маъқул? • Қишлоқ хўжалигини тартибга солишга қўллаб-қувватлашда давлатнинг роли қандай? • Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг зарурати нимада? Тезкор сўров ўтказади. Сўров ўтказиш жараёнида талабаларни йўналтиради, жавобларни аниқлаштириб тўлдиради. 2.2. Талабаларни тўртта кичик гуруҳларга бўлади. Ҳар бир гуруҳ ўтилаётган мавзунинг бир режадаги саволи бўйича «эксперт» бўлиб, ўзгаларга ҳам ўргатишини тушунтиради. 2.3. Гуруҳларга эксперт варақларини тарқатади ва фаолиятларини ташкил қилади (2-илова). 2.4. Такдимот бошланишини эълон қилади. Йўналтирувчи, маслаҳатчи сифатида иштирок этади. Жавобларни аниқлаштиради, тўлдиради, изоҳ беради ва тузатишлар киритади.	Саволларни муҳокама қилиб, уларга жавоб беради. Гуруҳларни фаолият ни ташкил қиладилар. Матнларини ўқиб, саволларга жавоб топадилар. Маълумотни муҳокама қилиб, фикр алмашиб, системалаштирадилар. Тайёр маълумотни такдим этиш учун чизмали органайзерлар ишлаб чиқади.

	2.5. Тақдимот якунида талабалар диққатининг мавзунинг асосий томонларига қаратиб, ҳар бита масала бўйича қисқача хулосалар қилади.	Гуруҳ сардорлари тайёр маълумотларни тақдим этадилар. Бошқа гуруҳ аъзоларининг берган саволларига жавоб беради.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзуни умумлаштиради, умумий хулосалар қилади, якун ясайди. 3.2. Гуруҳларга ўзаро қўйган баҳоларини эълон қилишни таклиф қилади. Натижаларни шарҳлайди. 3.3. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: (1) назорат саволларига оғзаки жавоб бериш (3-илова); (2) қўшимча адабиётлардан мавзуга тегишли бўлган янги маълумотларни тўплаш.	Эшитадилар. Вазифани ёзиб оладилар.

«Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлаш» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1.Мавзунинг номи, мақсади, кутилажак натижаларини эълон қилади. 1.2. Асосий маълумот ва таянч тушунчалардан иборат маъруза матнларини тарқатади. 1.3. Маърузани ўтказиш шаклини тушунтиради ва баҳолаш мезонларини эълон қилади.	Тинглайдилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Вазифани эслатади: Инсерт техникасини қўллаган ҳолда маъруза матнини ўқиб ўрганиб чиқиш, берилган ҳар бир маълумот тўғрисида маълум белгиларни қўйиб чиқишни таклиф қилади (4-илова). 2.2. Маълумотни ўрганиб чиққандан сўнг қуйидаги саволга жавоб беришларини таклиф қилади: «Маъруза матнини ўрганиб чиқиб, мавзу бўйича қандай янгиликларни билиб олдингиз?». Асосий тушунчаларни ажратадилар. Асосий тушунчаларни санаб чиқишларини сўрайди, доскага ёзиб боради. 2.3.Асосий тушунчаларга таъриф беришни таклиф қилади (тезкор-сўров техникаси). 2.4.Мавзунинг ўтилган ва ўтилаётган режалари асосида талабалар билан ҳамкорликда кластер ишлаб чиқади (5-илова). 2.5. Кластерга асосланган ҳолда мавзуни тўлиқ ёритади. 2.6. Талабаларни учта гуруҳларга бўлиб, вазифалар беради (6-илова). Гуруҳлар ўзаро бир-бирларини баҳолашларини айтиб, баҳолаш мезонлари жадвалини тарқатади (7-илова). Йўналтирувчи, маслаҳатчи сифатида иштирок этади.	Маъруза матнини ўқиб ўрганадилар ва маълум белгиларни қўйиб чиқадиладар. Саволга жавоб бериб, асосий тушунчаларни ажратадилар. Асосий тушунчаларга таъриф берадилар. Гуруҳлар фаолиятни ташкил қиладилар, вазифани бажаришга

	2.7. Такдимот бошланишини эълон қилади. (такдимот учун ҳар бир гуруҳга 5 дақиқа вақт беради). Йўналтирувчи, маслаҳатчи сифатида иштирок этади. Жавобларни аниқлаштиради, тўлдиради, изоҳ беради ва тузатишлар киритади. 2.8. Такдимот якунида талабалар диққатининг мавзунинг асосий томонларига қаратиб, ҳар битта масала бўйича қисқача хулосалар қилади.	киришадилар. Фикр алмашадилар, жавобларни чизмали, схема тарзида такдим этишга тайёрлайдилар. Гуруҳ сардорлари тайёр маълумотларни такдим этадилар. Бошқа гуруҳ аъзоларининг берган саволларига жавоб беради. Ўзаро бир-бирларини баҳолайдилар.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзуни умумлаштиради, умумий хулосалар қилади, якун ясайди. 3.2. Ўзаро қўйилган баҳоларни эълон қилади. Ўқув натижаларини изоҳлайди. 3.3. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради (8-илова). Кейинги ўтиладиган мавзу бўйича маъруза матнларини тарқатади. Ўқиб, ўрганиб келишларини айтади.	Эшитадилар. Вазифани ёзиб оладилар.

1-илова (15.1)

Мавзуси бўйича маъруза машғулотида талабалар фаолиятини баҳолаш кўрсаткичлари ва мезонлари.

Маъруза машғулоти рейтинг

1,5 - 2 балл - «аъло»
 1,0 – 1,4 балл - «яхши»
 0,5 – 0,9 балл - «қониқарли»
 0 – 0,4 балл - «қониқарсиз»

Эксперт гуруҳлар фаолияти натижаларини баҳолаш мезонлари

Кўрсаткичлар	Макс.балл	Гуруҳ иши натижаларининг баҳоси			
		1	2	3	4
Маълумотнинг тўлалиги	1,0				
Такдимот (маълумотнинг чизмали тарзда такдим этилиши)	0,6				
Гуруҳнинг фаоллик даражаси (қўшимчалар киритиш, савол-жавоблар бериш)	0,4				
Балларнинг максимал ҳажми	2				

Эксперт варағи №1

Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти ва зарураати.

1. АСМ тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг аҳамияти.
2. АСМ тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг аҳамияти.
3. АСМ тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашни амалга ошириш тамойиллари
(Маълумот жадвал /структуравий-мантиқий схема /кластер ва ҳокозаларда тақдим этилади)

Эксперт варағи №2

Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашдаги асосий вазифалари.

1. Ҳуқуқий тартибга солиш вазифасининг аҳамияти.
2. Барқарорлаштириш вазифасининг мазмуни.
3. Тартибга солиш вазифаси.
(Маълумот жадвал /структуравий-мантиқий схема /кластер ва ҳокозаларда тақдим этилади)

Эксперт варағи №3

Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашни амалга ошириш

1. Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб қувватлашни амалга ошириш усуллари.
2. Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб қувватлашни амалга ошириш шакллари.
3. Ташкилий институционал мезонга кўра Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб қувватлашни амалга ошириш шаклли ва усули.
(Маълумот жадвал /структуравий-мантиқий схема /кластер ва ҳокозаларда тақдим этилади)

Ўз-ўзини текшириш ва баҳолаш учун назорат саволлар ва топшириқлари:

1. Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиб туриш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти.
2. Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиб туриш ва қўллаб-қувватлашнинг зарурати нимада?
3. Давлатнинг иқтисодий функциялари.
4. Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солишнинг иқтисодий дастаг ва инструментлари.
5. Дотация нима?
6. Субсидия нима?
7. Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлаш соҳасидаги вазифалари нималардан иборат?
8. Аграр сиёсат нима?
9. Ўзбекистонда аграр сиёсатни такомиллаштириш йўллари нималарга асосланади?
10. Субвенция нима?

Инсерт жадвалининг тузилиши ва уни тулдириш қондаси билан танишади.

Инсерт жадвали:

- маълумотларни системалаштиришни (мустақил ўқиш/ маъруза эшитиш жараёнида олинган), уни тасдиқлаш, аниқлаштириш ёки рад этиш; қабул қилинаётган маълумотнинг тушунарлилигини назорат қилиш, аввал эгалланган маълумотни янгиси билан боғлаш қобилиятларини шакллан тиришни таъминлайди;

- ўқув маълумотини мураккаб ўргангандан сўнг қўлланилади.

Ўқиш жараёнида олинган маълумотларни индивидуал ҳолда системалаштиради;

Матнда қўйилган белгилар асосида жадвал устунларини тўлдиради:

- ҳақидаги билимларимга жавоб беради;

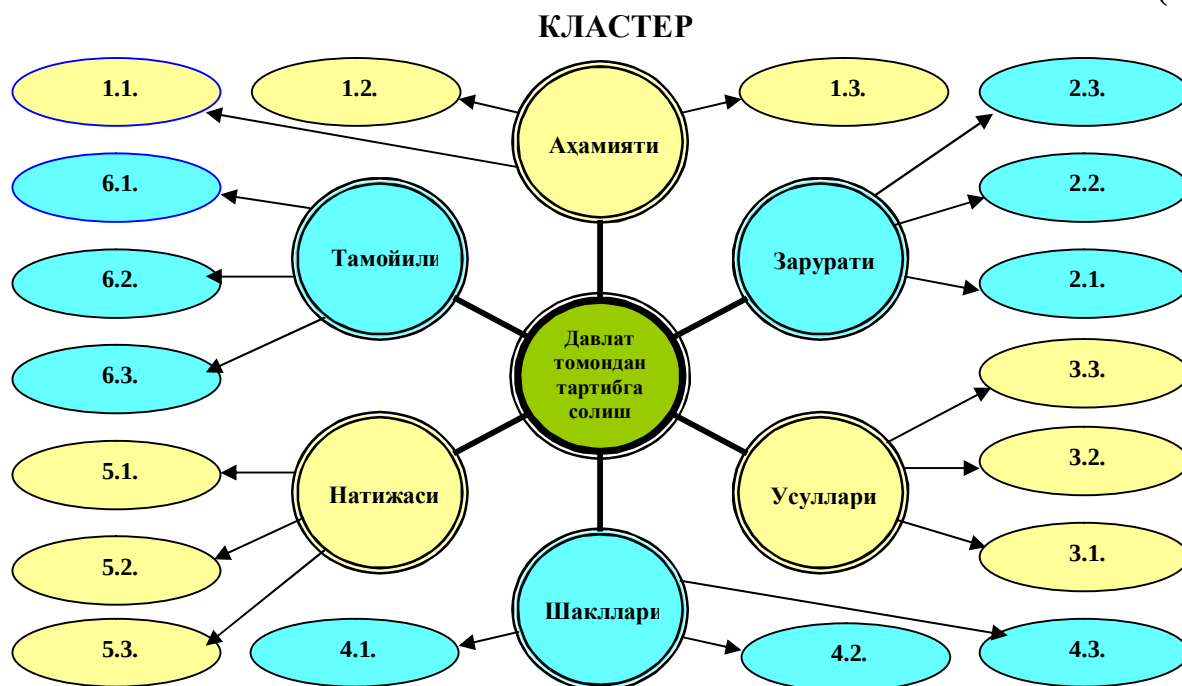
«-» - ҳақидаги билимларимга қарама-қарши;

+ - янги маълумотлар

? - тушунарсиз (аниқлаштириш, тўлдиришни талаб қилади) маълумот.

Инсерт жадвали

	+	-	?

Гуруҳлар фаолиятини баҳолаш мезонлари

<i>Гуруҳлар</i>	<i>Жавобнинг тўлалиги (1,0)</i>	<i>Тақдимотнинг қўргазмалилиги (0,5)</i>	<i>Гуруҳ иштирокчиларининг фаоллиги (0,5)</i>	<i>Балларнинг умумий ҳажми</i>	<i>Баҳоси</i>
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					
3-гуруҳ					

Ҳар бир гуруҳ бошқа гуруҳнинг тақдимотини белгиланган кўрсаткич ва мезонлар асосида баҳолайди. Гуруҳга қўйилган баҳо – гуруҳдаги ҳар бир талабанинг баҳоси ҳисобланади.

1,5 – 2 балл - «аъло»

1,0 – 1,4 балл - «яхши»

0,5 – 0,9 балл - «қониқарли»

0 - 0,4 балл - «қониқарсиз»

16–МАВЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИДА МОЛИЯ-КРЕДИТ ТИЗИМИНИНГ АМАЛ ҚИЛИШ МЕХАНИЗИМИ

16.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

<i>Ўқув соати:</i> 4 соат	<i>Талабалар сони:</i>
<i>Ўқув машғулотининг шакли</i>	Маълумотли - таҳлилий маъруза (1-машғулот) Маълумотли кўргазмали маъруза (2-машғулот)
<i>Мавзу режаси</i>	1-маъруза 1.Агросаноат мажмуасида молия-кредит тизимининг моҳияти ва хусусиятлари. 2.Молия-кредит тизимининг аҳамияти ва агросаноат мажмуаси тармоқларини ривожлантиришдаги ўрни. 3.Қишлоқ хўжалигини кредитлаш шакллари ва усуллари. 2-маъруза 1.Қишлоқ хўжалигини молиялаштиришнинг манбалари. 2.Агросаноат мажмуасида лизинг операциялари. 3.Қишлоқ хўжалигини молия-кредит механизмни такомиллаштириш йўналишлари.
<i>Машғулотнинг мақсади:</i> Агросаноат мажмуасида молия-кредит тизими, молия-кредит тизимининг аҳамияти, қишлоқ хўжалигини кредитлаш шакллари ва усуллари, қишлоқ хўжалигини молиялаштиришнинг манбалари, лизинг операциялари ва қишлоқ хўжалиги молия-кредит механизмини такомиллаштириш йўналишлари ҳақида тушунча бериш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> • Агросаноат мажмуасидаги молия-кредит тизими ҳақида тўлиқ маълумот бериш; • Молия-кредит тизимининг аҳамияти ҳақида фикрлар билдириш; • Қишлоқ хўжалигини кредитлаш шакллари ва усуллари ҳақида маълумот бериш; • Қишлоқ хўжалигини молиялашнинг манбалари ҳақида тушунча бериш; • Лизинг операциялари ҳақида фикрларни баён этиш; • Қишлоқ хўжалиги молия-кредит механизмини такомиллаштиришнинг ўзига хос йўналишларина баён этиш.	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> • Агросаноат мажмуасидаги молия-кредит тизими ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўлиш; • Молия-кредит тизимининг аҳамияти ҳақида фикрлар юритилади; • Қишлоқ хўжалигини кредитлаш шакллари ва усуллари ҳақида маълумотларга эга бўлинади; • Қишлоқ хўжалигини молиялашнинг манбалари ҳақида тушунча берилади; • Лизинг операциялари ҳақида фикрларни баён қилинади; • Қишлоқ хўжалиги молия-кредит механизмини такомиллаштириш йўллари аниқланади, маълумот олинади.
<i>Таълим методлари</i>	Маъруза, савол-жавоб, суҳбат, ўзаро ўқитиш методи, кластер, инсерт техникалари
<i>Таълим воситалари</i>	Маъруза матни, кодоскоп, слайдлар, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, чизмали органайзерлар, асосий маълумот ва таянч

	тушунчалардан иборат маъруза матнлари (тарқатма материал).
Таълим шакллари	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Техник воситалардан фойдаланиш ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат, савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

«Агросаноат мажмуасида молия-кредит тизимининг амал қилиш механизми» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10дақиқа)	1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, маъруза режаси билан таништиради ва унинг мақсади, ўқув фаолияти натижаларини баён қилади, баҳолаш мезонлари билан таништиради (1-илова). 1.2. ЗХУ жадвалини экранга чиқаради ва у билан ишлашни шархлайди (2-илова). Жадвални дафтарларга кўчириб чизишни ва 2 устунини тўлатиш вазифасини беради. 1.3. Уйда ўқиш вақтида матнни четига қилинган белгилар ёрдамида қуйидаги саволларга жавоб беришни таклиф қилади: • Нимани улар билиб олдилар? • Нимани тушунмадилар? • Яна қандай қўшимча ахборот керак? Жавоблардан келиб чиққан холда жадвалнинг 3 ва 4 устунларини таянч ибораларининг номерини қўйиб тўлатишни айтади. (3-илова)	Тинглайдилар, ёзадилар. ЗХУ жадвалини чизишади, 2 устунга маъруза режаси саволларини ёзадилар Жавоб берадилар, Жадвалнинг 3 ва 4 устунларини тўлдирадилар
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1.Талабаларни ихтиёрий холда 3та кичик гуруҳларга бўлади ва вазифа беради: а) Гуруҳ номерига мос холда мавзу фрагменти бўйича ЗХУ жадвалининг 4- устундаги информацияни индивидуал таҳлил қилиш: 1- гуруҳ 1-саволни; 2-гуруҳ 2- саволни; 3- гуруҳ 3-саволни. б) Қийинчилик туғдирган тушунчаларни умумлаштириш; в) Мавжуд ҳар қандай манбалардан фойдаланиб, жавобларни биргаликда тайёрлаш; г) Иш натижаларини презентацияга тайёрлаш – мавзунинг ушбу саволи бўйича презентация қоғозида жавобларни ЗХУ жадвалида расмийлаштириш. Гуруҳларда иш бошланганини эълон қилади. 2.2. Презентация ва муҳокама жараёнини ташкил қилади. 2.3. Жавобсиз қолган саволларни ёритиб беради 2.4.ҳар бир савол якунида: -ўзлаштириш даражасини аниқлаш мақсадида	Гуруҳларда ишлайдилар: -ҳар бир гуруҳ аъзоси ўз жадвалининг 4 устун-даги таянч ибораларни ўқийди; -гуруҳ сардори 4 устун саволларини тузишни ташкиллаштиради; -коллектив равишда муҳокама қиладилар, жавобларни топадилар ва ЗХУ нинг 5-устунига ёзадилар; -жавобларни презентация қоғозига ёзадилар -гуруҳ сардорлари ЗХУ жадвали тўлатилган қоғозни

	«Нимани билиб олдик?» деб савол беради. -Блиц –сўров ўтказилади. 2.5. Ўқув фаолият натижаларини умумлаштиради, ЗХУ индивидуал жадвалининг 5 устунини тўлатишни таклиф қилади	доскага ёпиштириб саволлари бўйиша шархлайдилар; саволларга жавоб бера-дилар, фикрларини асослайдилар; Эшитадилар Жавоб берадилар ЗХУ нинг 5 устунини тўлатадилар
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1. Мавзу бўйича якунловчи хулоса қилади. 3.2. Талабалар фаолияти таҳлил қилинади ва баҳоланади 3.3. Мавзу бўйича мустақил ўрганиш учун ўз-ўзини синаш саволларига оғзаки жавоб бериш вазифасини беради. (4-илова)	Эшитадилар Саволлар берадилар Ёзиб оладилар

«Агросаноат мажмуасида молия-кредит тизимининг амал қилиш механизми» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, маъруза режаси билан таништиради ва унинг мақсади, ўқув фаолияти натижаларини баён қилади	Тинглайдилар ёзадилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	1.2. Талабалар билимини фаоллаштириш ва ўтилганларни ёдга олиш учун диққатни жалб қилувчи саволлар беради: • Молия деганда нимани тушунасиш? • Молия-кредит тизимига таъриф беринг? • Молияда қандай субъектлар ўртасида вужудга келадиган пул муносабатлари акс этади? • Қишлоқ хўжалигида кредитлаш тизими қандай амалга оширилади? • Лизинг деганда нимани тушунасиш? Саволларга жавоб бериш учун жуфтликларда муҳокама қилишни ташкил қилади. Блиц- сўров ўтказилади.	Саволларга жавоб берадилар
III. Якуний босқич (10 минут)	2.1. Маъруза материалларини режа саволлари бўйича баён қилади. Визуал материаллардан фойдаланади. (5-илова). Мавзуга диққатни жалб қилувчи саволларни беради: 1-савол: Молия тушунчаси ва унинг вазифалари? 2-савол: Четдан жалб қилинадиган қарз маблағлари манбалари нималардан иборат? 3-савол: Кредит олиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар	Тинглай-дилар жавоб берадилар

	4-савол: Қарз олувчининг банк олдидаги ҳуқуқи 2.2. Олинган билимларни мустаҳкамлаш мақсадида тестларни (6 - илова) ечишни таклиф қилади. Кетма-кетликда тестларни экранга чиқаради, дискуссияни, коллектив равишда ечим муҳокамасини ташкил қилади. Муҳокамага яқун ясайди. 2.3.Мавзунинг асосий томонларига диққатни жалб қилади ва уларни ёзиб олишни таклиф қилади.	Тестларни ечадилар, Ечимни муҳокама қиладилар. Ёзадилар
--	---	--

1-илова (16.1.)

Гуруҳлар фаолиятини баҳолаш мезонлари

<i>Гуруҳлар</i>	<i>Жавобнинг тўлалиги (1,0)</i>	<i>Тақдимотнинг кўргазмалилиги (0,5)</i>	<i>Гуруҳ иштирокчиларининг фаоллиги (0,5)</i>	<i>Балларнинг умумий ҳажми</i>	<i>Баҳоси</i>
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					
3-гуруҳ					

Ҳар бир гуруҳ бошқа гуруҳнинг тақдимотини белгиланган кўрсаткич ва мезонлар асосида баҳолайди. Гуруҳга қўйилган баҳо – гуруҳдаги ҳар бир талабанинг баҳоси ҳисобланади.

1,5 – 2 балл - «аъло»

1,0 – 1,4 балл - «яхши»

0,5 – 0,9 балл - «қониқарли»

0 - 0,4 балл - «қониқарсиз»

2-илова (16.1.)

З Х У техникасини қўллаб ишлаш қоидалари

1.Матнни Инсерт техникасидан фойдаланиб ўқинг.

2.Олинган маълумотларни индивидуал равишда тизимлаштиринг – матнда қилинган белгилар асосида жадвалга жойлаштиринг.

З Х У Жадвали (Биаламан, билишни хоҳлайман, билиб олдим.)

№	Мавзу саволи	биаламан	Билишни хоҳлайман	Билиб олдим
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1				
2				
3				

Таянч иборалар

1. Дотация	28. Харажатлар калькуляцияси
2. Лизинг	29. Баҳолар паритети
3. Суғурта	30. Аграсаноат мажмуасига кирувчи ТАРМОҚЛАРНИ мутаносиб
4. Солиқ имтиёзи	ривожлантириш
5. Аванс	31. Маҳсулот сифати
6. Ер солиғи	32. Агросаноат интеграцияси
7. Мулк солиғи	33. Аграр сиёсат
8. Факторинг	34. Иқтисодий қонунлар
9. Овердрафт	35. Иқтисодий муҳит
10. Молия	36. Худуд иқтисодиёти
11. Кредит	37. Тармоқларнинг мутаносиб ривожланиши
12. Вексел	38. Ижтимоий масалалар
13. Клиринг операциялари	39. Аҳоли турмуш даражаси
14. Қимматли қоғозлар	40. Иқтисодий самара
15. Банк	41. Ижтимоий самара
16. Микробанк	42. Ишлаб чиқаришни интенсивлаштириш
17. Микрокредит	43. барқарор иқтисодий ривожланиш
18. Интенсив ва экстенсив ривожланиш	44. Ишлаб чиқариш жараёнларини фонд Билан таъминланиш даражаси
19. Фан-техника тараққиёти	45. Фонд қайтими
20. Чекланганлик	46. Иқтисодий кўрсаткичлар
21. Нарх	47. Ялпи ички маҳсулот
22. Иқтисодий дастаклар	48. Хусусий тадбиркорлик
23. Баҳонинг функциялари	49.
24. Ишлаб чиқариш харажатлари	
25. Таннарх	
26. Экспорт	
27. Импорт	

Ўз-ўзини текшириш ва назорат учун саволлар

1. Агросаноат мажмуаси молия-кредит тизимининг моҳияти.
2. Агросаноат мажмуаси молия-кредит тизимининг хусусиятлари.
3. Кредит тушунчаси ва унинг моҳияти.
4. Қишлоқ хўжалигини молиялаштириш тартиби.
5. Қишлоқ хўжалигини кредитлашнинг қандай шакллари, усуллари мавжуд?
6. Кредитлаш қайси манбалардан амалга оширилади?
7. Қишлоқ хўжалигини молиялаштириш ва кредитлашни қайси йўллар орқали такомиллаштирилади?
8. Қишлоқ хўжалигида солиқ сиёсати.
9. Микрокредитлашнинг моҳияти ва тартиби.
10. Лизинг ва унинг қишлоқ хўжалигида қўланилиши.

ВИЗУАЛ МАТЕРИАЛЛАР**1- савол. Молия****Молия:**

- товар моддий қийматликларни харид этиш, маҳсулот, иш ва хизматларни реализация қилиш жараёнидаги корхоналар ўртасида;
- марказлашган пул маблағлари жамғармаларини шакллантириш ва улардан фойдаланиш юзасидан корхоналар билан юқори ташкилотлар ўртасида;
- бюджет тизимида солиқлар тўлаш ва харажатларни молиялаштириш жараёнида корхоналар билан давлат ўртасида;
- тўловларни амалда ошириш ва ресурслар харид этишда корхоналар, уй хўжалиги ва бюджетдан ташқари жамғармалар ўртасида;
- бюджет тизимининг алоҳида бўғинлари ўртасида;
- суғурта ҳолатлари вужудга келганда зарарларни қоплаш ва суғурта тўловларини амалга оширишда корхоналар, уй хўжалиги ва суғурта органлари ўртасида вужудга келадиган пул муносабатларини акс эттиради;

2-савол. Четдан жалб қилинадиган қарз маблағлари манбалари

Қишлоқ хўжалиги корхоналари фаолиятини молиялаштиришида ўз маблағлари етарли бўлмаган ҳолатларда четдан қарзга маблағлари етарли бўлмаган ҳолатларда четдан қарзга маблағ жалб этишга тўғри келади. Четдан жалб этиладиган қарз маблағлари қуйидаги манбалар эвазига бўлиши мумкин:

- 1.Тижорат банкларининг кредитлари;
- 2.Бюджетдан ташқари жамғармаларнинг кредитлари;
- 3.Ҳалқаро молия ташкилотларининг маблағлари (тижорат банклари лойиҳалари орқали);
- 4.Давлат бюджетининг маблағлари ҳисобидан кредитлар;
- 5.Кредит иттифоқлари ва бошқа кредит берувчи субъектлар кредитлари.

3- савол. Кредит олиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар

Кредитларни олиш учун қарз олувчилар банкка қуйидаги ҳужжатлар (кредит пакети) ни тақдим этадилар:

- кредит буюртмаси;
- қарз олувчининг банк ҳисоб варағидаги пул тушумлари тахмини (пул оқими) кўрсатилган бизнес – режаси;
- охириги ҳисобот санасига давлат солиқ хизматининг маҳаллий (туман) идораси томонидан тасдиқланган бухгалтерлик баланси;
- дебиторлик ва кредитторлик қарзлари ҳақидаги маълумотнома, шунингдек, 90 кундан ортиқ, муддатдаги қарздорликнинг солиштирма далолатномалари;
- молиявий натижалар ҳақида ҳисобот;
- таъминот шаклларида бири.

4-савол. Қарз олувчининг банк олдидаги ҳуқуқи

Олинган кредитни қайтармаслик хатарининг олдини олиш мақсадида қарз олувчи тез ва эркин сотилиш талабларига жавоб берадиган таъминотга эга бўлиши керак. Қарз олувчи банкка қуйидаги таъминот турларининг бирини тақдим этиш ҳуқуқига эга:

- мулк ёки қимматли қоғозлар гарови;
- банк ёки суғурта ташкилоти кафолати;
- учунчи шахснинг кафиллиги;
- суғурта компаниясининг қарз олувчи кредитни қайтара олмаслик хатарини суғурта қилгани тўғрисидаги суғурта полиси;
- фуқаролар йиғинларининг маҳалла, қишлоқ, овул Кенгашлари кафиллиги.

6- илова(16.1.)

Тест саволлари (ўқитувчининг варианты)

1.АСМ иктисодининг асосий вазифалари нечта ?

- А) 4 та
- Б) 5 та
- В) 6 та
- Г) 7 та
- Д) 10 та

2.Деҳқончилик саноат мажмуи таркиби нечта гуруҳдан иборат

- А) 3 та
- Б) 5 та
- В) 8 та
- Г) 10 та
- Д) 4 та

3.Ўзбекистонда қишлоқ хўжалик зоналари нималардан иборат ?

- а) Текис соҳра, лалмикор, суғориладигандан
- б) яйлов каракулчилик, дончилик, боғдорчилик зоналаридан
- в) суғориладиган, пахта, кора кулчилик, боғдорчилик зоналаридан
- г) шоликорчилик, корамолчилик, сутчилик, пахтачилик, лалминал зоналаридан
- д) текис саҳро, ярим саҳро, яйлов дончилик зоналаридан

4.Колхоз территориял ишлаб чиқариш комплекслари нечта ?

- А) 10 та лалминал ерларда
- Б) 6 та текис саҳро, лалминар ва суғориладиган ерларда
- В) 8 та текис саҳро ва суғориладиган ерларда
- Г) 11 та суғорилмайдиган ерларда
- Д) 9 та ярим саҳро ерларда

5. АСМ да ишлаб чиқариш фондларининг классификацияси нечта?

- А) 6 та ишлаб чиқаришга мулжалланган фонд
- Б) 4 та ишлаб чиқаришга мулжалланмаган фонд
- В) 5 та ишлаб чиқаришга топширилган фондлар
- Г) 3 та ишлаб чиқаришга мулжалланган ишлаб чиқариш фонди
- Д) 2 та уй жой фондлари

6. Муомала фондлари нималардан иборат ?

- А) Асбоб ускуналар, машиналар, инвентарлар
- Б) Омборлардаги, магазиндаги тайёр маҳсулотлар
- В) асосий ва ёрдамчи кархоналарда ишлатиладиган оборот маблағлари
- Г) АСМ даги келгуси давр харажатлари
- Д) кассадаги нақд пуллар

17–МАВЗУ. ЕВРОПА ҲАМЖАМИЯТИНИНГ ЯГОНА АГРАР СИЁСАТИ

17.1. МАЪРУЗАДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ўқув соати: 4 соат	Талабалар сони:
Ўқув машғулотининг шакли	Маълумотли маъруза (1-машғулот) Маълумотли маъруза (2-машғулот)
Мавзу режаси	1-маъруза 1.Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатининг зарурияти, аҳамияти. 2.Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатининг қисқача ривожланиш тарихи. 3.Европа ҳамжамиятида ягона аграр сиёсатни олиб боровчи органлари. 2-маъруза 1.Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархларини қўллаб-қувватлаш. 2.Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларнинг даромадларини кўпайтиришни қўллаб-қувватлаш. 3.Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатини ривожлантириш йўналишлари.
Машғулотнинг мақсади:	Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатининг зарурияти, аҳамият, унинг ривожланиш тарихи, Европа ҳамжамиятида ягона аграр сиёсатни олиб боровчи органлар, у ерда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннархларини қўллаб-қувватлаш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларнинг даромадларини кўпайтиришни қўллаб-қувватлаш ҳамда Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатини ривожлантириш йўналишлари ҳақида тушунчага эга бўлиш.
Педагогик вазифалар: • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатининг аҳамияти ва зарурати ҳақида ахборот бериш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатининг қисқача ривожланиш тарихи ҳақида фикр алмашиш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатини олиб боровчи органлар ҳақида маълумотлар бериш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннарҳини қўллаб-қувватлаши ҳақида айтиб бериш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларнинг даромадларини кўпайтириш каби маълумотларни бериш;	Ўқув фаолияти натижалари: • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатининг аҳамияти ва зарурати ҳақида ахборот олиш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатининг қисқача ривожланиш тарихи ҳақида фикр алмашиш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатини олиб боровчи органлар ҳақида маълумотларга эга бўлиш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таннарҳини қўллаб-қувватлаши ҳақида тушунчага эга бўлиш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларнинг даромадларини кўпайтириш каби маълумотларни билиш; • Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатини ривожлан-тириш йўналишлари ҳақида тушунчага эга бўлиш.

• Европа ҳамжамияти ягона аграр сиёсатини ривожлан-тириш йўналишлари ҳақида тушунча бериш.	
Таълим методлари	Маъруза, савол-жавоб, пинборд, чизмалар, органайзерлар техникаси
Таълим воситалари	Маъруза матни, формат қоғозлари, маркерлар, скотч, компьютер технологиялари, чизмалар, органайзерлар, таркатма материаллар.
Таълим шакллари	Фронтал, жамоавий, гуруҳларда ишлаш
Ўқитиш шарт-шароити	Техник воситалардан фойдаланишга ва гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Савол-жавоб, рейтинг тизими асосида баҳолаш, назорат саволлари ва вазифалар.

«Европа ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсати» мавзуси бўйича маъруза машғулотининг технологик харитаси (1-машғулот)

Фаолият босқичлари	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1. Мавзунинг номи, мақсади, ўқитиш натижаларини, мавзунинг режасини эълон қилади. 1.2. Гуруҳлар ишини баҳолаш мезонларини эълон қилади (1-илова). Гуруҳлар ўзаро бир-бирларини баҳолашларини уқтиради. Гуруҳлар олган баҳо, шу гуруҳнинг барча иштирокчиларига қўйилишини айтади.	Тинглайдилар. Ёзиб оладилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1. Маъруза матнини инсерт техникасини қўллаган ҳолда мустақил ўрганиб чиқиш вазифаси берилганлигини эслатади. Матнни ўқиш жараёнида тегишли жойларга қўйилган муайян белгиларига асосланиб қуйидаги саволларга жавоб беришни таклиф қилади: «Маъруза матнини ўрганиш жараёнида қандай янгиликларни билиб олдингиз?», асосий тушунча ва ибораларни ажратади ва уларни айтиб чиқишни сўрайди. Доскага йзиб боради. 2.2. Асосий тушунча ва ибораларга таъриф беришни таклиф қилади. Асосий тушунча ва иборалар бўйича савол-жавоб ўтказади. 2.3. Талабаларни ихтиёрий равишда учта кичик гуруҳларга бўлади. 2.4. Ҳар бир гуруҳ маълум бир савол юзасидан «эксперт» бўлишини айтади (2-илова). Гуруҳларга эксперт варақларини таркатади ва шу эксперт варақлари бўйича ишлашларини тушунтиради. Тайёр ишларини формат қоғозларига туширишни уқтиради. Гуруҳлар ишини ташкил қилади, кузатади,	Саволларга жавоб беради. Асосий тушунча ва ибораларни айтиб чиқади. Таъриф беришга ҳаракат қиладилар. Ихтиёрий равишда гуруҳларга бўлинадилар ва фаолиятни бошлайдилар. Эксперт варақлардаги саволларга жавоб топадилар, ўзаро фикр алмашадилар, намоёниш этиш лозим бўлган материалларни

	йўналтиради ва маслаҳатлар беради. 2.4.Такдимот бошланишини эълон қилади. Такдимот жараёнида гуруҳлар ишини муҳокама қиладилар, камчиликлари бўлса тўлдиради, хатоларини тузатади. Ҳар бир гуруҳ такдимотидан сўнг такдим этилган маълумотни умумлаштиради.	формат қоғозига ёзадилар (20 дақ.). Гуруҳдан бир иштирокчи чиқиб намоиш этишга тайёрлаган материалларини доскага илади ва такдимот қилади.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1.Мавзунинг дастлабки учта саволини умумлаштиради, хулосалар қилади ва якун ясайди. 3.2. Гуруҳларга ўзаро баҳолаш натижаларини эълон қилишни таклиф қилади. Фаол иштирок этган талабаларни ҳамда суст қатнашган талабаларни ҳам қайд этиб ўтади. 3.3. Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: (1) назорат саволларига оғзаки жавоб бериш (3-илова); (2) мавзунинг қолган 3 та саволига тайёрланиб келиш.	Баҳоларни эълон қиладилар. Вазифани ёзиб олади.

**«Европа ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсати» мавзуси бўйича маъруза
машғулотининг технологик харитаси (2-машғулот)**

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талабалар
I. Кириш босқичи (10 дақиқа)	1.1.Мавзунинг номи, мақсади, ўқитиш натижаларини, мавзунинг режасини эслатади. 1.2.Гуруҳлар ишини баҳолаш мезонларини эълон қилади. 1.3.Машғулот охирида тест ўтказилишини айтади.	Тинглайдилар.
II. Асосий босқич (60 минут)	2.1.Талабаларни фаоллаштириш мақсадида ақлий ҳужум методини қўллайди: - Европа Иқтисодий Кооперацияси Ташкилот (ЕИТС) қачон тузилди? - Нечанчи йилда Европа давлатларининг 6 таси Рим шаҳрида Рим шартномасини имзолади? Унда Европа ягона аграр сиёсатининг мақсадлари қандай эди? Жавобларни доскага ёзиб боради. Сўнгра ушбу савол бўйича ҳар бир талаба алоҳида фикр билдиришини айтади ва тарқатма материалларни тарқатади (4-илова). Ушба жадвални тўлдириш қоидасини эслатади. 2.2.Талабаларни учта ихтиёрий гуруҳларга бўлади. Якка тартибда бажарган ишларини гуруҳларда муҳокама қилиб, ягона тўғри фикрни танлаб, формат қоғозига кўчиришни таклиф қилади. 2.3.Бажарган ишларини такдим қилишларини сўрайди. Такдимот жараёнида талабалар	Саволга жавоб берадилар. Тарқатма материал устида ишлайди. Якка ҳолда берилган саволга фикр билдириб, жадвални тўлдиради. Гуруҳларда ушбу фикрларни муҳокама қилади. Энг оптимал фикрни танлаб формат қоғозига кўчиради. Гуруҳ сардори тайёр ишни олиб чиқиб доскага илади ва такдим қилади. Танлаган фикрини асослайди.

	фигрларини таҳлил қилади, фаол иштирокларини рағбатлантиради. 2.4.Мавзунинг кейинги учта саволини намоёниш этиш материаллари асосида тушунтиради (5-илова).	Бошқа иштирокчилар томонидан берилган саволларга жавоб беради.
III. Якуний босқич (10 минут)	3.1.Мавзунинг умумлаштиради, хулосалар қилади, якуни ясайди. 3.2.Гуруҳлар ишини баҳолайди, фаол иштирокчиларни алоҳида қайд қилади ва баҳоларни эълон қилади. 3.3.Тест ўтказиши (6-илова). 3.4.Мустақил ишлашлари учун вазифа беради: (1) назорат саволларига оғзаки жавоб бериш; (2) асосий тушунча ва иборалар асосида БББ жадвалини тўлдириб қилиш (7-илова).	Эшитиладилар. Тест варақларига исми, фамилияси ва гуруҳини ёзилади. Тестларни топширади. Вазифани ёзиб олади.

1-илова (17.1)

Гуруҳларнинг билим ва қўникмаларини баҳолаш мезонлари

<i>Топшириқлар, баҳолаш қўрсаткичлари ва мезонлари</i>	<i>1- гуруҳ</i>	<i>2- гуруҳ</i>	<i>3- гуруҳ</i>
Максимал балл – 2			
- савол тўлиқ ёритиб берилди (0,5 балл)			
- жавоблар етарли даражада асослаб берилди (0,5 балл)			
- гуруҳ иштирокчиларининг фаоллиги (0,5 балл)			
- берилган саволларга жавоб берди (0,3 балл)			
- регламентга риоя қилди (0,2)			
Жами: (2 балл)			

1,5 – 2 балл - «аъло» 1,0 – 1,4 балл - «яхши»
0,5 – 0,9 балл - «қониқарли» 0 - 0,4 балл - «қониқарсиз»

Эксперт варағи №1

Европа ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсатининг моҳияти

1. Нега Европа ягона аграр сиёсати ўтказишга мажбур бўлди?
2. Европа иттифоқи Вазирлар кенгаши нечанчи йилда дон маҳсулотлари учун ягона Европа бозорини шакллантириш бўйича қатор ҳужжатлар қабул қилди?
3. Европа аграр сиёсатининг асосини нима ташкил этади?

Эксперт варағи №2

Мансхольд режаси. Мак-Шерри режаси

1. “Қишлоқ хўжалиги - 80” номли режада қандай тадбирлар белгиланган эди?
2. Мак-Шерри режасининг асосий мазмуни нималарни ўз ичига олган?
3. “2000 йил кун тартиби: қишлоқ хўжалиги” ҳужжати қачон қабул қилинди?

Эксперт варағи №3

Европа ягона аграр сиёсатида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархларини қўллаб-қувватлаш механизми

1. “Мақсадли нархлар” нима?
2. “Мақсадли нархлар” ким томонидан ўрнатилади?
3. “Остона нархлари” нима?

Назорат саволлари ва вазифалари:

1. Европа Ҳамжамиятининг шаклланиши.
2. Европа Ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсатига қандай эришилди?
3. Европа Ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсатини олиб боровчи ташкилотлар.
4. Остона нархлари.
5. Интервенцион нарх ва ташкилотлар.
6. Экспорт субсидиялари.
7. Импорт божи.
8. Мақсадли нархлар.
9. Яшил пуллар.
10. Европа Ҳамжамиятининг ягона аграр сиёсатини ривожлантириш йўналишлари.

Тарқатма материалнинг тахминий нусхаси
ФСМУ технологияси

(Ф) – Фикрингизни баён этинг.

(С) – Фикрингиз баёнига бирон сабаб кўрсатинг.

(М) – Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

(У) – Фикрингизни умумлаштиринг.

Ушбу технология тингловчиларни ўз фикрини ҳимоя қилишга,
эркин фикрлаш ва ўз фикрини бошқаларга ўтказишга, очиқ ҳолда
баҳслашишга, эгалланган билимларни таҳлил қилишга, қай
даражада эгаллаганликларини баҳолашга ҳамда
тингловчиларни баҳслашиш маданиятига ўргатади.

Якка тартибда бажариш учун

**ЕВРОПА ЯГОНА АГРАР СИЁСАТИНИНГ ЮРИТИЛИШИГА НИМА ТУРТКИ
БЎЛГАН ДЕБ ЎЙЛАЙСИЗ?**

F - Фикрингизни баён этинг.

S - Фикрингизни баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

M - Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

U - Фикрингизни умумлаштиринг.

Биринчи гуруҳ учун топшириқ

**ЕВРОПА ЯГОНА АГРАР СИЁСАТИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ
МАҲСУЛОТЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИЛАРНИНГ ДАРОМАДЛАРИНИ
КЎПАЙТИРИШ ЗАРУРЛИГИ АЙТИЛГАН?**

F - Фикрингизни баён этинг.

S - Фикрингизни баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

M - Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

U - Фикрингизни умумлаштиринг.

Иккинчи гуруҳ учун топшириқ

**РЕСПУБЛИКАМИЗ ЎЗ АГРАР СИЁСАТИДА НИМАЛАРГА КЎПРОҚ
ЭЪТИБОР ҚИЛГАНИ МАЪҚУЛ ДЕБ ЎЙЛАЙСИЗ?**

F - Фикрингизни баён этинг.

S - Фикрингизни баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

M - Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

U - Фикрингизни умумлаштиринг.

**ДАВЛАТЛАРДА АГРАР СИЁСАТНИ ЎТКАЗИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ
НИМАДА?**

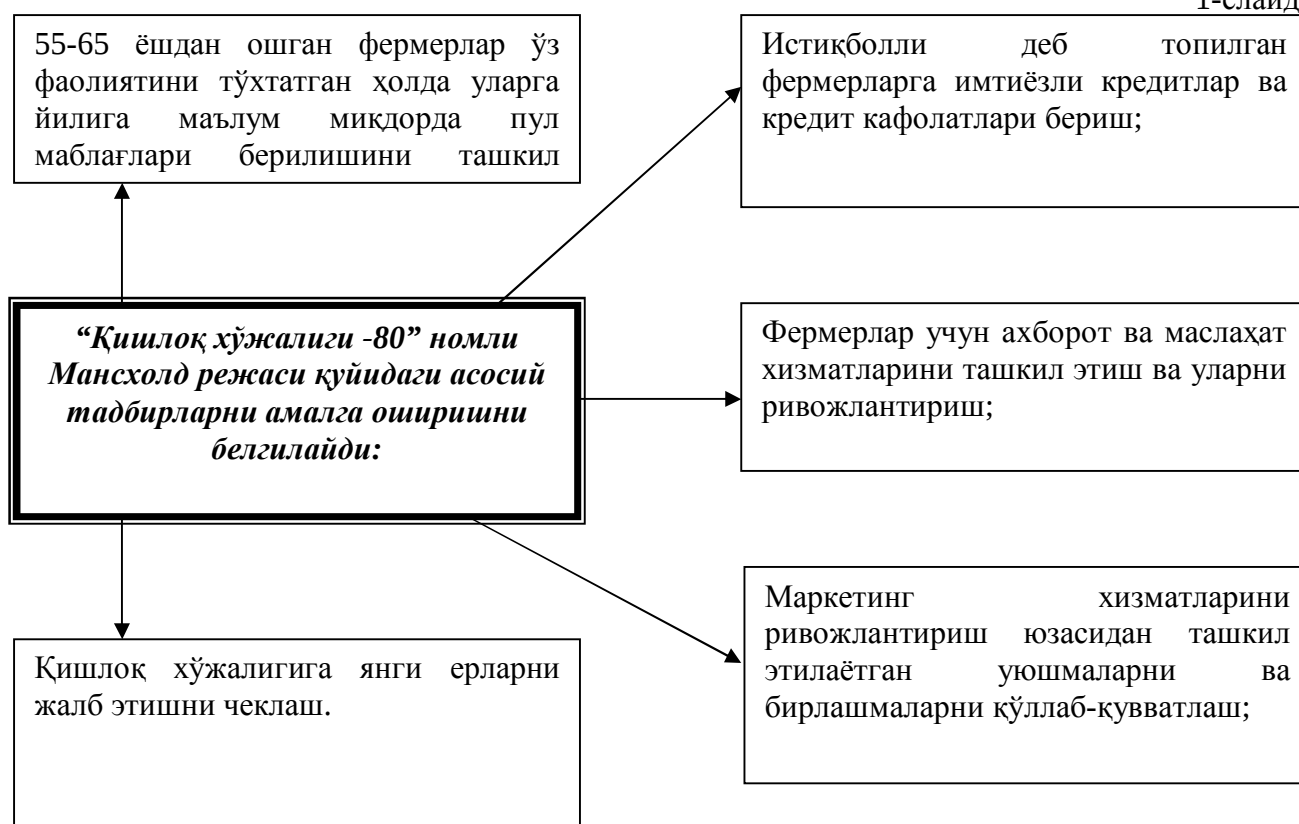
F - Фикрингизни баён этинг.

S - Фикрингизни баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

M - Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

U - Фикрингизни умумлаштиринг.

5-илова (17.1)
1-слайд

Назорат учун тест саволлари (ўқитувчининг варианты)

1.Аҳолини иш билан таъминлаш дастурини Ўзбекистонда ким олиб боради ?

- А) Президент қароргоҳи
- Б) Вазирлар Маҳкамаси
- В) Вазарликлар кенгаши
- Г) Олий мажлис кенгаши
- Д) Ҳаммаси

2.Маҳсулотни 100 сўмига ҳақ тулаш ?

- А) Меҳнат ҳақи фондини 100 га қўпайтириб ялпи маҳсулот қийматини нисбатига
- Б) ялпи маҳсулотни 100га қўпайтириб меҳнат ҳақи фондига бўлиш ҳисобига
- В) технологик карта бўйича меҳнат ҳақи фондини топиб 100га қўпайтириш йўли билан
- Г) ишчи кучларини уртача ойлиқига 100 ни қўпайтириш йўли билан
- Д) меҳнат ҳақини 100га бўлиш йўли билан

3.Дехқон хўжалиги тугрисидаги қонун қачон қучга кирган ?

- А) 1996 йил мартда
- Б) 1997 йил июлда
- В) 1998 йил июлда
- Г) 1998 йил декабрда
- Д) 1999йил январда

4. Фермер хўжалиги қачон ташиқил топади ?

- А) 20 шартли моли бўлганда
- Б) 30 шартли моли бўлганда
- В) 20 сиғири ва 10 та бузоқи бўлганда
- Г) 40 шартли моли бўлганда
- Д) 15 шартли моли бўлганда

5. 4. Молларни ўртача бош сони қандай қилиб аниқланади ?

- А) молларни ой, квартал бошига ва охирига охирига қолган қолдиқлар қўшилиб, ой ёки квартал сонига бўлиш йўли билан
- Б) мол бош сонига ой ёки квартал сонини кўпайтириш йўли билан
- В) молни йил охирига қолган қолдиққа сотилган молларни қўшиб, улганини айириш билан
- Г) молларни сонини кварталларга бўлиш билан
- Д) ҳаммаси

6. Фермер хўжалигини узоқ муддат юрийтиш учун неча йилга ер бериш мумкин?

- А) 10 йилдан кам бўлмаган микдорда 50 йилгача
- Б) 5 йилдан кам бўлмаган микдорда 50 йилгача
- В) 1-3 дан кам бўлмаган микдорда 30 йилгача
- Г) 1-5 дан кам бўлмаган микдорда 40 йилгача
- Д) ҳаммаси

7-илова (17.1)

Асосий тушунчалар ва иборалар асосида БББ жадвалини тўлдириш

№	Асосий тушунча ва иборалар	Биламан	Билиб олдим	Билишни хоҳлайман
1.	Бозор тушунчаси			
2.	Ягона аграр сиёсати			
3.	Европа ягона аграр сиёсати			
4.	Остона нархлари			
5.	Мақсадли нархлар			
6.	Мансхолд режаси			
7.	Мак-Шерри режаси			
8.	“2000 йил кун тартиби: қишлоқ хўжалиги” хужжати			
9.	Лизинг			
10.	Суғурта			